

SUOMEN MAATALOUSHMUSEO SARKA
VUOSIKIRJA

LAARI

2024

MAATALOUDEN KONEELLISTUMINEN

LAARI 2024 – Suomen maatalousmuseo Saran vuosikirja

Toimittaja: Elsa Hietala

Ulkoasu: Riikka Soininen

Taitto: Veijo Lieskivi - Etusivupaja

Etukannen kuva: Anu Hyvärinen, Viikin kokoelma,
Suomen maatalousmuseo Sarka

ISSN: 2670-1413

SISÄLLYS

Lauri Viinikkala	Esipuhe	2
K. H. J. Vilkuna, J.-P. Taavitsainen & O. Ala-Nissilä	In memoriam Teppo Vihola	6
Olli J. Ojanen	Maatalouskonekaupan historiaa.....	10
Pertti Jalonen	Koneviesti -lehden 60 ensimmäistä vuotta	46
Juha Hirvilammi	Vaikeat vuodet. Suomen maatalous- koneteollisuuden nousu toisen maailmansodan jälkeen	67
Petra Nikula & Maileena Vaajoensuu	On se kone! –Perusnäyttelyuudistuksen kulisseissa	81
Elsa Hietala	Maatalouskoneharrastajien aineeton kulttuuriperintö	90
Riikka Soininen	Monta tapaa oppia uutta maatalouden koneellistumisesta.....	99
Maileena Vaajoensuu	Vuoden varrelta: Maaseudun ITE-taidetta	106
Senna Levonen	Saran kesäkohde 2024: Talonpoikaismuseumo Yli-Kirra	110
	Suomen maatalousmuseosäätiön toimintakertomus 2023	114
	Kirjoittajat	155

Lauri Viinikkala:

ESIPUHE

Vuotta 2024 on vietetty Suomen maatalousmuseo Sarassa vahvasti maatalouskoneiden parissa ja siten myös museon vuosikirja Laarin teemana ovat maatalouskoneet. Museon arjessa koneet ovat näkyneet erityisesti kesäkuussa avautuneessa On se kone! -näyttelyssä. Näyttely on yksi museon kolmesta pysyvästä näyttelystä, joka toteutettiin museon konehallirakennukseen. Aiempaan konenäyttelyyn verrattuna uudessa näyttelyssä on pyritty nostamaan paremmin esille suomalaisen maatalouden

Uuden On se kone! -näyttelyn avajaisia vietettiin 7.6.2024.

Kuva: Sari Soininen, Suomen maatalousmuseo Sarka.

koneistumisen historia ja sen erilaiset kytkökset ympäröivään yhteiskuntaan. Tavoitteena on ollut tehdä koneiden historiasta helpommin lähestyttävää myös niille, joilla ei ole aiempaa pohjatietoa maatalouskoneista tai niiden tekniikasta.

Koneet ovat vuoden aikana näkyneet myös museon tapahtumatoiminnassa, erityisesti elokuussa ensimmäistä kertaa järjestetyssä KoneSarka -tapahtumassa, jolle on tulossa jatkoa seuraavina vuosina. Tapahtuman yhteydessä on ollut mahdollista esitellä koneiden sitä puolta, joka ei museonäyttelyssä ole mahdollinen: niiden toimintaa käytännössä. Useiden harrastajien kanssa yhteistyössä toteutettu tapahtuma täytti museon pihalle alueen toimintakuntoisista traktoreista ja muista koneista. Samalla se yhdessä uuden näyttelyn kanssa pyrkii nostamaan entistä paremmin esille koneharrastajien roolia maatalouskoneisiin kytkeytyvän aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön säilyttämisessä.

Saman tyyppiset aiheet ovat teeman mukaisesti esillä myös käsillä olevassa Laarissa. Vuosikirjan aloittaa Olli J. Ojasen artikkeli maatalouskoneiden kaupasta ja siinä tapahtuneista monenlaisista muutoksista 1900-luvun alusta 1980-luvulle saakka.

Koneviesti -lehden entinen päätoimittaja Pertti Jalonen puolestaan muistelee omassa esityksessään lehden historiaa. Lehti on jakanut tietoutta kaikenlaisista, erityisesti maataloudessa käytettävistä koneista siitä asti, kun sen ilmestyminen vuonna 1952 alkoi.

Saran kokoelmapäällikkö Juha Hirvilampi kirjoittaa Suomen maatalouden koneistumisesta tapahtuneista käännteistä toista maailmansotaa seuranneina vuosina. Tarkastelun keskipisteessä ovat kotimaisessa traktoriteollisuudessa tapahtuneet

muutokset ja erityisesti Valmetin traktorinvalmistuksen ensi-
askeleet.

On se kone! -näyttelyuudistusta luotsannut Petra Nikula sekä museon näyttelyistä vastaava amanuenssi Maileena Vaajoensuu kertovat uuden näyttelyn suunnittelusta ja rakentamisesta. Artikkelit tekee näkyväksi kaikkea sitä työtä, jota museon kulisseyksissä tehdään esimerkiksi uusia näyttelyitä toteutettaessa.

Elokuun KoneSarka -tapahtuman taustat avautuvat amanuenssi Elsa Hietalan kertomuksessa maatalouskoneharrastajien jäljittämistä ja yhteen kokoamisesta. Museoviraston tukemassa hankkeessa kartoitettiin erityisesti koneisiin kytkeytyvää aineetonta kulttuuriperintöä eli harrastajien tietotaitoa ja muuta vanhoihin maatalouskoneisiin liittyvää osaamista.

Museolehtori Riikka Soininen kohdistaa huomionsa niihin keinoihin, joita museolla on käytössään maatalouskoneisiin ja maatalouden koneistumiseen liittyvän tiedon jakamisessa ja ymmärrettäväksi tekemisessä erityyppisille kävijöille. Museon yleisöt ovat erilaisia, ja esimerkiksi kaupunkilaiskoululaisen lähtökohdat maatalouden koneistumisen hahmottamiseen ovat varsin erilaiset kuin vaikkapa ikänsä koneiden parissa työskennelleen vanhanisännän.

Maileena Vaajoensuu kirjoittaa Vuoden varrelta -katsaukseen Löytäjät-näyttelystä, joka oli esillä Sarassa talvikaudella 2023–2024. Näyttely perustui vuonna 2023 Saran Kulttuurikuokka -palkinnon saaneeseen, Maaseudun sivistysliiton ITE-taiteilijoiden tuotannon kartoitustyöhön ja se esitteli neljä tähän mennessä valittua vuoden ITE-taiteilijaa.

Vuosikirjan viimeisessä artikkelissa amanuenssi Senna Levo-

nen esittelee Saran vuoden 2024 kesäkohteen. Kesäkohteeksi valikoitui Punkalaitumella sijaitseva, Mauri Kunnaksen Koira-mäki-kirjoistakin tuttu Talonpoikaismuseo Yli-Kirra, joka sitä paitsi vietti museotoimintansa 70:tä juhlavuotta.

Totutusti Laarin lopussa on myös Suomen maatalousmuseosäätiön toimintakertomus vuodelta 2023.

Antoisia hetkiä tuoreimman vuosikirjan ja maatalouskonehistorian parissa!

Uuden näyttelyn tunnukseksi valikoitui Valmet 502, joka saatiin museolle yksityiseltä lahjoittajalta. Kuva: Maileena Vaaajoensuu, Suomen maatalousmuseo Sarka.

IN MEMORIAM TEPPO VIHOLA

Dosentti Teppo Vihola syntyi Jyväskylässä 19. syyskuuta 1954 ja hän kuoli samassa kaupungissa 27. syyskuuta 2024.

Viholan opintien alku viittasi sikäli yliopistolliseen uraan, että hän aloitti sen Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun opettajanvalmistuslaitoksen kansakoulussa eli ”Harkkarissa”. Hän kävi oppikoulun saman organisaation ylemmässä harjoituskoulussa, Jyväskylän normaalilyseossa, ja kirjoitti ylioppilaaksi vuonna 1973. Opinnot jatkuivat Jyväskylän yliopiston historian laitoksella, missä hän osallistui opintojensa aikana usein artikkelein laitoksen organisoimiin pitäjänkirjoihin. Niistä viimeisimmästä tuli myös hänen pro gradu -tutkielmansa aihe.

Avioituttuaan ja valmistuttuaan maisteriksi vuonna 1979 Vihola palkattiin kirjoittamaan Keuruun ja Pihlajaveden vuosien 1860–1969 historiaa. Tutkimus ilmestyi kaksiosaisena vuosina 1983 ja 1986. Tilaushistorioiden kirjoittamisen rinnalla vuonna 1987 saatu Suomen akatemian tutkimusassistentin virka mahdollisti akateemisenkin uran edistämisen. Vuonna 1990 valmistui lisensiaatintyö ja seuraavan vuonna hyväksyttiin lähes 500-sivuinen väitöskirja ”Leipäviljasta lypsykarjaan. Maatalouden tuotantosuunnan muutos Suomessa 1870-luvulta ensimmäisen maailmansodan vuosiin”.

Agraarihistorian erityisasiantuntijana Viholan päätyminen 2000-luvun alussa Suomen maataloushistorian kirjoittajaksi oli jokseenkin vääjäämätöntä. Vuonna 2004 julkaistuun teok-

seen hän kirjoitti maatalouden rakennemurroksesta ja pienviljelyksen mahdollisuuksista.

Lahden kaupunki palkkasi Viholan vuonna 1989 kirjoittamaan kaupungin talouselämän historian. Teos valmistui vuonna 1996 ja sen ansiot johtivat Viholan palkkaamiseen samana vuonna Merita Oy:n historian kirjoittajaksi, joka ilmestyi vuonna 2000. Seuraavana vuonna Vihola ryhtyi kirjoittamaan Savon historian 6-osaan väestökehityksestä ja talouselämästä vuosina 1945–2000. Teos ilmestyi vuonna 2006. Vihola oli valittu kaksi vuotta aiemmin Kuopion Snellman-instituutin johtajaksi ja kesäyliopiston tieteelliseksi rehtoriksi. Hän osallistui töiden ohessa paikalliseen keskusteluun terävällä kirjoittelulla maa-

Teppo Vihola osallistui aktiivisesti museon arkeen aina siellä, missä tapahtui. Kuvassa Turun Sanomien traktorilahjoitus saapuu Sarkaankesällä 2012. Kuva: Iina Wahlström, Suomen maatalousmuseo Sarka.

kuntalehteen ja sai toimitettavakseen Rautalammin emäpitäjän 450-vuotisen historian juhlateoksen, joka valmistui vuonna 2010.

Jo opintojensa aikana Viholasta oli sukeutunut vankka arkistotyön asiantuntija. Osaaminen syventyi paikallishistorioiden kirjoittamisen ja väitöskirjan myötä. Perehtyneisyyttään hän jakoi historian opiskelijoille tuntiopettajana läpi 1980-luvun ja Suomen historian yliassistenttina ja assistenttina 1990-luvun alussa sekä opasti opiskelijoita historian kirjoittamiseen toimitaessaan pitäjänkirjoja.

Tie toiseen yhteiskunnallisen muistin alaan eli museoihin avautui vuonna 2009, kun hänet valittiin Loimaalle taloudellisten haasteiden äärellä olevan Suomen maatalousmuseo Saran johtajaksi. Säätiön omistaman museon haasteet tasapainotettiin ja museon perusnäyttely uudistettiin, kun Maatalouden aika -perusnäyttely avautui vuonna 2016. Seuraavana vuorossa oli Helsingin yliopiston maatalousmuseon perinteisen maatalouden esineistön vastaanottaminen. Ennen koneita -näyttely avautui vuonna 2019, juuri Viholan jäätyä eläkkeelle. Sarka sai Museo-liiton jakaman Vuoden museo -palkinnon vuonna 2021, mikä perustui olennaisilta osin Viholan aikana tehtyihin toimiin.

Museotyön ansiot johtivat Viholan valintaan Aboa Vetus Ars Nova -säätiön hallitukseen vuonna 2014, missä tehtävässä hän jatkoi kuolemaansa asti. Hän toimi museotoimikunnan puheenjohtajana vuodesta 2019 alkaen ja seuraavana vuonna jo eläkkeellä ollessaan hän toimi vt. museonjohtajana. Viholan laaja talouden ymmärrys auttoi myös Aboa Vetus Ars Nova -museon talouden tasapainottamisessa. Hän tuki aktiivisesti arkeologisen museon työn alla olevan näyttelyn uudistamista.

Sarka järjesti Kaupunki itää! -tempauksen Turun kävelykadulla pääsiäisen alla kulttuuripääkaupunkivuonna 2011. Kuva: Jouko Pukki.

Teppo Viholalla oli kyky hahmottaa ja ilmaista kriittisesti laajat yhteiskunnallisesti olennaiset kehityskulut. Neuvoa kysyvät saivat häneltä aina apua. Huumorintajuinen Viholan kiinnostus ei suinkaan rajoittunut tilaushistorioiden ja museonäyttelyiden käsikirjoittamiseen. Aika on historioitsijan olennainen suure ja sitä se oli tietysti Viholallekin, mutta hänelle se konkretisoitui myös kerättynä laajana mekaanisten kellojen kokoelmana.

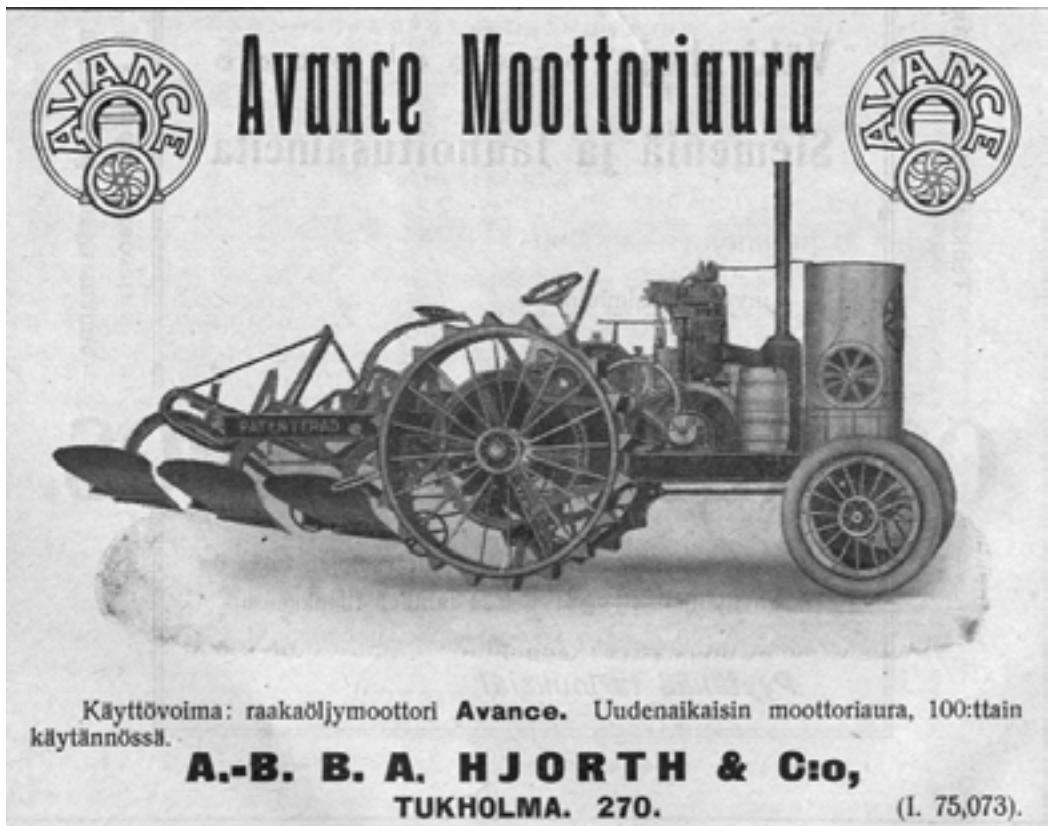
Kirjoittajat Kustaa H. J. Vilkuna, Jussi-Pekka Taavitsainen ja Olavi Ala-Nissilä ovat Teppo Viholan ystäviä ja kollegoita sekä Sarka-museon hallituksen puheenjohtaja

Olli J. Ojanen

MAATALOUSKONEKAUPAN HISTORIAA

Traktorikaupan alkajaisina Suomessa voidaan pitää Turun Maatalousnäyttelyä vuonna 1913. Tukholmalainen toiminimi oli tuonut näyttelyyn ruotsalaisvalmisteisen Avance -merkkisen moottoriauran. Näyttelykone ostettiin Eurajoelle Vuojoen kartanoon ja lisäksi näyttelyn aikana tehtiin neljä tilausta. Myöhemmin Avance -koneiden kauppaa hoiti Oy Tekno Ab -niminen yhtiö. Suomeen oli jo aiemmin tuotu muutama traktoriksi

Avance -moottoriaura mainoksessa. Mainoskuva vuodelta 1915.

katsottava laite, mutta nämä oli hankittu ostajan omilla järjestelyillä eikä minkään liikkeen toimesta. Agros Oy oli myynyt englantilaisen Ivel -merkkisen maatalousautomobiiliksi kutsutun laitteen eräälle kirkkonummelaiselle kartanonomistajalle.

Ensimmäisen maailmansodan alkaminen aiheutti vaikeuksia ja esteitä yhteyksille ulkomaailmaan. Maatalouden tehostamistarve tunnettiin nyt entistäkin paremmin. Keskusosuusliike Hankkija oli keräillyt tietoa koneistumisasioista maailmalla ja päätyi USA:laiseen Allwork -traktoriin meille sopivana tyyppinä. Amerikasta ei nyt koneita voitu saada, mutta 1917 näitä traktoreita saatiin Tanskasta. Sotaisat olot meillä ja muualla estivät sitten laajemmat traktorikaupat.

Kohta olojen rauhoituttua vallitsi laaja kiinnostus traktoreita kohtaan. Maatalouden tehostamistarpeen ymmärtänyt valtiovalta oli asialla ja valtion maatalouskonsulentti lähetettiin Saksaan tutkimaan mahdollisuutta saada traktoreita maksuksi saksalaisille täällä luovutetuista hevosista. Saksalaisia traktoreita ei kuitenkaan ollut niissä oloissa saatavilla. Virallista tukea traktoriasialle oli sekin, että valtiovalta tuki Hankkijan koneosaston insinööri Kautolan opintomatkaa USA:han tutustumaan saksalaisen teollisuuteen ja traktoreihin. Kautolan raportti ajankohtaisista amerikkalaistraktoreista julkaistiin sitten muun muassa Teknillisessä Aikakausilehdessä.

Traktoriasioissa tapahtui nopeasti ja paljon vuonna 1919. Turussa saatiin valmiiksi ensimmäiset kotimaiset Kullervo -traktorit. Koneiden tuonti pääsi käyntiin. Traktoreita esiteltiin työnäytöksissä ainakin kolmen eri yrityksen toimesta. Liikkeelle oli lähtenyt useampiakin yrityksiä. Traktoreiden menekkiin uskot-

KULLERVO TRAKTORI

(MOOTTORIAURA)

Moottorin voima 15—30 hv.
Kytää 3-säipisellä aurala 5 hehtaaria 10 tunnissa.
Kotimainen valmiste, perinpohjaisesti ja erittäin
hyvällä tuloksella käytännössä koetettu.

Jälleenmyyjät:
HANKKIJÄ ja LABOR.

Valmistaja:
**Ab. TURUN RAUTATEOLLISUUS
JA WAUNUTEHDAS Oy.**
TURKU.

*Kullervo oli
ensimmäinen
Suomessa
valmistettu
traktori.*

tiin, koska torppien itsenäistymisen arveltiin johtavan työvoimapulaan suuremmilla tiloilla. Kullervo oli esillä lehdistössä oikein hyvin. Traktoreiden myynnistä huolehti ensi sijassa jo kehittelyvaiheessa mukana ollut Hankkija yhdessä ruotsinkielisen Laborin kanssa. Jatkossa Kullervo tuli myyntiin myös Victor Forselius Oy, P. Sidorow Oy, Hämeen Maanviljelijäin Kauppa Oy, Suomalainen Maanviljelyskauppa Oy ja vähän aikaa Konekauppa Aatrankin kautta.

Ensimmäiseen viralliseen traktorikoetukseen syksyllä 1919 ilmoittivat useat koneliikkeet traktoreitaan. Turun rautateollisuus ja Vaunutehdas ilmoitti Kullervo -traktorinsa. Maatalous-

kaupan liikkeistä ilmoitettiin Hankkijalta AllWork, Keskusliike Laborilta amerikkalainen Parrett ja saksalainen telaketjutraktori Podeus sekä Suomalainen Kalustokauppa P. Sidorowilta amerikkalainen International Titan. Autoliikkeinä tunnettuja olivat Korpivaara&Halla -yhtiöltä Cleveland ja Nikolajeffin autoliikkeeltä Moline. Viipurilainen Suomen Kauppakomppania ilmoitti ruotsalaisen June -moottoriauran. Lisäksi ruotsalainen Nordeuropeiska Handelskompaniet ilmoitti amerikkalaisen Advance-Rumelyn ja kotimainen A. Ahlström Oy ilmoitti yhtiön valmistaman toistaiseksi nimeämättömän traktorin. Kumpakaan näistä ei koetilaisuuteen tuotu. Sitä paitsi International vietiin pois kesken kokeiden.

*Vuoden 1920 Suomen Messujen auto-osasto postikorttikuvassa.
Kuva: Postimuseo.*

Ensimmäiset Suomen Messut järjestettiin kesällä 1920 Helsingissä. Traktoreita oli esitteillä tietenkin kotimainen Kullervo sekä Agros Oy:n osastolla Fordson ja iso Holt Caterpillar telatraktori. Vilho Giers Oy esitteli Fiat 702 traktoria ja Loeb telaketjukonetta. Suomen Valtamerentakainen Kauppa Oy esitteli tshekkiläistä Praga moottoriauraa. Esillä traktorit olivat muualakin. Oy af Forselles Insinööritoimisto esitteli Clayton tankkitraktoria ja filmiä Claytonista esitettiin elokuvateatterissakin. Giers-Auto niminen firma esitteli Tervakoskella Loeb Vyöveturia (tankkitraktoria). Hankkija esitteli AllWorkia muutamissa suuremmissa maatalousnäyttelyissä ja Kullervo esiintyi toki näyttelyissäkin. Agros Oy oli omissa selvityksissään ja kahta englantilaiskonetta kokeiltuaan päätenyt edustamaan amerikkalaista, nopeasti yleistyvää Fordson -traktoria. Se tilasikin kerralla ison erän, 150 traktoria. Tuontilupia heltisi vain puolelle, ja toista puolta piti odottaa seuraavaan vuoteen. Silloin Agros Oy teki sopimuksen myös amerikkalaisen Holt yhtiön Caterpillar -telatraktorien edustuksesta Suomessa.

Loeb -traktori tuli sitten Giersin -yhtiön kaaduttua tarjolle toisten yritysten toimesta Dinos -merkkisenä. Maataloustöiden sijasta ne päätyivät metsäyhtiöiden töihin. Fiat -traktori osallistui toiseen viralliseen traktorikoetukseen Fiat -autojenkin tuojan, Alftan Oy:n esittelemänä. Tässä toisessa koetuksessa oli mukana myös Auto-Car Oy:n esittelemänä Case merkinen traktori. Yhtiön edustaja muisteli myöhemmin, että traktorista tuli kiusankappale, kun ostajaa ei tahtonut löytyä pitkänkään ajan kuluessa. Hankkija toi Saksasta todella järeän Lanz -moottorijärsijän ja esitteli sitä muutamaa otteeseen. Monen tonnin painoinen kallis laite ei suomalaiseseen maatalousmaisemaan so-

pinut ollenkaan. Hankkija ei tuon esittelykoneen lisäksi muita jyr sijäkoneita tuonutkaan.

Maatalouslaskennassa vuonna 1920 tilastoitiin yhteensä 147 traktoria, joten menekkiä oli ollut, joskin odotuksiin nähden niukasti. Virallisten koetusten loppuraportit eivät olleet traktorin hankintaan yllyttäviä. Maatalouden piirissä oli niin vähän ostovoimaa, ettei kalliita ja epävarmoina pidettyjä koneita hankittu odoteltuja määriä.

Suuren ja kokeneen Agros Oy:n lisäksi myös Korpivaara&Halla hankki myyntiin Fordsonia, eivätkä nämä tunnetut liikkeet olleet edes ainoat Fordsonien myyntiin ryhtyneitä. Konekauppiat ottivat yhteyksiä Tanskassa olleeseen Fordin edustukseen, saivat traktoreita ja järjestivät näytöksiä ja julkaisivat mainoksia. Autoasioissa jo varhain Ford -yhtymään suhteita luoneiden

*Fordson
-traktori
Agrosen
mainokses-
sa vuodelta
1923.*

FORDSON traktori

ei maksa enemmän kuin kaksi hevosparia.
Ja tekee kuitenkin 3-4 hevosparin työn.

Oy. Agros

Porin konttori puh. 261 & 645.

Nybergin veljesten koneliike Kokkolassa ilmoitti mainoksissaan Fordsoninkin hinnan Kööpenhaminan tehtaalla, kun markan arvon heilahtelut tekivät hintojen määrittelyn hankalaksi. Molemmilla isoilla oli tavoitteena saada Fordsonin valtakunnallinen edustus. Sellaista ei Ford-yhtymä kuitenkaan myöntänyt. Niinpä Agros ja Korpivaara luopuivat Fordsonista, Agros ensin vaihtaen McCormick -merkkiin, mutta luopui sitten koko maatalouskonekaupasta myyden McCormick -asiat Hämeen Maanviljelijäin Kaupalle. Näihin aikoihin International Harvester Company -yhtymän koneita ja traktoreita oli myynnissä useammassa eri liikkeessä. IHC:n piirissä oli eri tuotelinjoja ja niillä omat markkinointikanavansa. Niinpä International -traktori tuli tarjolle Hankkijankin kautta. Cleveland eli Cletrac ja Podeus -telatraktorit olivat nekin vaihtelevasti eri liikkeiden tarjonnassa. Bates Steel Mule -puolitelatraktori ehti ensin olla Aatra Oy:n julkaisussa, mutta yhtiön pian kaaduttua Labor ehti sitä mainostaa. Teräsmuulia ei sittemmin näkynt.

<p>Voimamäärä n 40 hv. Vetokyky maantiellä yli <u>20,000 kg.</u></p>		<p>Verraton tukinvedossa, kivien kuljettami- sessa y. m. raskaissa töissä sekä hesällä että talvella.</p>
<p>PODEUS tankkitraktori</p>		
<p>Maanviljelyksessä erinomainen ja monipuolisin voimalähde. Pyytää tarjouksiamme!</p>		
<p>P. SIDOROW. Suom. Kalustokauppa O. Y. Helsingissä.</p>		

*Podeus
-merkkinen
traktori P.
Sidorowin
mainoksessa
vuonna 1922.*

Tampereella 1922 järjestetyn Yleisen Maatalousnäyttelyn luettelossa kerrottiin maatalousviranomaisten siihen mennessä kokoamista traktoritiedoista. Traktoreita oli tilastoon kertynyt yhteensä 210 kappaletta. Fordsonia oli 70, Kullervoja 57 ja AllWorkeja 35. Seuraavaksi eniten oli telaketjukoneita, Cletrac 13, Holt Caterpillar 12 ja Clayton 9 kappaletta. Lisäksi luetteloon mahtui muutama Fiat, Heider, Parrett, Moline ja Podelus -merkinenkin.

Näyttelyssä Tampereella oli esillä kahdeksan erilaista traktoria. Aiemmin nähtyjien lisäksi esiteltiin uuttakin. Saksasta oli tuotu kookas Benz Sending -merkinen dieselmoottorilla varustettu traktori. Se poikkesi niin paljon muista traktoreista, ettei se jaksanut edes herättää laajempaa huomiota. Kokonaan toisenlaisen vastaanoton sai International Junior -traktori, jota esitteli Hämeen Maanviljelijäin Kauppa. Asiantuntija-arviot näyttelyssä olleista traktoreista eivät olleet korkeita. Vain kolmannen palkinnon arvoiseksi katsottiin kuitenkin Kullervo, AllWork ja Fordson sekä telakoneista Holt ja Dinos. “Muutamat toiminnit näyttävät olevan innostuneet hankkimaan niitä useampia merkkejä, vaikka ne ovat kalliita ja vähemmän sopivia kannattavuutensa ym. puolesta”. Noin tylyä tekstiä ilmestyi alan ammattilehdessä.

Lisäväriä traktoritarjontaan tuli Italiasta. Nelipyörävetoisen Pavesi -traktorin esitteli Helsingin Malmilla toiminut Suomen Auto- ja Ajokalutehdas. Pavesi mainittiin maatalouteen erityisen soveliaaksi, mutta menekkiä ei kertynyt. Tosin armeija hankki Pavesi traktoreita tykkejä vetämään.

Toisaalta tarjonta supistuikin, kun muutaman merkin edustajat totesivat menekin puutteen. Huomattavin poistuja oli kuitenkin

Kullervo. Valmistajayhtiö oli pahoissa vaikeuksissa aivan Kullervosta riippumatta, mutta vaikeuksia pahensi Kullervo -traktorien korjailutarve ja heikko menekki.

Oloissamme ainutlaatuinen markkinointikampanja nähtiin ja koettiin kesällä 1925, kun Nybergin veljesten koneliikkeen

*Fordson -ka-
raavani syksyl-
lä 1925 Forssas-
sa.*

*Kuva: Forssan
museo.*

aloitteesta Ford Motor Companyn edustajat järjestivät Fordson -karavaanin. Kokkolasta lähti liikkeelle Fordson -traktoreita useana eri versiona ja monenlaisia työkoneita varusteinaan. Mukana oli tiehöylävarustus, telaketjumalli, ilmakumirenkailla ja perävaunulla varustettu malli sekä “irroitettavilla kumilaitteilla” varustettu traktori, jossa oli Ferguson aura. Ford kuorma-autojen lavoilla oli lisäksi maatalouskalustoa.

Karavaani liikkui läntisessä ja eteläisessä Suomessa. Kahdella toista paikkakunnalla järjestettiin työnäytöksiä koko kalustolla todistellen näin traktorin käyttömahdollisuuksia muissakin kuin maanmuokkaustöissä. Karavaanin tapahtumia filmattiin, ja elokuvaesitys lähti kiertämään maata jo samoihin aikoihin kuin karavaanin matka päättyi Helsingissä tarjottuihin näytteisiin.

Traktorikauppa vilkastui vuosikymmenen puolivälin jälkeen, mutta markkinoilla ei montaa osallistujaa ollut. Vuonna 1926 perustettu Suomen Ford -yhtiö piiriedustajiensa kautta myi runsaasti Fordsonia, ja Hankkija puolestaan IHC:n Deering linjan traktoreita. Hämeen Maanviljelijäin Kaupasta tuli Suomen Maanviljelijäin Kauppa, joka hankki IHC:n Mc Cormick -linjan koneiden edustuksen. Forseliuksen koneliike myi Clet-rac -traktoreita.

Melkoisella traktori-innostuksella alkaneen 20-luvun kuluessa ei traktori kuitenkaan ehtinyt yleistymään. Vuosikymmenen vaihteessa tehdyn maatalouslaskennan mukaan viljelmillä oli yhteensä 1924 traktoria. Tuo määrä tarkoitti sitä, että maataloista vain 0,7%:lla oli traktori. Uudenmaan läänissä traktori oli kuitenkin 2,3%:lla, Turun ja Porin läänissä 1,5%:lla ja Hämeen läänissä 1%:lla.

Traktoreista ylivoimaisesti eniten oli Fordsonia Deeringin ja Cletracin ollessa kaukana takana seuraavina. Merkkikirjavyys oli suuri, mutta tarkkaa käsitystä siitä ei saa. Kyselyn vastauksista 313:sta ei traktorin merkkiä tiedetty tai mainittu. Maatalouden ulkopuolisilla tahoilla oli aika monta pyörätraktoriakin, joten niiden kokonaismäärä oli varmasti yli kahden tuhannen.

LAMA ISKI RAJUSTI

Suomen talous oli kääntynyt laskuun jo 1928. Kansainvälisesti koettiin talousromahdus kohta perään ja traktorikauppa romahhti muun talouden mukana. Korpivaara & Halla yhtiölle osui lama ikävästi silloin, kun yhtiö esitteli Suomeen nelivetoisen amerikkalaisen Fitch -traktorin. Menekkiin ei ollut mahdollisuuksia. SMK esitteli IHC yhtymän Farmall -traktorin niin ikään laman alkuvaiheissa ja tuloksitta.

Vuonna 1932 järjestettiin Viipurissa Yleinen Maatalousnäyttely. Esillä oli vain kolme traktorimerkkiä. Fordson traktoreilla annettiin kyntönäytöksiäkin. Hankkijan osastolla oli Deering ja Forseliuksella Cletrac. SMK:lla oli oma osasto, mutta Farmallia ei sinne tuotu.

Lamavuodet kaatoivat sekä Forseliuksen että Sidorowin liikkeet, joten maatalouskoneiden kaupassa aktiivisia tekijöitä oli enää vain muutamia. Toisaalta SMK sai haltuunsa enimmäkseen osat Forseliuksen ja Sidorowin liiketoiminnoista.

Talous alkoi näyttää paremmalta vuonna 1934, ja vilkastunut traktoreiden kysyntä herätti tuontiliikkeet lamakauden horroksesta. Ford -yhtiö aloitti uudelleen käyttäjäkoulutuksen ja työnäytösten järjestämisen. Fordin traktoriosaston johtaja Wahlstein oli syksymmällä mukana keskisen Suomen kautta

Kajaaniin ulottuneella kyntönäytöskiertueella ja kertoi lehdistölle alan parantuneista tunnelmista. Aihetta olikin, sillä kah-
ta vuotta aiemmin Fordsonien myynti oli jäänyt 12 traktoriin,
mutta nyt oli kesään ehdittäessä myyty jo sata. Vuoden loppu-
tulokseksi kertyi sitten 152 myytyä Fordsonia.

Muiden merkkien lukemat olivat siihen verraten vähäisiä. Mc-
Cormickia edustavasta SMK:sta sentään kerrottiin lehdistölle-
kin, että sekä uusien että käytettyjen traktorien myynti oli läh-
tenyt hyvin käyntiin. Suomen Maanviljelijäin Kauppa Oy:ssä
perustettiin traktoriosasto hoitamaan McCormick ja Farmall
-traktoreiden asioita. Tämä osasto hoiti myös International -au-
tojen kauppaa. SMK:ssa oltiin 30-luvun lopulla tyytyväisiä eri-

*Fordson -traktori esittelyssä 1930-luvun alun maatalousnäyttelyssä
Uudellamaalla. Kuva: Nils Westermarck, Suomen maatalousmuseo Sarka.*

tyisesti McCormick -telatraktoreiden menekkiin puutavarayhtiöiden työmailla ja armeijankin kiinnostuksessa niitä kohtaan.

Labor aloitti 30-luvun puolivälissä USA:laisen John Deere -traktorin tuonnin ja myynnin. Vanhastaan auroista tuttu John Deere oli Waterloo Boy -yhtiön hankittuaan saanut traktorituotannon käyntiin ja lamastakin selviytynyt. Seuraavina tulokkaina olivat turkulaisen Konekauppa Pellervon esittelemä Massey Harris -traktori sekä uuden Allis Oy:n esittelemä Allis Chalmers. Tämä traktori sai osakseen vähemmän huomiota kuin samassa yhteydessä esitelty Allis Chalmers -leikkuupuimuri. Hankkija laajensi tarjontaa tuomalla USA:sta Oliver -merkkisiä traktoreita Deeringien rinnalle. Oliverin kuusisylinterinen ja sähkövarusteltu traktori oli 30-luvun lopulla loistomalli koko traktoritarjonnassa.

Suuremmissa maatalousnäyttelyissä 30-luvun loppuvuosina nähtiin taas traktorivalikoimaa, kun useammalla eri osastolla oli esillä yhteensä puolen tusinaa eri merkkiä. Fordsonien kauppa kävi vilkkaana. Vuonna 1936 oli myyty 374 traktoria, mutta seuraavana vuonna jo 1071 ja sitten 1074 Fordsonia sai uuden omistajan. Ford -yhtiö tiedotti, että vuonna 1938 peräti 82% käytössä olleista traktoreista oli Fordsonia. Ja vuonna 1939 yhtiön mukaan maamme noin 7000:sta traktorista Fordsonia oli 5448. Labor oli näiden vuosien toinen onnistuja. John Deeren menekki oli varsin hyvä. Vieläkin parempi se olisi ollut, jos Labor olisi ollut edustettuna koko maassa, eikä vain rannikko-seuduilla. Maatalouden palveluksessa oli tämän nousukauden jälkeen ainakin noin kuusi tuhatta traktoria. Väli rauhan aikana tosin epävakaisissa oloissa tehty maatalouslaskenta antoi tulokseksi 5973 traktoria.

Oy Ford Ab:n maahantuomia Fordson -traktoreita Fordin tehdashallissa 1937. Kuva: A. Pietinen, Museovirasto.

SOTIEN JÄLKEEN UUSIA ASETELMIA

Sotavuosien aikana ei traktorimarkkinoita ollut. Kaikki kaupanteko oli viranomaisten säätelemää. Välirauhan aikana saatiin kuitenkin Petsamon kautta tuoduksi jonkin verran tärkeitä tavaroita. Sieltä tuli parikymmentä traktorialan uutuutta, Fordin ja Fergusonin yhteistyöllä syntynyttä Ford -traktoria. SMK onnistui saamaan joitakin Farmall -traktoreita, ja ennen kaikkea McCormick -telatraktoreita. Niiden käytöstä päättivät kuitenkin viranomaiset eivätkä kaupan asiakkaat. Jatkosodan aikana tänne saatiin Saksasta jonkin verran Deutz ja Hanomag -traktoreita. SMK:n edustajat saivat tehdyksi sopimuksen Lanzin edustuksesta, ja asiasta kerrottiin lehti-ilmoi-

tuksenkin muodossa. Markkinatavaraa saksalaistuotteet eivät olleet. Sotavuosina koetettiin Vaasassa Halldin yhtiön verstaalla valmistaa puukaasukäyttöistä traktoria. Materiaaleista ja työvoimasta oli puutetta. Vaasa merkkistä traktoria saatiin pieni sarja valmiiksi vasta pari vuotta sodan päättymisen jälkeen. Silloin niillä ei enää ollut mahdollisuuksia.

Traktorien tuonti alkoi 1945 pienellä erällä uutuusmerkki Volvoja ja sitten isommalla määrällä Englannin Fordin kehittämää Fordson Major -traktoreita. Traktoreiden saanti oli valuuttapulan vuoksi tarpeisiin nähden kituliasta. Ford -yhtymän Suomelle myöntämien luottojen turvin Fordsonien ja Fordien tuonti pääsi kuitenkin alkamaan. Se muodostikin suurimman osan traktorituonnista. Fergusoneille myönnettiin lupia olosuhteisiin nähden aika hyvin, muttei toki kysyntää vastaavasti. Koneliikkeet eivät voineet niin vain myydä maahan saatuja vähää traktoreita. 40-luvun lopulle saakka oli voimassa jakelusäänöstely. Traktoria haluavan piti ensin saada maatalousviranomaiselta traktorin ostolupa, ja koneliike sai myydä traktorin vain lupatodistuksen esittäjälle. Lupamenettely koski myös käytettyjä traktoreita.

Traktorituonnin hankaluuksista huolimatta, ja lännestä saatujen luottojen turvin maamme traktorikanta pääsi korjaantumaan sotavuosien vaurioista ja auttamaan jälleenrakennusta. Vuonna 1950 tehdyn maatalouslaskennan mukaan tiloilla oli käytössä noin 14 452 traktoria. Niistä telaketjukoneita oli runsaat 300. Kumipyörätraktoreita oli jo hiukan enemmän kuin rautapyöräisiä.

Vasemmistolaishenkinen osuustoiminnan keskusliike OTK eli Osuustukkukauppa tuli mukaan traktorikauppaan vuonna 1947.

OTK:n maatalouskoneosastolla oli myös omaa koetoimintaa. Kuvassa suoritetaan koekyntöä Renault:lla Marjaniemessä elokuun lopulla 1950. Kuva: Atte Hyvärinen, OTK:n negatiivikokoelma, Työväenmuseo Werstas.

Tulokkaallekin myönnettiin dollareita valuuttasäännöstelyn aikana ja OTK sai tuoduksi aika huomattavan 65:n traktorin erän Case -traktoreita. Tuo merkkihän oli vuosikymmeniä aikaisemmin käynyt täällä vain vilahtamassa. Jatkoa Case merkkisten tuonnille ei dollaripulan aikana kuitenkaan tullut.

OTK sai 50-luvun alussa uudeksi traktorimerkiksi ranskalaisen Renaultin, joka nimenä oli tuttu, mutta traktorina uutuus. Innostusta Renaulteja kohtaan ei suuremmin ilmaantunut. OTK teki sopimuksen myös Valmetien myynnistä. Kovin monessa OTK:laisessa osuusliikkeessä ei kuitenkaan ollut osaamista tai kapasiteettia maatalouskoneiden saati traktorien kauppaan.

Uusi tekijä oli myös Kesko Oy, joka oli yksityiskauppioiden hankintatarpeita tyydyttämään ja yksityiskaupan asioita viranomaisten kanssa hoitamaan sota-aikaan perustettu keskusliike.

Keskon perustajavoimiin kuului iso Savo-Karajan Tukku-liike, joka oli maatalouskoneiden kaupassakin kokenut liike. Keskon ensimmäinen yksinedustusoikeus oli Allis Chalmers -traktorien ja koneiden tuonti. Tämän ansiosta se pääsi mukaan konekauppa-asioissa vaikutusvaltaiseen neuvottelukuntaankin.

Korpivaara & Halla Oy palasi traktorimarkkinoille 40-luvun lopulla, ja palasikin voimallisesti. Korpivaaralla oli suhteita englantilaiseen Standard -yhtymään. Standard puolestaan oli tehnyt sopimuksen Ferguson -traktoreiden valmistamisesta tehtaillaan. Niinpä sitten Korpivaara sai tuoduksi viisi Ferguson traktoria Työtehosteuran Suurnäyttelyyn syksyllä 1948.

Fergusonit kiinnostivat kovasti, olihan niistä saatu tietoa etukäteenkin, ja traktorit osoittautuivat täkäläisiin tarpeisiin oikein sopiviksi. Tilauksia kertyi näyttelyn aikana jo kolmisen sataa. Ferguson -yhtiön vaatiman käytännön mukaisesti Korpivaara perusti tytäryhtiöksi Farming Oy:n hoitamaan tätä traktoria-asiaa, ja Farmingille hankittiin edustava toimitila Helsingin Suurtorin kupeelta. Korpivaaran piirimyyjäyrytysten huoltopäälliköt lähetettiin Englantiin kursseille oppimaan Fergusonin salat. Korpivaaran tytäryhtiö Kone-Valu muokattiin tekemään työkonevarustusta traktoreihin.

Kokeneet konekauppiat Hankkija, SMK ja Labor olivat hankalassa asemassa dollaripulan ehkäistessä niiden edustamien amerikkalaisten maataloustraktorien tuonnin. Vain joitakin näytekappaleita saatiin hankituksi. Vähät dollarit käytettiin valtakunnassa hyvin tarpeellisten raivaustraktoreiden tuontiin. Muutamat maahantuontiliikkeet yhdessä edustamiensa tehtaiden kanssa saivat järjestetyksi valuuttaluottoja niin, että muutkin kuin Ford -yhtiö pääsivät ostoksille. Vähitellen tilan-

David Brown

— traktorimerkki, joka tunnetaan kaikkialla maapallolla.

David Brown-traktorit ovat ensiluokkaista tekoa jäähdyttäjistä vetopuomiin.

Yksinmyynti Suomessa:

NOPEUTTA JA VOIMAA

SMK

SUOMEN MAANVILJELIJAIN KAUPPA OY.

David Brown esittelyssä SMK:n mainoksessa vuodelta 1951.

ne helpottui, kun amerikkalaisfirmat saivat tuotannon käyntiin Englannissa ja Ranskassa sijaitsevilla tehtaillaan. Niinpä SMK alkoi saada Farmall -traktoreita. Tärkeä asia SMK:lle oli englantilaisten David Brown -traktorien edustuksen saaminen. Myytävää tuli läheltäkin, kun Tampereella valmistettuja Takra -traktoreita saatiin valmiiksi ihan 40-luvun lopussa.

Hankkija etsi uusia edustettavia merkkejä ja Englannista löytyi tarjottavaksi pieniä BMB president -traktoreita. Menekkiä ei löytynyt. Massey Harrisin brittiläisiä traktoreita tuli jonkin verran. Vasta 1952 Hankkijalla oli tarjottavaa tshekkoslovakialaisen Zetor -traktorin tuonnin myötä. Sarjatuotantoon päässyt kotimainen Valmet otettiin myös Hankkijan myyntiin. Labor sai tuoduksi vain saksalaisia Deutzeja, kunnes lisenssit heltisi-

vät vähäiselle määrälle isoja englantilaisia Turnereita. Valmet otettiin Laborinkin ohjelmaan. Myöhemmin koetettiin ruotsalaisen John Deere kopion GMW:n tuontiakin. Kesko sai Allis Chalmersin tuontia alkuun, mutta Keskolle tärkeä englantilaisasia oli sikäläisen uutuuden, Nuffieldin edustuksen saaminen.

HETKELLISIÄ HELPOTUKSIA

Suomen vienti alkoi vetää ja vientitulot kasvoivat aivan yllättävän runsaiksi Korean sodan aiheuttaman korkeasuhdanteen myötä 50-luvun alussa. Traktoripulaa haluttiin vähentää nopeasti vapauttamalla eurooppalaisten traktorien tuontilisenssit määrääjäksi vuonna 1951. Ajankohta oli sikäli onneton, että monellakaan tehtaalla ei ollut mahdollisuuksia kesken vuotta luvata isompia määriä traktoreita lyhyen määrääjän puitteissa toimitettavaksi. Tämä johti siihen, että maahantuojaliikkeet joutuivat käyttämään saamiaan lisenssejä vieraiden merkkien tuontiin. Niinpä Fordsoneita ja Fergusonejakin myytiin jonkin aikaa Hankkijan tai SMK:n liikkeissä.

Toinen seuraus tilapäisestä helpotuksesta oli ennen näkemättömien traktorimerkkien putkahtaminen varsinkin länsi-saksalaisilta valmistajilta. Maatalouskoneiden koetuslaitos Vakola oli suhtautunut hyvin kielteisesti uusiin merkkeihin ja saksalais-tyyppisiin traktoreihin. Nyt Vakolan taholta todettiin, että niitä saksalaisia "joudutaan tuomaan". Steyr -merkkisiä traktoreita tuotiin Itävallasta. Uusia yrittäjiäkin traktoreiden tuontiin ja myyntiin ilmaantui liuta tämän poikkeustilanteen myötä.

Vuosien 1951 ja 1952 kuluessa saatiin tuoduksi sen verran, että maataloustraktorien määrä maassamme melkein kaksinkertaistui. Sitten seurasi kuitenkin jyrkkä pudotus, jota helpotti

Laivalastillinen Zetor A-traktoreita saapuu Tsherkoslovakiasta Helsingin Länsisatamaan huhtikuussa 1957. Kuva: Erkki Voutilainen, Maaseudun Tulevaisuus, Museovirasto.

vain Valmetien kasvanut tuotanto ja Zetorien tuonti. Takran tarina jäi vain puolen vuosikymmenen mittaiseksi. Helpotus koettiin pian uudelleen.

Vuodet 1954 ja 1955 olivat runsaan tuonnin vuosia, yli 10 000 uutta molempina vuosina, ja jälleen putkahti esille uusia yrittäjiä ja merkkejäkin. Traktorikaupassa vaikuttavin asia oli kuitenkin se, että SMK:n rooli keskenään kilpailevien englantilaistraktorien edustajana koettiin kiusalliseksi. Niinpä SMK luopui suosituksen David Brownin edustuksesta. Tilalle tuli vuonna -55 traktoriosaston perustanut kokenut autoliike Veho Oy, jolla oli ollut tuntumaa maatalouskoneisiin vain Unimog-maastoauton traktoriversion tuloksettomassa tarjonnassa. Saksalaisten traktorien edustuksissa muutos tuli myös Suomen Koneliike Oy:n ja Laborin vaihtaessa edustuksia. Labor sai Güldnerin, ja Suomen Koneliike sai Deutzin. Välillä näkyttömässä ollut Lanz -merkki tuli näihin aikoihin uudelleen esille Tukkukauppojen Oy:n eli Tukon toimesta. Tarjolla oli dieselmoottorisia traktoreita, ei enää hehkukuulakoneita. Tuontilisensseistä kilpailtaessa Tuko ja Lanz eivät olleet vahvoilla. Vuonna -54 Itä-Saksan eli DDR:n järjestämässä suuressa teollisuusnäyttelyssä Helsingissä oli esillä muutamia IFA -traktorimalleja. Tavoitteena oli varmasti saada näille koneille uutta markkina-aluetta. Sitä varten näyttelyyn oli erikseen kutsuttu itä-saksalaisia autoja myyneiden liikkeiden henkilöstöä ja kanta-asiakkaitakin eri puolilta maata. Tämä myyntiponnistus jäi tuloksettomaksi.

Viisikymmenluvun vaihtelevan vilkkaasta traktorien tarjonnasta saa yksityiskohtaisemman kuvan oheisesta taulukosta. Aivan kaikkea ei siinäkään ole, sillä muutama muukin traktorimerkki saattoi jotain kautta maahamme ilmestyä.

Maataloustraktorien maahantuoja 1950-luvun aikana

Luettelossa on sellaisiakin merkkejä, joita ei saatu tuoduksi, mutta joita ehdittiin mainita tuotaviksi. Joidenkin merkkien edustus ehti vaihtua, joten ne esiintyvät kahdessa kohdassa.

Atkinson Oy:	Ursus
Berner Oy:	Fendt
Farming Oy:	Ferguson, massey-Ferguson, Massey Harris
Ford Oy,	Ford, Fordson
Haka-Auto Oy:	M.A.N.
Hankkija r.l.:	Allgaier, BMB President, Deering, Kramer, Massey Harris, Oliver
Hankkija:	Porsche,Zetor
Importer Oy:	Bungartz, Field Mashall
Kesko Oy:	Allis Chalmers, Fahr, Nuffield
Laatuvaunu Oy:	M.A.N
Labor:	BolinderM, GMW, Güldner, John Deere, Turner
Lahden Auto Oy:	Holder, Ritscher
L.A.Levanto Oy:	Sulzer
Maanviljelyskauppa Oy:	Hela
S.G.Nieminen Oy:	Stihl
Nikolajeff Oy:	Hanomag
OTK:	Case, OTA, Renault
Senor Oy :	Fendt Dieselross
Suomen Koneliike Oy:	Deutz
SMK:	Bolinder Munktel, David Brown, McCormick, Farmall, HTZ
Suomen Sisu Oy:	Normag
Tkkukauppojen Oy,Tuko Oy:	Lanz
Työväline Oy:	Fiat, Someca, Steyr
Veho Oy:	David Brown, Fendt, Unimog
Volvo-Auto Oy:	Volvo

Kotimaisista merkeistä Takra oli myytävänä vain SMK:ssa. Valmetin sai ostaa tehtaalta tai Hankkijan, Keskon, Laborin, Maanviljelyskaupan, OTK:n tai SMK:n kautta.

Syksyllä 1957 traktorikaupan asetelmat muuttuivat perusteellisesti. Suomen markka devalvoitiin, mikä tarkoitti automaattisesti tuontitavaran hintojen kohoamista. Samaan aikaan päätettiin kuitenkin vapauttaa eurooppalaisten traktoreiden tuonti lisenssirajoituksista. Taloudessa elettiin tiukkaa aikaa, joten tuonnin vapautuminen ei heti aiheuttanut mitään ostoryntäystä traktorikauppoihin. Muutamat liikkeet julkaisivatkin ilmoituksia, joissa kehoitettiin traktoreista alustavia tilauksia ja varauksia tehneitä asiakkaita mitä pikimmin varmistamaan tilauksensa.

Neuvostoliiton traktorituotantoa tuli tarjolle samoihin aikoihin traktorikaupan vapautumisen kanssa. Konela Oy alkoi mainostaa erityisesti DT-14 traktoria, joka kääntöohjaamonsa ja erityisesti halvan hintansa puolesta oli muusta traktoritarjonnasta poikkeava tyyppi. Konelalla oli valmiina valtakunnallinen myyntiverkosto.

Berner Oy ilmaantui näkyville -57 lopulla traktoriasiassakin mainostamalla Fendt -merkkiä. Jostain syystä Berner kuitenkin unohti traktorikaupan yhtä äkkiä kuin oli asiasta ilmoittanutkin. Vakiintuneista alan liikkeistä Labor toi tarjolle tanskalaisen Bukh -traktorin. Mitään myyntimenestystä ei kertynyt. Näkyvimpiä ilmiöitä tuonnin vapautumisen syksyllä oli Hankkijan aktiivisuus työnäytösten järjestämisessä nyt uudella merkillä, Porschella. Saksassahan oli tilanne muuttunut niin, että Algaier -traktorit olivat korvautuneet Porsche -merkkisillä, kun tuotantoon oli saatu uusi traktoritehdas.

Kymmenestuhannes Ferguson -traktori luovutettiin tilaajalleen maanviljelijä Matti Jyräkoskelle Ikaalisista ravintola Adlonissa Helsingissä 28.3.1956. Farming Oy:n toimitusjohtaja, insinööri Jouko Korpivaara ojensi samalla Jyräkoskelle Ferguson -yhtymän muistolahjan. Kuva: Erkki Voutilainen, Museovirasto.

Tuontivapauden uusissa oloissa vuonna 1958 tarjolla oli aktiivisesti 18:a eri merkkiä olevaa maataloustraktoria. Kaupan asetelmissa muutosta oli Farmingin tarjonnassa. Ferguson ja Massey Harris -yhtiöiden fuusioituminen tuotti ranskalais-tehtaassa valmistettujen Massey Harris -traktorien liittymisen Massey Ferguson -nimen saaneiden Ferguson mallien jatkeeksi. Uusia tai kohennettuja malleja oli useilla merkeillä.

Tuonnin vapautuminen oli Valmetin kannalta vakava asia. Valmeteja oli myyty eri liikkeissä varsinkin silloin, kun liikkeiden omien edustusten traktoreita ei ollut saatavissa. Nyt nuo liikkeet pääsivät tarjoamaan ensisijaisesti itse maahan tuomiaan merkkejä Valmetin jäädessä sivuseikaksi.

Valmet aloittikin oman jälleenmyyntiverkoston rakentamisen.

Sopivia ja päteviä liikkeitä Valmetille löytyi helpommin ns. maitosuomesta kuin ns. viljasuomesta. Traktorikauppaanhan oli

"Kyllä minä kynnän sinunkin peltosi
- satoi tai paistoi..."

Apurakenteinen levike:
Haleat kinnarit, kaja
kumivälivälit valvotut

levikepyörät

erästä rakennettu hyvä karkaisu ja varustettu kaja valvotulla kinnarilla. Suuresta VALMET traktorin avulla sekä levikepyörän valvotulla. Puhelton Saha, Ylävesi, puh. 34, hinta on 13,800 — pari

Kun sade maahan peitetä vettä, jolla ei ole suurempaa karkailua — silloin vettä traktorilla maahan kuu maata karkailuun. Tämä vettä karkailuun maahan kuu vettä oppaan selänne arvot VALMET 20:n levikeillä, joka sulla työtöiden vettä vettä vettä vettä.

VALMET 20:n levikeillä on oltava karkailuun vettä karkailuun. Se on karkailu, vettä vettä vettä — karkailu, vettä "karkailuun". Se on oltava traktorilla karkailuun vettä.

Myynti: HANKKUA, KESKO, OY
Valvotut: Valmet Oy, Tuusula Teollisuus

VALMET 20

VALMET 33 DIESEL

suunniteltu Suomen peltoja varten

Valmet -mainos vuodelta 1957.

usein liittynyt sopimuksia viljan toimittamisesta samaan liikkeeseen. Valmetille löytyi helpommin edustajia General Motor-sin autoja edustaneista liikkeistä kuin muista, koska GM-liikkeillä ei ollut “omaa” traktorimerkkiä. Joka tapauksessa Valmet sai 50-luvun lopussa kootuksi edustavan kokoisen verkoston jälleenmyyntiä hoitamaan.

Viisikymmenluvun päätteeksi maatalouslaskennassa todettiin, että maatalouden töissä askarteli noin 72 000 traktoria. Fordsonit ja Fordit yhteensä sekä Fergusonit olivat varsin tasavahvasti yleisimpiä, kumpiakin oli runsaat 16 000. Seuraavina olivat Zetor ja Valmet yli 9000:n määrillään. David Brown -merkkisiä traktoreita oli noin 4300, Nuffieldeja noin 2000, Allis Chalmerseja noin 1500 ja IHC:n Farmall, ym. -merkkisiä noin 1200. Todella paljon, 9230 traktoria oli jonkin muun merkkisiä.

TRAKTORIKAUPAN HURJIA VUOSIA

Jo viisikymmenluvun lopussa oli päästy talouden nousukauteen, joka ilmeni traktorikaupassa niin, että 1959 rekisteriin merkittiin 10 724 uutta traktoria, joista noin 8600 maatalouteen. Heti 60-luvun alkajaisiksi uusien traktoreiden rekisteröintimäärä ponnahti yli 13 000:n ja jatkossa päästiin yli 15 000:n lukemiinkin. Jo 1958 voimaan tullut pakollinen maataloustraktorien rekisteröinti ei tuntunut haittaavan, ei myöskään traktoreihinkin ulotettu ajokorttipakko.

Juuri vilkkaan konekaupan vauhtiin päästyä traktorimarkkinoilla tapahtui melkoinen mullistus. Kun Ferguson ja Massey Harris -yhtiöt olivat fuusioituneet ja “Ferguista” oli tullut Massey-Fergusoneja, niin merkin edustukset haluttiin saada yhteen. Niinpä Massey Ferguson -leikkuupuimureita jo edustanut

Hankkija sai syksyllä 1961 traktoreidenkin edustuksen Suomessa. Korpivaara -yhtiölle alallaan keskeisen tärkeäksi merkiksi nousseen Fergusonin edustuksen loppu oli tuntuva takaisku. Varsin perusteellisesti muutos kouraisi maakunnissakin. Olihan Farming Oy ehtinyt rakentaa ja koota laajan huoltoverkoston toimintaansa tukemaan. Isoissa mainoksissa oli näytetty piirroskuvaa Suomen kartasta, jossa valtakunta oli hyvin kattavasti peittynyt Ferguson -liikkeitä esittävillä merkeillä. Nelisenkymmentä yritystä eri puolilla maata joutui nyt sopeuttamaan toimintaansa. Monille niistä Ferguson oli ollut liiketoiminnan ydin, ja Korpivaaran edustamien automerkkien kauppa vain vähäisempi lisuke. Farmingin piirimyyjillä oli sitten erikoistarjouksina traktoreitakin, ja varsinkin varaosia, tarvikkeita ja työ-

koneita. Monet toiminnot ja henkilöt siirtyivät myös Hankkijan palvelukseen.

Hankkijan konttoreiden kannalta muutos aiheutti valtavasti uutta tekemistä ja hyvin tiukalla aikataululla. Nopeasti hankkijalaiset kuitenkin saivat traktorien ja tarvikkeiden myyntiasiat järjestykseen. Toki traktorimyyjien piti unohtaa aikaisemmat myyntipuheensa. Massey Ferguson -traktoreissa ei ollut niitä ominaisuuksia, joita Porschessa oli kehuttu ihan ratkaisevan tärkeiksi. Pian Hankkija mainostikin Massey-Ferguson 25 -mallia vuoden 1962 toivetraktoriksi.

Keskusosuusliike OTK:n konekauppa oli piristynyt jo vuonna 1960 saadun M.A.N. maataloustraktorien edustuksen myötä, Renault oli ehtinyt unohtua jo vuosien taakse. Valmetin myyntikin oli siirtynyt pois OTK:laisilta liikkeiltä. Hankkijan saatua Massey Fergusonin oli Porschen edustus saatavilla. OTK:lle se kelpasi oikein hyvin. Suomen Sosialidemokraatti -lehdessä julkaistiin kookas traktorimainos, jollaisia lehdessä ei ennen oltu nähtykään. Kaksi länsi-saksalaismerkkiä komeili tämän jälkeen OTK:n ilmoittelussa. M.A.N. merkkiset teollisuusmallin traktorit olivat myynnissä erikseen Laakerikeskus Oy:n kautta.

OTK:n vilkas traktorikauppa loppui pian. Länsi-Euroopan traktorimarkkina alkoi olla täynnä. Sekä M.A.N.:n että Porschen traktorituotanto loppui vuonna 1964. Tämän jälkeen muutamat otk:laiset osuusliikkeet jatkoivat traktorikauppaa myyden eri sopimuksilla esim. Fiat, Zetor ja Belarus-merkkisiä, mutta vähän ja harvoin.

Renaultin edustus oli siirtynyt Nortek Oy:lle. Kuusikymmenluvun alussa Renault palauteltiin mieliin aktiivisella mainonnalla. Nortek kertoi yhdessä Renault -tehtaan kanssa kehitel-

leensä erityisen Suomi-mallin Renault 71S (Suomi). Sen Perkins-moottori oli aiempia malleja tehokkaampi.

Kesko Oy mainosti Fahr -traktoreitakin 60-luvun alkuvaiheissa. Fahr D-177 mallin mainoksia koristi myös Mercedes Benzin tavaramerkki, olihan traktorin voimanlähteenä 38 hv Mercedes Benz -moottori. Konela Oy toi tarjolle Harkov DT-20 -mallisen isomman vaihtoehdon pienelle “täystuho” kutsumanimen saaneelle DT-14 traktorille ja Valtolle.

Maatalousnäyttelyissähän traktoreita katsellaan ja arvioidaan. Traktorikaupan vauhdikkaaseen aikaan näyttelyissä traktoreita oli runsaasti esillä ja esitteillä. Isommissa näyttelyissä olivat mukana aakkosjärjestyksessä mainiten Allis Chalmers, David

*Traktoriosasto Pohjois-Suomen työtehonäyttelyssä Oulussa 9.6.1961.
Kuva: Journalistinen kuva-arkisto, Kaleva, Museovirasto.*

Brown, Deutz, Fahr, Fiat, Fordson, John Deere, M.A.N, Massey-Ferguson, McCormick, Nuffield, Porsche, Valmet, Volvo ja Zetor. Puutarha- ja pienoistraktoreista esillä olivat lisäksi Agria, Belos ja Hako. Mallistoa saattoi olla runsaastikin, MAN traktoreitakin viittä eri mallia.

Maahantuojat ja merkit ennätysmyyntien aikana:

Farming Oy:	Massey-Ferguson 1961 saakka
Oy Ford Ab:	Fordson
Hankkija r.l:	Porsche 1961 saakka, Zetor, Massey.Ferguson
Keski Oy:	Fahr, Nuffield,
Oy Konela Ab:	DT-14,Valto
Labor:	Bukh, Güldner,
Oy Nikolajeff Ab:	Hanomag
Oy Nortek Ab:	Renault,
Suomen Koneliike Oy:	Deutz,
Suomen Maanviljelijäin Kauppa Oy:	Farmall, McCormick,
Tukkukauppojen Oy Tuko:	Lanz, John Deere
Työväline Oy:	Fiat , Steyr
Valmet Oy:	Valmet
Oy Veho AB:	David Brown, Unimog
Oy Volvo-Auto Ab:	Volvo

Todella vilkkaiden traktorivuosien seurauksena 60-luvun puolivälissä Suomessa oli rekisteröitynä 130 934 traktoria. Maatalouden palveluksessa niistä oli 98 445, kunnilla ja kaupungeilla oli 13 679 traktoria, kaupan töissä 2696, teollisuuden 2010, rakennustoiminnan 1402 ja liikenneyrityksissä 1144.

Volvo -traktoreihin liitettiin kotimaisuutta 60-luvun puolivälissä. Fiskars yhtiön Porvoon tehtaalla aloitettiin Volvo T-400

Buster -traktorin kokoaminen ja muutamien osien valmistus Volvon muidenkin tehtaiden tarpeisiin. Muutamia satoja traktoreita Porvoossa tehtiinkin, mutta tämä Volvotoimeliaisuus ei montaa vuotta jatkunut.

David Brownia edustanut autoliike Veho Oy tunsu traktorikaupan olevan huono liiketoimi, kun siihen ei liittynyt laajempaa maataloustarvikkeiden kauppaa. Kun sitten Vehon Porin liikkeeseen piti ottaa osamaksueränä 30 teurassikaa, niin mitta tuli täyteen. Veho ei enää uusinnut 1967 umpeutunutta edustus sopimusta. Tuohon mennessä maahan oli tuotu n. 15 000 "Taavettia". Piirimyyjien keskuudessa oli yrittäjiä, jotka eivät halunneet luopua merkistä. Niinpä ensin koottiin edustajaryhmä, joka virallistui 1969 Suomen David Brown yhtiöksi jatkamaan tämän merkin edustajana.

Myös Suomen Koneliike Oy luopui traktorikaupasta. Deutz-traktoreiden maahantuojaksi ryhtyi porilainen kauppahuone Aug. Lipsanen Oy. Sillä oli kokemusta Tukon osakkaana toimia traktorikaupassakin, koska sillä oli mahdollisuus liittää traktori- ja viljakaupat toisiinsa.

1960-luvun loppupuolella Konela Oy rakensi Kouvolaan toimintakeskuksen, jossa neuvostoliittolaiset Belarus -traktorit varusteltiin ja korjailtiin täällä markkinointikelpoiseen kuntoon. Zetorin markkinoinnissa tuli muutos, kun 1969 perustettiin suomalais-tshekkoslovakialainen yhtiö Oy Moto-Zetor Ab hoitamaan tshekkiläistraktoreiden tuonnin ja edustuksen.

Maatalouslaskennassa 1969 tilastoitiin melkein 150 000 tilojen omaa 4-pyörätraktoria ja melkein 5000 yhteiskonetta. Uutta tässä laskennassa oli se, että traktoreiden merkkijakautumaa ei ainakaan julkaistu.

Konelan Kouvolan myymälässä, KK-Autolla valmisteltiin traktoreita Suomen myyntiä varten 1970-luvulla. Kuva: Mobilia.

International -traktoreiden myynnin ja kokeneen konekaupan SMK:n kannalta ratkaiseva muutos sai alkunsa osuustoiminnallisten liikkeiden keskinäisestä riitelystä. Hankkija ja SOK ajautuivat kunnolla erilleen, jolloin SOK tarvitsi omaa maatalouskoneiden ja -tarvikkeiden myyntikoneistoa. SOK osti itselleen Rosenlew -yhtymän omistamat SMK:n osakkeet ja nousi näin pääomistajaksi. Osakkeita hankittiin vähitellen lisää niin, että siirryttäessä 1970-luvulle SMK oli käytännössä SOK:n maatalouskoneosasto. Liiketoiminnat siirtyivät SOK:n tunnusten alle. International traktorien mainonnassa SOK:n ja SMK:n tunnukset näkyivät ensin yhdessä. Sitten SMK:n merkki putosi pois. Kauppaa käytiin sitten SOK:n maatalouskeskusten ja isoiksi kasvaneiden osuuskauppojen koneosastoilla.

Seitsemänkymmenluvun alkuvuosina uusien traktoreiden myynti oli vähää vaille 10 000 luokkaa. Ensimmäinen ener-

VALMET 502:sta tuli vuodessa Suomen suosituin traktori.

Edelläkävijä

Valmet-traktorit ovat edelläkävijöitä työturvallisuudessa ja mukavuudessa. Valmet 502:ssa on m.m. maailman ensimmäinen riittävän hiljainen turvaohjaamo, joka on lämmin ja ilmastoitu, tärinätön hydro-ohjaus ja terveystuoli.

Tärinätön hydro-ohjaus

Valmet 502:n hydrostaattinen, kokonaan rungosta eristetty ohjaus poistaa käsilieltyön ja tärinän. Vakolan suorittamassa tärinätutkimuksessa todettiin, että 27:stä tutkitusta tuontitraktorista 20 ei täyttä kansainvälisen normiehdotuksen mukaan tärinälle asetettuja rajoja. Valmet 502:n ohjauspyörän tärinä jäi selvästi vaarallisen rajan alapuolelle (mittana oli moottorisahoille asetettu suurin tärinäarvo).

Työkoneiden sopivuus tutkittu

Valmet 502 on suunniteltu niin, että kaikki työkonet voidaan kiinnittää ilman lisäsovitteita. Käytön yksinkertaisuus merkitsee säästöä työajassa ja lisäystä työtönessä.

Nyt samaan sarjaan myös vahva uutuu VALMET 702.

Hiljainen ja mukava turvaohjaamo

Kumityynyillä rungosta eristetty tärinätön, pohjustettu ja meluton turvaohjaamo takaa suuren mukavuuden. Hallintalaimet ovat kurottamatta käsillä. Terveystuoli kääntyy ja kallistuu aina oikeaan asentoon. Hyvä näkyvyys kaikkiin suuntiin. Suuret ovet ja tasainen lattia helpottavat liikkumista sisään ja ulos.

FORSSA: Forsan Autotarvike • HAMINA: Kouvola Auto Oy • HELSINKI: Traktori- ja Irkkikeskus, Vantas • HEINOLA: Heinolan Autotarvike Oy • HÄMEENLINNA: Auto-Kumipalvelu Oy • ISALMI: Putkela Oy • JOENSUU: E. Salomaa Oy • JYVÄSKYLÄ: Valmet Oy, Traktori-myyni • KAJAANI: Kone-Isäntä • KOKKOLA: Oy Labor Ab • KOUVOLA: Kouvola Auto Oy • KUOPIO: Rautasaaron Auto • LAHTI: Lahden Traktori Oy • LAITILA: Oy Labor Ab • LAPPEENRANTA: Moottori-Keskus Oy • LIEKSA: E. Salomaa Oy • LOHJAN: Oy Labor Ab • LOIMAA: Forsan Autotarvike • LÖVISA: Oy Lov-Auto Ab • MAARJAMÄKI: Bimo Ab • MIKKELI: K. Puntanen Ky • OULU: Traktori-Kone • PÖRKKYLÄ: Autotoma • PORVOO: Oy Lov-Auto Ab • RIIHIMÄKI: Auto-Kumipalvelu Oy • ROVANIEMI: Traktori-Kone • PORI: Porin Autotarvike Oy • SALO: Salon Seudun Osuuskauppa • SAVONLIIPIA: Oy Rautasalo A. J. Viikari • SEINÄJOKI: VM-Kone Oy • SARKISALMI: Parkkalan Traktori-Auto Oy • TAMPERE: Tammermaan Traktori Oy • TURKU: Tuus Osaustupa • VAASA: Oy Labor Ab • VARKAUS: Rautasaaron Auto • VIITASAARI: Viita-Auto • VIERI: Valmet Oy, Traktori-myyni • YLVIESKA: Oy Labor Ab

VALMET

Valmet 502 -traktorin mainos 1970-luvulta.

giakriisi 1973–1974 ei traktorikauppaa numeroiden perusteella juurikaan hetkauttanut. Vuonna 1976 traktoreiden kaupassa päästiin taas yli kymmenen tuhannen. Kolmetoista eri merkkiä oli pyörätraktoria haluavalle tähän aikaan koneliikkeissä tarjolla. Puolalainen Ursus oli palannut markkinoille. Se oli nyt länsimaisten lisenssien avulla suunniteltu ja tehty ihan vertailukelpoiseksi maataloustraktoriksi. Wihuri yhtymän piiriin kuulunut Polmot -yhtiö aloitti niiden tuonnin, mutta SOK hankki sitten Ursus -toiminnot. Kesko puolestaan teki sopimuksen Moto-Zetorin kanssa traktoreiden kaupasta, joten tshekkiläistraktoreita myytiin K- maatalouskeskusten ja liikkeiden toimesta.

Vuoden -76 lopussa valtakunnassa oli rekisterissä yli 217 000 traktoria, joista kymmenisen prosenttia oli maatalouden ulkopuolella. Arvioiden mukaan maatalouden töihin käytettyistä traktoreista noin 10 prosenttia oli rekisteröimättömiä apukoneita. Tuommoiset lukemat merkitsivät sitä, että Suomessa oli silloin suunnilleen yhtä monta yli kahden hehtaarin tilaa ja maataloustraktoria.

Koko 70-luvun mittaan rekisteröitiin uusia traktoreita runsaat 103 tuhatta. Valmeteja rekisteröitiin melkein 24 000, Massey Fergusoneja noin 20 000 ja Fordeja runsaat 17 000. International ylsi yli 11 000:n, Leyland ja David Brown yli kuuden tuhannen. Valmistusmaiden mukaan jaoteltuna 70-luvun lopulla uusien traktoreiden johtava valmistusmaa oli edelleen Englanti. Sikäläisiä myytiin viisi-kuusituhatta vuodessa. Kotimaisia rekisteröitiin runsaat kaksi ja puolituhatta. Länsi-Saksa oli vuosikymmenen puolivälin tienoilla kolmantena, sitten Italia ja varsinkin Tshekkoslovakia menivät ohi vuosikymmenen lopulla, määrät laskettiin sataluvuissa.

Traktorikaupan piirissä liikkui merkittävän paljon rahaa. Seitsemänkymmenluvun viimeisenä vuonna uusia maataloustraktoreita myytiin 10 020 kappaletta. Niiden hinta oli yhteensä lähemmäs miljardi, noin 839 481 000 markkaa.

Vuosikymmenen vaihtuessa 80-luvulle Suomen rekisteröidyssä traktorikannassa oli edustettuna 55 eri merkkiä. Suurin

Historiallinen kädenpuristus, joka sinetöi suomalaisen maatalouskonekaupan merkkitapahtuman, Valmetin ja Hankkijan yhteistyösopimuksen vuonna 1981. Kuvassa Valmetin edustaja ministeri Olavi J. Mattila ja vuorineuvos Jorma Järvi Hankkijasta. Kuva: Carl Ugglä, Hankkijan Saroilta -lehti.

osa merkeistä oli ehtinyt poistua valikoimista ja tuotannostakin. Uusien rekisteröintien mukaan vuosikymmenen vaiheessa Valmet, Massey Ferguson ja Ford olivat kolme suurta yli 20 %:n osuuksilla. International, Zetor ja David Brown muodostivat “kakkossarjan” 8- 5 %:n osuuksillaan. Yli yhden prosentin osuuksiin ylsivät vielä Fiat, Ursus, Leyland, Belarus, John Deere ja Volvo-BM. Muutoksia tiedettiin olevan tulossa. Valmet ja Volvo olivat neuvotelleet yhteistyöstä ja sopimuksien sisällöstä alkoi tulla uutistietoa. Volvo-BM ja Valmet olivat perustamassa yhteistä yhtiötä ja tuomassa yhteistä traktorimallistoa markkinoille. Vaikutuksia voitiin vain arvailla.

Aivan varmuudella voitiin kuitenkin todeta suomalaisen maa-seudun ja maatalouden tulleen koneellistetuksi. Traktori oli ollut koneellistumisessa keskeisin tekijä. Traktorikaupassa oli koettu paljon ja monenlaista koneellistumiskauden vuosikymmeninä.

Pertti Jalonen

KONEVIESTI-LEHDEN 60 ENSIMMÄISTÄ VUOTTA

Koneviestin kustantaminen on ollut alituista aaltoliikettä. Hyvinä aikoina kasvetaan irrottamalla peruslehdestä erikoistuotteita. Vaikeuksien tullen ne ajetaan alas tai palautetaan osaksi peruslehden sisältöä. Tämä on sisällöltään laaja-alaisen lehden synnynnäinen haaste.

Kustannusyhtiö Maaseudun Ammattilehti Oy:n perustava kokous pidettiin Lapuan Patruunatehtaan ruokalassa vuoden 1952 alkupuolella. Yhtiön oli määrä ryhtyä julkaisemaan Maaseudun Koneviesti -nimistä aikakauslehteä. Lehtihankkeen varsinaisena moottorina oli Lapuan Patruunatehtaan työnjohtaja, kone-tekniikko Paavo Raukko, joka merkitsi enemmistön lehtiyhtiön osakkeista.

Raukolla oli entuudestaan lehtimieskokemusta, sillä hän oli ollut Lapuan Aseveliyhdistyksen omistaman Lapuan Sanomien sivutoimisena päätoimittajana vuosina 1942–1952. Lisäksi hän toimi Yleisradion avustajana. Edesmennyt opetusneuvos U.K. Rantala kuului lehtiyhtiön perustajaosakkaisiin. Hän muisteli haastattelussaan (KV 20/1992) ostaneensa 18 osaketta, kun niitä oli kaikkiaan 100. Rantalan mukaan Raukolla oli tukena ulkopuolinen rahoittaja.

Raukolla oli jo tuolloin visio ja missio: nousevalla maaseudulla tarvittiin lehteä, joka tarjoaa kansantajuista ja käytännön teknillistä tietoa. Muut senhetkiset julkaisut, kuten Käytännön

Maamies, Maa ja Pellervo olivat hänen mielestään liian teoreettisia. Maaseudun Koneviesti määritteli itsensä ”Maatalous-, Kotitalous-, Pienteollisuus- ym. Konealan ammattilehdeksi”.

Koneviestin ensimmäisen näytteenumeron kansilehti vuodelta 1952.

Vuoden 1952 lopulla lehdestä ehti ilmestyä kaksi näytenumeroa. Tämän vuoksi Koneviestin pyöreitä vuosia on tavattu juhlia loka–marraskuussa. Jo ensimmäisenä vuonna Maaseudun Koneviestissä selvitettiin havainnollisesti, miten fysiikan lait vaikuttavat traktorin ja kyntöauran toimintaa, miten ja missä voimaviivat kohtaavat. Yleistekniset aiheet, kuten ULA-radiolähettimen ja -vastaanottimen toiminta, olivat yhtä lailla tärkeitä.

TÄYTTÄ VAUHTIA ALUSTA SAAKKA

Lehti alkoi ilmestyä säännöllisesti kahden viikon välein seuraavana vuonna ensin sanomalehtikoossa, sittemmin tabloidina. Vuosikerrassa oli 22–24 numeroa vuoteen 2003 asti. Tuolloin sivukoko vaihtui A4:ään, mikä edellytti lehdentekoon rytminvaihdoista: vuosikerran numeromääräksi vakiintui 18.

Raukon aavistus Maaseudun Koneviestin tarpeesta osui oikeaan: lukijat löysivät lehden jo sen ilmestymisvuonna. Toimituksen vauhti oli niin kova, ettei ilmoitushankintaan ollut juuri aikaa paneutua. Numerossa 7/1953 olikin toimituksen laatima ilmoitus, jossa todettiin ”etemme ole toistaiseksi siihen puoleen ennättäneet kohdistaa huomioita. Ilmoitusosastoon ryhdytään nyttemmin ottamaan säännöllisesti ilmoituksia.” Rauko irtautuikin pian myös varsinaisesta päätyöstään ja keskittyi kustannustoimintaan ja lehden kehittämiseen.

LAAJA JA INNOSTUNUT ASIAMIESVERKOSTO

Yrityksen toiminta siirtyi jo 1950-luvun puolimaissa Lapualta Helsinkiin. Toimitusta vahvistettiin vuosikymmenen lopulla: uusia nimiä olivat Jussi Sarvela, Juho Pitkänen ja Jaakko Kurppa. Jussi perusti sittemmin veljensä Jaakon kanssa Peltosalmen

HUOM.! KONEVIESTILÄISET!

TALLA LIPUKKEELLA VOITTE tilata mukavasti Koneviestin itsellenne ja naapurilenne. Seuduilla, joilla ei näytä olevan leh-temme asiamiestä, joku asiansharrastaja voi ottaa asiakseen keritä allaolevaan listaan 10 tilausta à 300:—, jolloin hän saa niiden jou-kossa olevan oman tilauksensa ilmaiseksi.

Tilaaajan nimi	Osoite
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

maksettu postisäirtotilille 70525

Mk seuraa mukana (kirjattuna)

Tilauksen lähettäjä:

osoite:

*Miksi tilata Ko-
neviesti vuonna
1955? Kuva: Maa-
seudun koneviesti
Marraskuun II
1954 No 22:II.*

Konepaja Oy:n eli nykyisen Normet Oy:n. Kurppa taas tunnettiin JiiKoo-Markkinointi Oy:stä, joka oli Älö-etukuormainteh- taan edustaja Suomessa. Juho Pitkänen jatkoi lehtimiesuraan- sa.

Lehti kohosi alle 10 vuodessa merkittäväksi valtakunnalliseksi mediaksi. Koneviestin tarkastettu nettolevikki vuonna 1961 oli 44 900 kappaletta, vuotta myöhemmin jo 57 130. Levikin hui- ma kasvu selittyi sekä kysynnästä että tarjonnasta. Koneviestil-

lä oli erittäin laaja ja sitoutunut asiamiesverkosto, joka sai näin jälkikäteen arvioiden aivan kohtuullisen rahallisen korvauksen jokaisesta tehdystä tilauksesta. Verkosto muodostui keskusasiamiehistä ja heidän alihankkijoistaan.

Lehti kilpailutti asiamiehiään palkintomatkoilla. Vuoden 1962 paras asiamies, Verner Latvala Posiolta, sai noin puoli metriä korkean Suomen mestarin pokaalin, Mallorcan-matkan ja SOK:n lahjakortin. Asiamiesmatkoilla ruokaa ja juomaa tarjottiin avokätisesti.

Sanoma- ja aikakauslehdet siirtyivät joukolla markkinoimaan kestotilauksia 10–15 vuotta sitten. Koneviestin levikkimarkki-

Uusia tilaajia houkutteltiin alkuvaiheessa palkintokampanjoin. Kuva: Maaseudun Koneviesti 30.1.1954 N:o 2.

nointi tarjosi asiamiesoppaassaan uutena vaihtoehtona jatkuvia tilauksia jo vuonna 1963. Lehteä oli mahdollista tilata myös kaksi tai kolme vuotta kerrallaan.

LUKIJAMATKOISTA OPINTOKERHOKSI

Koneviestin toimitus seurasi alusta pitäen eurooppalaisen maatalouskoneteollisuuden kehitystä. Toimittajat kiersivät kone näyttelyissä ja kirjoittivat havaintonsa lehteen. Matkoilla oli myös koneliikkeiden edustajia, jotka tapasivat päämiehiään ja saivat uusia kontakteja, mikä tiesi tuontikonevalikoiman kasvua.

Jo 1950-luvun lopulla lehti järjesti opintoretkiä kotimaisiin maatalouskonetehtaisiin. 1960–1961 ryhdyttiin järjestämään lukijamatkoja ulkomaisiin kohteisiin, pääasiassa keväisiin eurooppalaisiin konenäyttelyihin, ensimmäiset ilmeisesti Kööpenhaminaan ja Amsterdamiin, sittemmin Lontooseen, Pariisiin ja muihin Euroopan keskuksiin.

Näiden matkojen aikana oli myös mahdollisuus tehdasvierailuihin. Aluksi matkoja kutsuttiin opintomatkoiksi, joita sittemmin järjesti Koneviestin Opintokerho r.y. Retket olivat teollisuusyritysten suosiossa, sillä ulkomaisissa näyttelyissä nähtiin runsaasti uusia konetyyppejä, joista otettiin oppia ja tehtiin kotimaan oloihin sovitettuja versioita, vaihtelevalla menestyksellä.

AMMATTITIETOA MYÖS RUOTSIKSI

Koneviestin ruotsinkielinen painos Maskinjournalen oli alkanut ilmestyä vuoden 1963 aikana. Sitä toimitti agr. yo. Tor-Erik ”Tusse” Grönroos. Myös Maskinjournalen ilmestyi 22 kertaa vuodessa. Grönroos siirtyi myöhemmin Pietarsaaren Wärtsilän palvelukseen.

Aineistoa siihen saatiin myös ruotsalaisesta Lantmannen-lehdestä, josta poimittiin kiinnostavia artikkeleita julkaistavaksi vastavuoroisesti Koneviestissä. Maskinjournalenilla pyrittiin myös Ruotsin markkinoille vuodesta 1968. Sikäläisille maanviljelijöille lähetettiin vuoden 1968 aikana neljä kertaa 43 000 lehteä.

Lehden tuolloinen toimittaja Henrik Österman kertoi asiamiehille suunnatussa Viestinviejässä Maskinjournalenin myönteisen vastaanoton herättävän optimismia. Vastaanotto ei kuitenkaan ollut niin myönteinen, että se olisi näkynyt tilausmäärän merkittävänä kasvuna. Myöhemmin jakelun jatkamista perusteltiin suomalaisen maatalouskoneteollisuuden vienninedistämisellä.

MUKANA MAASEUDUN TEOLLISTAMISESSA

Lehden jakamaa tietoa ryhdyttiin täydentämään opaskirjallisuudella. Gunnar Wickströmin ruotsinkielisestä alkuperätekstistä kääntämä ja kokoama Konemiehen käsikirja ilmestyi vuonna 1961. Matti Kareksen Viljan kylmäilmakuivaus, Jussi Sarvelan ja Juhani Peltolan toimittama Salaojittajan opas sekä ruotsalaisesta alkuteoksesta käännetty Maamiehen rakennustietoa ilmestyivät seuraavana vuonna.

Syventävää tietoa sai toki lehdestäkin: Niilo Ojanperän Hitsauskurssi lienee ollut aivan käännteentekevä. Kurssimaista opetusta annettiin myös eri metalleista ja niiden oikeaoppisesta käsittelystä, työstökoneista ja muusta konepajakalustosta.

Uskon, että tämäntyypisellä sisällöllä on ollut arvaamaton vaikutus pienten metallialan yritysten syntyyn 1950–1960-luvulla ja koko maaseudun teollistumiseen. Monet tuon ajan yrityksistä

Koneviesti julkaisi 1960-luvulla useita suosittuja opaskirjoja ja itse lehden sisältöön kuului myös yleishyödyllistä, koulutuksellista sisältöä.

ovat nykyisin Suomen mittakaavassa keskisuuria tai suuria, toki moni on myös kuihtunut pois.

Oma merkityksensä oli myös sillä, että Koneviesti julkaisi sivuillaan Vakolan koetusselostuksia, jotka ratkaisivat, tuliko kyseisestä koneesta myyntimenestys vai ei. Kustantaja ja Vakola olivat sopineet tästä yhteistyöstä kirjallisesti, mutta sopimuksen tarkka ajankohta ei ole tiedossani, eikä myöskään se, mitä kilpailija on tästä yksinoikeudesta tuuminut.

Käytännön Maamies (9/1953) näet tarjosi tilaajaetuna vuoden 1954 aikana julkaistavia koetusselostuksia: tilaaja saisi vihko-
set 300 markalla, kun ne Vakolasta tilattuna maksaisivat 500
markkaa. Vakolan pitkäaikainen johtaja, professori Alpo Reini-
kainen kuului tuolloin KM:n toimituskuntaan.

Koneviestin kokeilutoiminta oli elpynyt 1980-luvulla, ja 1990-lu-
vulle tultaessa se laajeni entisestään. Kokeilujen painoarvoa
nostettiin siten, että kaikki kentällä kokeillut traktorit vietiin
Vakolan OECD-koetukseen. Samaan aikaan koneiden koetus-
toiminta Vakolassa oli hiipumassa, kunnes se 1990-luvun alus-
sa loppui kokonaan. Vakola on meille edelleen tärkeä mittaus-
paikka ja kokeilutoiminnan yhteistyökumppani.

KAKSI UUTTA AIKAKAUSLEHTEÄ

Maamiehen rakennustietoa -oppaan ilmestyminen ennakoi uu-
den lehden perustamista: rakentamiseen liittyneet artikkelit
siirtyivät Koneviestistä Rakennusviestiin, jonka ensimmäiset
numerot painettiin vuonna 1962. Se ilmestyi 10 kertaa vuodessa.

Saman vuosikymmenen lopulla Suomi autoistui kovaa vauhtia,
mikä näkyi vahvasti myös Koneviestin sisällössä. Kaikki autoi-
hin liittyvä päätettiin eriyttää Rakennusviestin tavoin. Lehtiva-
likoima kasvoi vuoden 1969 alusta kerran kuussa ilmestyvällä
Moottoriviestillä, joka aloitti henkilöautojen 35 000 kilometrin
kestotestit.

Moottoriviestin päätoimittajaksi Paavo Raukko kutsui veljen-
poikansa Erkki Raukon saman vuoden lopulla. Koneviestin au-
tojutut olivat aikaisemmin olleet osa myös Maskinjournalenia.
Nyt siihen käännettiin Moottoriviestin tärkeimmäksi katsottu
sisältö.

Tämän numeron sisältöä

	sivu		sivu
● Täyshydrostaattisen ohjauksjärjestelmän tarjoamia erikoiskäyttömahdollisuuksia osa I	2	● Norjassa suunniteltu kuorimakone	14
● Lumenraivaus erilaisia työkonseita käyttäen	4	● Traktorin ohjaukskatoksia ja juontokelkkoja Tähtelästä	17
● Maatilan oma kaasulaitos	5	● Näin tehtiin "kovaa rautaa"	28
● Maatalousfuotannon erikoistumisesta	6	● Henkilöautot 1965	30
● Koneviestin koetiloiilla kokeiltua	8	● Henkilöautotaulukon tarkastelua	36
● Moduloiva pääkytkin	9	● Kokeilin uutta Skodaa	36
● Moottoriajoneuvoverotus muuttui	10	● Hitsauksen aiheuttamat muodonmuutokset	41
● KV kävi Allis-Chalmersin tehtaalla	12	● Puoli vuosisataa suomalaista rautaa ja terästeollisuutta	42

1960-luvulla lehdessä oli jo sisältöä tuhdin lukupaketin verran, mutta edessä olivat maaseudun rakennemuutoksesta johtuvat talousongelmat.

Nimikkeiden kasvu näkyi myös kustannusyhtiön nimessä: se vaihtui noihin aikoihin Koneviestin Ammattilehdet Oy:ksi.

MAASEUTU TYHJENI, LEVIKKI LASKI

Erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomen asutustilat ja pientilavaltainen Suomen maatalous joutui talousvaikeuksiin 1960-luvun lopulla. Maaseutu tyhjentyi, väki lähti Ruotsiin paremman elämän toivossa. Tämä näkyi väistämättä myös Koneviestin Ammattilehdet Oy:n lehtien levikissä.

Paavo Raukko kirjoitti Viestinviejässä 4/1968 olevansa odotuksissaan levikkipäällikköä pessimistisempi. Yhtiö viestitti asi miehilleen, että lehden tilaajat voivat tarvittaessa saada enintään kolmen kuukauden maksuviivästysmyönnytyksen. Käänne oli tapahtunut, alamäki alkoi.

U.K. Rantalan mukaan Raukko ei ollut mikään talousmies eikä hän ehkä osannut seurata riittävän tarkoin kulujen paisumista, saati puuttua siihen. Nopean kasvun kulut ovat olleet ilmeisen

suuret. Asiamiestoiminta oli laajaa, toimitukseen palkattiin lisää väkeä, menestyksen huumassa uusia lehtiä perustettiin nopeaan tahtiin. Moottoriviestin perustamisvuonna yhtiön henkilöstömäärä oli suurimmillaan.

Liikevaihtoa kertyi, mutta tuloslaskelman viimeisen rivin luvut lienevät olleet aika vaatimattomia. Kädestä suuhun -elämiseen viittaa se, että palkanmaksussa saattoi hyvinäkin aikoina olla ajoittaisia ongelmia, mutta tavalla tai toisella tilipussit maksettiin täysinä. Tämä yhtiössä hyväksyttiin, mutta mihinkään korjaaviin toimenpiteisiin ei ryhdytty.

Kustannusyhtiön varhaisempaa kirjanpitoa ei ole tallella, joten en voi vahvistaa edellä sanottua. Tiedot perustuvat aikalaisten kertomaan.

Koneviestin Opintokerhon 1960-luvun lopun tilikirjojen silmäily osoittaa, ettei vienneistä luotettavasti selviä, kenen kassasta tai tililtä rahaa on milloinkin lainattu ja onko se palautettu. Kirjoista puuttuvat myös tilintarkastajien kuittaukset.

"MAAILMAN SUURIN ALANSA JULKAISU"

Ongelmista huolimatta asiamiehille suunnattiin myönteisiä viestejä: nousu jatkuu. Vuoden 1971 asiamiesoppaan mukaan Koneviesti oli jo "suurin alansa julkaisu koko maailmassa". Tällöin kustannusyhtiöllä oli jo uudet omistajat: vuonna 1969 päätoimittajana aloittanut Olli Näri ja markkinointipäällikkö Markku Konkonen. Yhtiö oli myös saanut uuden nimen, Vies-tilehdet Oy.

Myönteinen viestintä ei kuitenkaan näkynyt levikki- eikä ilmoitusmyynnissä. Siksi uudet omistajat halusivat vahvistaa erityisesti Koneviestin asemaa ilmoittajakunnan silmissä: leh-

maksamaan rästiin jääneitä painolaskujaan järjestön omistamalle Simonpaino Oy:lle. Lehtimyynnissä ilmaisjakelusta oli haittaa vielä kauan sen jälkeenkin, kun jakelu oli lopetettu.

Uusi omistaja aloitti yhtiön tervehdyttämisen omaisuutta eli lehtiä myymällä. Ensimmäisenä lähti Moottoriviesti, jonka Kustannusliike Apulehti osti. Se yhdistettiin Yhtyneistä Kuvalehdestä ostettuun Tuulilasiin.

Toinen lehtikauppa saatiin päätökseen vuonna 1976: Rakennusviesti myytiin A-lehdille. Se tunnetaan nykyisin Meidän Talona. Maskinjournalenia ei myyty. Se vain lopetettiin. Jäljelle jäi vain Koneviesti – sekin henkitoreissaan.

LEVIKKI NOUSUUN, TALOUS KUNTOON

Risto Knaapi kutsuttiin Närin tilalle Koneviestin päätoimittajaksi syyskuussa 1976. Tuolloin lehden levikki oli 62 960 kappaletta, josta maksettuja tilauksia vain 23 500. Omistajan tehtävänanto oli selkeä: jos käännettä ei parissa vuodessa tapahdu, lehden toiminta lopetetaan.

Knaapi oli toiminut Maaseudun Koneviestin kirjoittavana avustajana vuodesta 1953 ja toimituskunnassa vuodesta 1959, toimittajana vuodesta 1964. Päättäjät valitsivat viisaasti juuri oikean ”selvitysmiehen”.

Knaapin jäädessä eläkkeelle vuonna 1987 lehden levikki oli likimain kaksinkertaistunut 51 479:ään maksettuun tilaukseen. Lukijoiden ja tilaajien luottamus Koneviestiin palautui. Talouden vahvistumisen myötä toimitukseen ja markkinointiin palkattiin uutta väkeä. Silti elettiin suu säkkiä myöten: talous oli tarkassa seurannassa.

koneviestin tilaaja on todellinen konemies

Maatalouskoneita 100 tilaajaa kohden

● Maataloustraktoreita	165,0 kpl
● Leikkuupuimureita	48,4 kpl
● Kuumailmakuivureita	37,8 kpl
● Kylmäilmakuivureita	22,9 kpl
● Maatilakuivureita	6,8 kpl

Ajoneuvoja

● Henkilöautoja	102,3 kpl
● Henkilöauton perävaunuja	29,5 kpl
● Paketti- tai farmariautoja	26,3 kpl
● Kuorma-autoja	7,9 kpl
● Moottorikelkkoja	7,3 kpl

Metsätyökoneita

● Moottorisaha	140,4 kpl
● Hydraulisia puutiv kuormaimia	18,4 kpl
● Metsätraktoreita	4,4 kpl

Maarakennuskoneet

● Kaivureita	8,7 kpl
● Muita maarakennuskoneita	6,6 kpl
● Traktorikompressoreja	5,9 kpl
● Kaivukoneita	3,2 kpl

Kilnateistö, kunnallistekniikka ym.

● Muita traktoreita	7,0 kpl
---------------------------	---------

Huolto- ja korjauskalusto

● Kulmahiomakoneita	90,2 kpl
● Pulkkihitsauslaitteita	76,0 kpl
● Kaasuhitsauslaitteita	31,0 kpl
● Painepesureita	30,9 kpl
● Sähkökäytt. imakompressoreja	27,8 kpl
● Mig-hitsauslaitteita	7,4 kpl

(Tiedot perustuvat KV:n tilaajakuntatutkimukseen keväällä 1984.)

Koneviestillä
283.000 lukijaa (KMT-84)
puh. 90-463316

Vuonna 1985 Koneviesti keräsi tilastotietoa lukijoidensa käytössä olevista työkoneista. Koneviesti 1.2.1985 No 2.

Osa-aikaisena päätoimittajana Knaapi kävi toimituksessa suunnilleen kahden viikon välein. Hän kirjoitti omat juttunsa käsin, toimituksen sihteeri naputteli ne koneella latomoon lähetettäväksi. Johtamisen ohjenuorana oli, että toimittajien pitää olla ”kentällä” ja lehden ilmestyä ajallaan. Toimitukseen tullaan vain kirjoittamaan jutut. Hän luotti siihen, että toimittajat löytävät ajankohtaiset ja kiinnostavimmat aiheet. Yritimme olla hänen luottamuksensa arvoisia.

Knaapi tunsu MTK:n luottamushenkilönä hyvin järjestöyön kiemurat. Hänellä oli hyvä kontaktiverkosto ja keinot nopeuttaa asioiden hoitoa. Aina kun Knaapi arveli MTK:n ”puoliherrojen” asettuvan jossain Koneviestin etua koskevassa asiassa vastahankaan, hänellä oli valmiiksi riittävän korkea päättäjätukenaan. Viimeinen lukko oli Heikki Haavisto.

Mielipide-erot johtuivat aika usein siitä, että kaiken, mikä sopi Maaseudun Tulevaisuudelle, piti sopia myös Koneviestille.

15
4.9.1982

PÄIVÄLEHTIEN TÄRKEIN AMMATTILEHTI □ 40 VUOK □ HETKIMMÄN 20 MK

koneviesti

RYHMÄESITTELY ■ Pakettiautot s. 36 ■ Maasturit s. 39

UUSI FORD 40-SARJA-TULEVAISUUTESI TRAKTORI

Uusi Ford 40-sarja on asettanut traktoreille uudet vaatimukset. Moottori, vaihteisto, ohjaamo, hydraulikka, voimansiirto – kaikki on uudelleen suunniteltu helpottamaan työtäsi ja lisäämään suhteelluuttasi. Tällaista traktoria ei ole koskaan aikaisemmin valmistettu.

Anna sormiesi työskennellä!

Hiljainen ja mukava SuperLox™-ohjaamo ylläpitää sinut toimivassa tilassa ja erinomaisella näkyvyydellä. Voit huolehtia unohtaa kaiken tavanomaisen – uuden 40-sarjan kaikki toiminnat ovat välittömästi hoitaa sovitettavissa. Tunneina on kuin ajatit henkilöautoa.

Uudessa ElectroShift™-vaihteistossa on 16 nopeutta eteen ja 16 taakse. Vaihteisto on helppokäyttöinen. Van kahdella päältä-

sävyksen nappulavilla voit valita nopeutta vedon katkaisu. Kahdeksan perättäisen nopeuden valitsessa tarvitaan ajoaikaa käyttää vain kerran. Ajosuunnan vaihto on synkronoitu.

Myös 12×12 nopeuksien SyncoShift™-vaihteiston suunnalvaihto on synkronoitu. Se on kevyt ja napakka vaihteisto käyttää mitä eniten ammattilaisia.

Vahva mallisarja!

Ford 40-sarja on saatavana kuutena eri mallina, josta kaikissa on uusi PowerStar™-moottori. Ne kehittävät erittäin enemmän tehoa ja suuremman silkeyden pienemmällä ominaikkulutuskoella. Mallista riippuen vääntömomentin nousu on jopa 25,6 %. Vaihtovänsä on: 5640 – 75 hv; 6640 – 85 hv; 7740 – 95 hv; 7840 – 100 hv; 8240 – 110 hv ja 8340 – 120 hv. Tule lämpäms Ford New Holland -myytopioideseen tutustumaan Fordin uuteen 40-sarjaan.

Koneviestin ”uuden tulemisen” huippuvuosia elettiin 1980–90-lukujen taitteessa.

60 Laari 2024

◀◀ Takaisin sisällysluetteloon

ENERGIAN HINTAKRIISISTÄ TULI PYSYVÄ OLOTILA

Myös öljyn hintakriisillä oli iso osuus Koneviestin menestykseen: lehti ryhtyi esittelemään lämmityslaitteita, joilla öljyä voitiin korvata. Uusia kattilavalmistajia ilmaantui kymmenittäin.

Hakelämmityksen edistäjä numero yksi oli agronomi Matti Kares. Hänen asiantuntemuksensa perustui syvälliseen tietoon ja pitkäaikaisiin käytännön kokemuksiin. Rohkea sanankäyttö osui maaliin niin lehdessä kuin tupailloissa.

Tuosta ajasta muistan erityisesti KV-etupesän rakennusohjeet. Toimituksen sihteeri Anneli Anttila postitti ohjeiden kopioita vielä vuosien jälkeen. Kokonais määrä oli useita satoja.

Kiinnostus bioenergiaan väheni, koska öljy tilapäisesti halpeni, mutta kiinnostus virisi 1990-luvun alussa uudelleen. Valtiovalta ryhtyi rahoittamaan tutkimusohjelmia ja isoissa voimaloissa ruvettiin polttamaan puuta turpeen rinnalla. Biomassan käyttö kasvoi nopeasti.

EU asetti historiallisen 20/20/20-tavoitteensa, joka synnytti valtavan, verovaroin tuettujen energiahankkeiden tulvan. Eri organisaatiot tutkivat eri maakunnissa samoja hankkeita, joiden lopputulemana oli: tarvitaan jatkohanke.

LAMA MUUTTI KAUPAN JA TEOLLISUUDEN RAKENTEET

Suomen talous kääntyi jyrkkään syöksyyn syksyllä 1989. Maarakennuskonekauppa romahti oikeastaan muutama viikko ensimmäisen Maxpo-näyttelyn jälkeen.

Laman vaikutukset iskivät maatalouskonekauppaan viiveellä. Traktorimyynti romahti noin 10 000:sta alle 3 000:een. Maatalous-Eka lopetti, Kesko ajoi tytäryhtiönsä Työväline Oy:n alas,

Novera-Hankkija teki konkurssin, sen maatalouskauppa siirtyi S-ryhmälle, perustettiin Hankkija-Maatalous Oy. Moni maatalouskonevalmistaja menetti myyntikanavansa, mutta sinnitteli suoramyynnillä. Yllättävän harva lopetti toimintansa.

Kaupan ja teollisuuden laman myötä Koneviestin ilmoitustuotot putosivat, tilaajamäärä ei niinkään. Talous notkahti, mutta vaikutus oli lyhytaikainen, koska ilmoitustuotot olivat noin 20 prosenttia lehden tuloista. Levikki oli vuonna 1992 niinkin korkea kuin 45 974, kuitenkin liki 10 000 kappaletta alle ”toisen tulemisen” ennätyksen, 54 170, joka saavutettiin vuonna 1989.

Koneviestillä on ollut olemassaolonsa aikana useita ”sivulehtiä” ja erilaisia teemaliitteitä.

Sen sijaan Koneviestin laman kynnyksellä lanseeraama Ympäristö&Tekniikka-lehti jäi lähtökuoppiinsa. Se ei aiheuttanut isoja tappioita, koska lehteä tehtiin oman toimen ohella ja avustajavoimin. EU-täysjäsenyys vuonna 1995 iski Koneviestiin lamaa lujemmin, tilaajamäärä aleni noin 38 400:aan.

Lehti on ollut aina monialainen, ei vain maatalouden varassa. Tämä osoittautui edelleen toimivaksi konseptiksi. Maataloudellakin meni huonosti vain osittain, sillä jatkavat tilat laajensivat voimakkaasti, puukauppa kävi ja maarakentajilla oli töitä.

MAATILOJEN ATK YLEISTYI 1990-LUVULLA

Tietotekniikan merkitys maatilojen taloudenpidossa kasvoi EU:n myötä. Aihe ei kuitenkaan ollut Koneviestille outo, sillä sitä oli käsitelty jo 1980-luvun alkupuolella. Kuka muistaa vielä Kaypron, RadioShackin ja Mikro-Mikon?

Tietotekniikasta oli erityisen hyvin perillä toimittaja Olavi Kannervisto, joka varsinaisesti vastasi lehden metsäaiheista. Niihin riitti mielenkiintoa myös Risto Knaapilla ja hänen pojallaan Jussilla, joka toimii edelleen lehden vakituisena avustajana. Verokirjanpito-ohjelmat olivat tarkimmassa syynissä.

Maatiloille alettiin hankkia laajemmin tietokoneita vasta 1990-luvun loppupuolella, jolloin tarjolla oli riittävästi käyttökelpoisia kirjanpito-ohjelmistoja. Siihen asti pärjättiin neuvontakonsulenttien käytössä olevilla neuvojapäätteillä.

Koneviestin maarakennustoimittajana vuonna 1989 aloittanut Olli Päiviö oli insinööriopinnoissaan perehtynyt tietokoneiden käyttöön ja tehnyt myös alan töitä.

Hän olikin aloitteellinen monissa asioissa. Esimerkistä käy Ko-

neviestin BBS, Bulletin Board System eli purkki, joka aloitti toimintansa vuoden 1995 alussa. Purkit olivat lankapuhelinverkkoon liitettyjä tietokoneita, jotka pystyivät vastaanottamaan datapuheluita käyttäjien tietokoneilta. Ne tarjosivat esimerkiksi keskustelupalstoja ja mahdollisuuden ladata tiedostoja omalle tietokoneelle ennen internetin yleistymistä.

Purkki edusti aikansa sosiaalista mediaa, jossa toivottiin keskusteltavan Koneviestin sisällöstä, mutta puheet painottuivat atk-aiheisiin. Sieltä sai neuvoja tietokoneongelmiin ja saattoi ladata maksutta tai pientä tekijänkorvausta vastaan erilaisia hyötyohjelmia.

SÄHKÖISEN ARKISTOINNIN EDELTÄJÄ

Seuraavan vuoden lopussa Koneviestin vuoden 1996 vuosikerta tallennettiin pdf-muodossa rompulle, jota myytiin tilaajille ja lukijoille. Levyltä löytyi myös konekuvia ja ilmaisohjelmia.

Viimeinen romppu tehtiin vuosikerrasta 2002. Extrana oli toinen romppu, johon oli arkistoitu Koneviestin kokeilut ja testit vuosilta 2000–2002 ja traktoritaulukot vuosilta 1979–2002.

Koneviestin internet-sivut perustettiin vuosina 1996–1997. Kesän 1997 Farmari-näyttelyssä verkkosivuille tuotettiin ”livenä” näyttelyuutisia. Utispalvelua myytiin sittemmin Farma- ja KoneKilleri-näyttelyiden järjestäjille.

MONIALAISUUS VAATII JATKUVAA KEHITYSTYÖTÄ

Atk-aiheisia juttuja alkoi olla useampi sivu likimain jokaisessa numerossa. Aikakauslehtimäinen Koneviestin Atk-extra ilmestyi keväällä 1998 ja jatkoi Mikroviesti-nimisenä samasta syksystä. Monesko eriyttämisyritys lienee ollut Koneviestin

koneviesti

Maataloudessa Metsässä Maarakennuksessa

Uusin lehti

Edellinen lehti

© COPYRIGHT KONEVIESTI

Esittely **Kilpailu** **Näyttelyt**

Ilmoitus-sivut **Tilaus** **Linkit**

Yhteys-tiedot **Media-tiedot** **Posti-laatikko**

Koneviesti 1997 CD-ROM

Tilaus **Esittely**

Vaihtokonepörssi

Vaihtokonepörssi OnLine on nyt avattu. Tutustu [Vaihtokonepörssiin!](#)

Tältä näyttivät Koneviestin nettisivut kesäkuussa 1998.

Koneviestin WWW-palvelu on suunniteltu 800*600/väh. 256 väriä -näytölle ja selaimille alkaen Netscape 2.x/Microsoft Internet Explorer 3.x

historiassa? Mikroviestinkin taival jäi muutaman vuoden mit-taiseksi.

Kapea-alainen lehti ei kiinnostanut riittävästi tilaajia, maata-loutta palvelevat atk-yritykset ja ohjelmistotalot olivat pieniä eikä niiden budjeteissa ollut liiemmästi mainosrahaa.

Isot atk-yritykset taas eivät ymmärtäneet, että tarjolla olisi ollut suuri, yhtenäinen ja ostovoimainen kohderyhmä.

Mikroviestin tekeminen valmisti meitä Koneviestin formaatti-muutokseen. Suomalainen Lehtipaino perui vuonna 2002 yllät-

täen pitkään valmistellun 140 miljoonan markan painokoneinvestoinnin. Siihen varatut rahat oli määrä käyttää tuottavammin sähköisen liiketoiminnan puolella. Sinne menivät eivätkä pesää tehneet.

Tabloid-muotoista lehteä painettiin vuoden 2002 ajan Seinäjoella. Päätös muutoksesta A4-kokoon tehtiin samana vuonna. 50-vuotisjuhlanumero julkaistiin ikään kuin maistiaisiksi uuden kokoisena.

Koneviestin monialaisuus ei ole haasteellisuuttaan menettänyt. Jatkuvasti on mietittävä, ansaitseeko jokin kapeahko sisältöalue aseman erillisenä liitteenä vai onko se vain pidettävä samoissa kansissa riittävän omaleimaisena, jotta se olisi niin kiinnostava, että lehden tilaaminen jatkuisi.

Artikkeli on julkaistu aiemmin nimellä ”Koko ajan kehityksen kärjessä” Koneviestin 60-vuotisjuhlavuoden numerossa 14/2012 (s. 124-128). Kuvitus on koottu Suomen maatalousmuseo Saran kokoelmien Koneviesti -lehdistä.

Juha Hirvilammi:

VAIKEAT VUODET. SUOMEN MAATALOUSKONETEOLLISUUDEN NOUSU TOISEN MAAILMANSODAN JÄLKEEN

TILANNE ENNEN SOTIA

Maatalouskoneiden kauppa kävi Suomessa vilkkaana 1930-luvulla laman hellitettyä. Niittokoneita alkoi olla jo pienemmilläkin tiloilla ja elonleikkuukoneet yleistyivät. Puimakoneita hankittiin sekä tilojen omia että yhteishankintoina. Traktorei-

Fordson N ja hevoset. Kuva: Suomen maatalousmuseo Sarka.

67

Laari 2024

ta hankkivat lähinnä suurtilat, markkinajohtaja oli Fordsonin malli N. Traktoreita käytettiin lähes pelkästään maanmuokkaukseen sekä siirrettävänä voimakoneena.

1930-luvun lopulla Suomeenkin saapui kokeiltavaksi traktoreiden kumipyöriä. Näitä oli saatavissa ainakin IH Farmall-traktoreihin. Kumipyörien pitokykyä epäiltiin, eivätkä ensimmäiset rengaskuviot olleet erityisen pitäviä peltokäytössä. Myös kumirenkaiden kestävyudessa oli ongelmia. Samalla kumipyörät kuitenkin laajensivat traktorin käyttömahdollisuuksia mm. kuljetuksiin.

Ford oli hallinnut koko Suomen traktorimarkkinoita suvereenisti aina 1930-luvun loppuvuosiin asti. Fordson N oli kuitenkin

IH Farmall traktori peltotöissä.

Kuva: Nils Westermarck, Suomen maatalousmuseo Sarka.

rakenteeltaan edelleen samanlainen kuin vuonna 1919 markkinoille tullut Fordson F. Kilpailijoiden kuten IH:n ja Oliverin koneet olivat aivan toista sukupolvea monipuolisuuden ja tehokkuuden suhteen. Fordsonin markkinaosuus alkoikin laskea, vuonna 1938 markkinaosuus oli Suomessa enää 70%.

Voidaan sanoa, että sota pelasti Fordin, kun kilpailijoiden kasvava myynti katkesi Neuvostoliiton hyökkäykseen ja sotatalouden alkamiseen. Välirauhan aikana vuosina 1940-41 maahan tuotiin pieni erä uusia amerikkalaisia Ford 9N -traktoreita, jotka perustuivat Fergusonin vallankumouksellisiin teknisiin innovaatioihin. Määrät olivat kuitenkin valuuttapulasta johtuen vähäisiä ja uusi konflikti kolkutteli jo nurkan takana.

Ford 9N -traktori töissä jatkosodan aikana, kuljettajana venäläinen sotavanki. Kuva: Äänislinnan asevelikuvaamo, Suomen maatalousmuseo Sarka.

KOTIMAISEN TRAKTORITUOTANNON UUSI ALKU

Jo 1930-luvulla oli herännyt ajatuksia traktoreiden valmistamisesta tai kokoonpanosta Suomessa. Fordin hanke tyrehtyi, kun autojen kokoonpanoakaan ei saatu toimimaan tyydyttävästi. Kotimaiset valmistajat arastelivat näin suurisuuntaiseen hankkeeseen ryhtymistä, Kullervon ja Turun Rauta- ja Vaunuteollisuuden kohtalo oli vielä tuoreessa muistissa.

Valtavaan konepulaan haettiin ratkaisuja omatekoisista erilaisista auton osista rakennetuista traktoreista. Paraisilla paikallinen seppä Nils Eriksson rakenteli Ideal-traktoreita asiakkaiden toimittamista ja turkulaisilta konepajoilta hankituista osista. Kaiken kaikkiaan Ideal-traktoreitakin valmistui useita kymmeniä, kaikki erilaisia. Kun toinen maailmansota päättyi, asenneilmapiirissä oli positiivista rohkeutta ja tulevaisuuden uskoa. Raskaat sotakorvaukset olivat etusijalla, mutta suunnittelukonttoreissa tähyiltiin niiden jälkeiseen rauhan aikaan.

Haldin Oy Vaasassa suunnitteli ja rakensi puukaasukäyttöisen Vaasa-traktorin, mutta sekä kehittäminen että valmistus jäivät sodan jalkoihin. Sodan jälkeen materiaalipula vielä hidasti tuotannon aloittamista. Kun tuotantoon päästiin vuonna 1947, Vaasa-traktori oli laitteena jo vanhentunut ja käsityövaltainen valmistus nosti hinnan korkeaksi. Valmistusmäärä jäi 12 kappaleeseen. Samaan aikaan Suomeen tuotiin 2273 Fordson E27N Major -traktoria, osittain Ford Motor Companyn, USA, myöntämän rahoituksen turvin.

Ford pyrki säilyttämään vahvan asemansa Suomen markkinoilla ja onnistuikin siinä melko hyvin. Pian ilmaantui kuitenkin vahvoja kilpailijoita kuten Farming Oy:n maahantuoma Ferguson ja Keskon edustama Nuffield. Kun valtiovalta vuonna 1951 hel-

potti maantuontisäännöstelyä, Suomeen tuotiin lyhyessä ajassa suuri määrä erimerkkisiä traktoreita tyydyttämään traktoripu-
laa. Tässä ryntäyksessä moni tuli hankkineeksi koneen, jonka käyttöominaisuudet olivat huonot, kestävyys kyseenalainen ja huolto- ja varaosapalvelu olematonta.

Pääkaupunkiseudulla traktorituotantoa käynnistivät vuonna 1949 yhteistyössä Oy Auto-Taito ja Oy Wikberg Ab. Tuote oli kaksipyörätraktori ”Myyrä”, jonka ensimmäisen valmistussar-
jan valmistuessa sai uuden nimen, ”Atom”. Moottorin valmisti Auto-Taito englantilaisten esikuvien mukaan ja voimansiirron sekä työvälaineet Wikberg. Atom oli kotimaisuusasteeltaan lähes 90%, mutta hinta nousi liian korkeaksi laitteen tehoon nähden, 253 000 mk, kun samaan aikaan vastaava englantilainen tuote maksoi noin 140 000 mk.

Itse rakennetun moottorin tilalle tuli myöhemmin saksalaisval-
misteinen ILO, jolloin merkki muutettiin taas Myyräksi, näin syntyi siis Myyrä 2. Myyrä 2:een oli saatavilla työvälaineiksi jyr-
sinlaite, kyntöaura, niittokone, äes ja lisäksi kitkaketjut. Tuotantomäärät jäivät vähäisiksi, ulkomainen kilpailu oli aivan ylivoimaista. Viimeiset Myyrä 2:t valmistettiin 1950-luvun puo-
livälissä.

Tamperelainen Takra Oy toi oman tuotteensa traktorimarkki-
noille vuonna 1949. Takra oli teknisesti ajanmukainen keskiras-
kas traktori. Tuotannon käynnistämisessä oli ajalle tyypillisiä materiaali- ja saatavuusvaikeuksia. Moottoriksi valittu amerikkalainen Waukesha-moottori osoittautui vaikeasti hankittavaksi ja kalliiksi. Tuotannossa jouduttiin resurssien puutteessa tur-
vautumaan käsityöhön, esimerkiksi kaikki nostolaitteen vivut ja varret tehtiin takomalla ja hitsaamalla suorasta raudasta.

Tällä tavoin Takrasta tuli kilpailijoihinsa verrattuna kallis: kun Takra maksoi tarpeellisten lisävarusteiden, kuten hydraulisen nostolaitteen ja sähkölaitevarustuksen kera 665 000 markkaa, Fordson Major samoin varustettuna maksoi 351 500 markkaa. Kun David Brown Cropmasterin sai 410 000 markalla Ferguson TED-20:n 334 000 markalla, ostajien oli helppo valita. Takran markkinointia rampauttivat vielä jatkuvat tuotantovaikeudet, jotka viivästyttivät jo myytyjen traktoreiden toimituksia. Vuonna 1951 saatiin valmiiksi vain noin sata Takraa, vaikka kysyntää olisi ollut moniverroin. Tuotannon vaikeudet jatkuivat seuraavinakin vuosina ja kun ulkomaisten traktorien saatavuus parani koko ajan, Takran tarina oli pian lopussa.

Takra-tractoreita tehtaan pihalla Tampereella.

Kuva: Vakolan kokoelma, Suomen maatalousmuseo Sarka.

Valtion metalliteollisuusyhtymä aloitti oman maataloustraktori-projektinsa jo vuonna 1948. Ensimmäinen prototyyppi rakennettiin englantilaisen insinööri Pobjoyn suunnitelman pohjalta. Se oli valmis seuraavana vuonna ja se osoittautui toimimattomaksi. Yhtymän johto päätti alkaa alusta puhtaalta pöydältä, myös siksi että Pobjoy oli menehtynyt lento-onnettomuudessa. Projektin johtoon valittiin Rautpohjan valimon johtaja Olavi Sipilä. Sipilä oli maatalon poika Forssasta ja tunsu maatalouden tarpeet. Lisäksi Sipilä oli työtoveriensa mukaan ”lakkaamaton ideamyly”, mies jolla oli aina uusi ratkaisu valmiina.

Valmet ei suunnitelmistaan juurikaan hiiskunut, koko kehittäelytyö tehtiin piilossa julkisuudelta. Kun lehdissä kirjoiteltiin Takaran ja Myyrän vaikeuksista, Valmetin työryhmän edistymisestä ei tiedetty mediassa mitään. Kiire oli kova, sotakorvaustuotanto oli loppumassa ja tehtaat tarvitsivat uusia rauhan ajan tuotteita valmistukseen. Sipilän ryhmälle annettiin vuosi aikaa, sitten uuden traktorin piti olla jo tuotannossa. Siinä tilanteessa Sipilä kumppaneineen toteutti vanhaa insinööriviisautta: ”kopioidaan paljon viisaampien tiedettä”. He purkivat osiksi kaksi modernia pientraktoria ja Sipilä vieraili David Brownin tehtailla Englannissa tutustumassa modernin traktorituotannon järjestelyihin. Sipilä ja kumppanit rakensivat ensimmäisen prototyyppinsä, Pikku-Jehun, traktoreista purkamistaan ja tykkitehtaan romukasoista haalimistaan osista.

Moottori otettiin Farmall Cubista, tehoa oli huimaavat 11 hevosvoimaa. Cubista otettiin myös etuakseli kokonaan ja takapyörät. Runko moottorin ja vaihteiston väliin tehtiin verstaalla romuraudasta takomalla ja hitsaamalla. Vaihteiston kuoret ja taka-akselin osat valettiin Rautpohjan valimossa. Valimon romu-

Valmet Pikku-Jehu Saran pihalla.

Kuva: Juha Hirvilammi, Suomen maatalousmuseo Sarka.

kasasta löytyi myös paperikoneen säätöpyörä ohjauspyöräksi. Helmikuussa vuonna 1951 Pikku-Jehu oli valmis kokeiltavaksi. Testeissä havaittiin useita kehittämiskohteita: Traktorin maa-
varaa pienennettiin, jotta painopistettä saatiin alemmas. Akseliväliä lyhennettiin kääntösäteen pienentämiseksi. Vaihteiston yhteyteen suunniteltiin voiman ulosotto ja taka-akselille mekaaninen nostolaite työkoneiden käyttämiseksi. Hinattavat työkoneet olivat jo vanhanaikaisia, mutta hydraulista kolmi-
pistenostolaitetta ei Valmetiin laitettu, osittain kustannusten ja osittain Fergusonin oikeusjutun pelossa.

ALKUVAIKEUKSIA

Nykyaikaisen traktorin valmistaminen 1900-luvun alun menetelmillä ei enää 1940-luvulla ollut taloudellisesti mahdollista. Tähän realiteettiin törmäsivät niin Vaasa, Myyrä kuin Takrakin. Samoin kävi tuohon aikaan monille muillekin eurooppalaisille traktorinvalmistajille, jotka sinnittelivät 1950-luvun alun myyjän markkinoilla mutta vuosikymmenen puolivälissä tie nousi monella pysyyn. Menestyksenkäs tuotanto edellytti kunnollisia tuotantotiloja, ajanmukaista konekantaa, osaavaa henkilökuntaa ja kustannusten hallintaa sarjatuotannon avulla. Näihin edellytyksiin pystyi Suomessa vain Valtion metalliteollisuusyhtymä, vuodesta 1951 lähtien Valmet Oy. Tuotantoa suunniteltaessa hinnanmuodostus oli selvä. ”Valmet-traktorin hinta on markkinahinta” eli kilpailijoiden hinnan yli ei voitu mennä missään tapauksessa.

Valmetilla oli tuotannossaan tukena oma valimo Jyväskylän Rautpohjassa ja moottoritehdas Nokian Linnavuorella. Jopa traktorin tarvitsemia mittareita voitiin valmistaa omassa mittaritehtaassa. Tourulan tehdas, aikaisemmin ”VKT- valtion kivääritehdas” soveltui hyvin uudenlaisen tuotteen valmistukseen. Siellä oli tarkkuustyöhön sopiva konekanta ja tottunut työvoima. Tuotannon käynnistäminen ei kuitenkaan sujunut ilman vastoinkäymisiä. Vuonna 1951 valmistetut koesarjan traktorit joutuivat tiukkoihin testeihin sekä Vakolassa että viljelijöiden koekäytössä.

Koesarjan traktoreita käyttäneet viljelijät totesivat laitteen muuten ihan toimivaksi, mutta moottorin tehoa – 12hv – moitittiin liian heikoksi, se ei jaksanut käyttää puimakonetta hihnapyörällä. Käytössä huomattiin myös erilaisia puutteita materiaaleissa, osien lujuudessa ja valmistuksen laadussa. Näitä sitten tehtaalla

pyrittiin korjaamaan mahdollisimman nopeasti. Vakolassa Valmetille ei armoa annettu, se pantiin raskaisiin metsätöihin, joissa runko antoi periksi ja traktori katkesi keskeltä kahtia. Monia muitakin rikkoutumisia sattui ja tehtaalta toimitettiin vahvistettuja varaosia korvaamaan entisiä. Tätä kautta ensimmäisen koesarjan traktori muuttui pala palalta toisen koesarjan traktoriksi, jossa monia kohtia oli huomattavasti paranneltu ja vahvistettu.

VALMETIN TUOTANTO KÄYNNISTYY

Ensimmäisen ja toisen koesarjan jälkeen aloitettiin Tourulassa sarjatuotanto. Tavoitteena oli valmistaa vuonna 1953 tuhat

Valmet 33 Helsingissä messuhallin näyttelyssä vuonna 1956. Traktoria tarkastelevat Gustav Wrede ja presidentti Kekkonen. Kuva: Helsingin kaupungin museo.

traktoria, mutta tästä hieman jäätiin, kun vuoden loppuun mennessä tehtaan portista lähti 899 konetta. Varaosapuolella riitti puuhaa, kun vasta koulutetut huoltomiehet kiersivät tiloilla ja korjailivat Valmetien monia pikkuvikoja. Käytännön töissä Valmetin moottorin teho osoittautui heikoksi vaikka laite muuten täyttikin pienviljelijän tarpeet. Kilpailijoista pahin lienee ollut Ferguson, jonka hydraulinen kolmipistenostolaite oli ylivoimainen ja hinta silti samaa luokkaa Valmetin kanssa.

Fergusoniin verrattuna Valmetilla oli parikin etua. Valmetin sai ostaa kohtuullisella jonotuksella ja varaosahuolto pelasi. Valmetia myivät useimmat maatalousalan kauppiaat sekä suuret keskusliikkeet kuten Hankkija, Kesko, Labor ja OTK. Traktoritehtaan tulos vuonna 1953 oli positiivinen, mutta muulla yhtymällä ei mennyt yhtä hyvin. Omistajataho veti johtopäätökset ja yhtymän johtoon tuli vuonna 1954 uusi mies: Gustav Wrede.

TAKRAN TUOTANTO LOPPUU

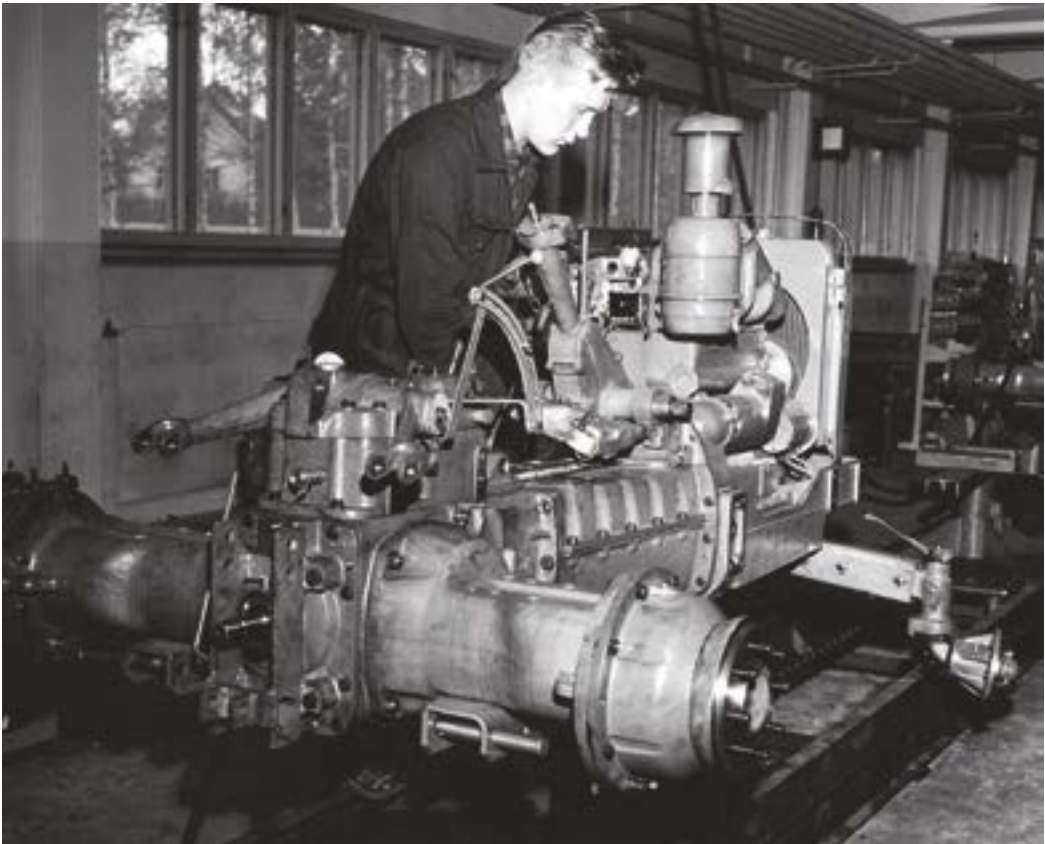
Kun tuontisäännöstelyä purettiin vaiheittain 1950-luvulla, ulkomainen kilpailu kiristi Suomen traktorimarkkinoita ja heikot alkoivat sortua. Takran tuotanto oli 1954 edelleen vaikeuksissa ja Olavi Sipilä palkattiin pelastamaan tuote ja sen valmistus. Tampereelle rakennettiin uusi tehdasrakennus ja Waukeshan korvaavaksi moottoriksi suunniteltiin Perkinsin nelisynteristä dieselmoottoria. Maahan tulvivat Fordson Major E1A-traktorit kuitenkin käytännössä söivät Takran markkinat halvemmalla hinnalla ja suuremmalla teholla. Takran omistaja ja johtaja Väinö Paunu päätti luopua hankkeesta ja Sipilän tehtäväksi jäi ”sammuttaa valot”.

SIPILÄN PALUU

Uusi pääjohtaja Wrede tiesi, että Sipilän pesti Takralla alkoi olla lopussa. Wrede kävi Tampereella tapaamassa Sipilää ja pyysi tätä takaisin Valmetille, kun aika koittaisi. Hieman myöhemmin Wrede soitti Sipilälle Pariisista. Hän oli tutustumassa SI-MA-maatalousnäyttelyyn ja hälytti saman tien Sipilän paikalle. He keskustelivat mm. Massey-Fergusonin myyntipäällikön Flemingin kanssa ja totesivat, että seuraavan Valmet-mallin täytyi olla keskiraskas dieseltraktori.

Sipilä palasikin Valmetille ja kiihkeä suunnittelu käynnistyi. Moottorin suunnittelussa pohdittiin kustannuskysymyksiä ja

Valmet 33:n tuotantoa. Kuva: Valtra.

päätettiin rakentaa moottorista tavanomaisen nelisyylinterisen sijaan kolmisylinterinen, kuitenkin nykyaikainen suorasuihkutussmoottori. Vaihdelaatikkoa suunnitellessa se pyrittiin tekemään mahdollisimman lyhyeksi kustannusten pitämiseksi kurissa. Suunniteltuun akseliväliin jäi vaihteiston ja moottorin jälkeen tyhjää tilaa, johon päätettiin sijoittaa polttoainesäiliö.

Vaihteita uuteen koneeseen tuli 6+2 ja hydraulinen kolmipistenostolaite oli itsestäänselvyys. Hydraulipumppu sijoitettiin erilleen voimansiirrosta, jolloin sen toiminta ei ollut kytkimestä riippuvaista kuten monilla kilpailijoilla. Kokonaisuutena uusi malli Valmet 33 oli pitkä harppaus eteenpäin pikku-Valmetista ja sangen kunnianhimoinen projekti.

MALLI VALMET 33 ESITELLÄÄN

Wrede ja Sipilä olivat innoissaan uudesta tuotteesta ja halusivat sille kaiken mahdollisen julkisuuden. Suhteillaan Wrede järjesti vuonna 1956 Helsingin messuhalliin suurellisen julkistustilaisuuden, johon saapui tiedotusvälineiden edustajien ohella joukko arvovieraita kuten tasavallan presidentti Urho Kekkonen. Menestys oli valtava ja kilpailijoiden leirissä alkoi levitä paniikkimieliala. Julkistustilaisuuden jälkeisenä päivänä Wreden pakkeille ilmaantui joukko kilpailevien merkkien maahantuojiin edustajia, joka vaativat uuden Valmet-mallin tuotannon lykäämistä, koska ”markkinat menisivät aivan sekaisin”. Wrede kuunteli herroja kohteliaasti, ohjasi heidät ulos ja antoi määräyksen tuotannon aloittamisesta heti.

Tähän kilpailijat vastasivat parjauskampanjalla. Valmetin tuotteita vähäteltiin ja niiden luotettavuus asetettiin kyseenalaiseksi. Poliitiikkakin vedettiin mukaan. Valtion omistaman yrityk-

sen rakentamat traktorit olivat ”punaisia” ja siksi vieroksuttavia laitteita. Kotimaisuudessa oli kuitenkin kiistattomia etuja ja Valmet-traktoreiden käyttökelpoisuus vakuutti sen tärkeimmän kohderyhmän, viljelijät. Aluksi mallissa 33 oli runsaanpuoleisesti erilaisia lastentauteja, jotka saatiin lopullisesti taltutettua vasta seuraavassa malli 359:ssä. Valmetilla oltiin tietoisia jatkuvan tuotekehittelyn välttämättömyydestä markkinoilla. Imago-kysymystä yritettiin hoitaa vientiä lisäämällä. Pohjoismaihin ei kauppa oikein käynyt Pikku-Valmetilla, siellä viljelijät halusivat suurempia koneita. Turkkiin vietiin sata traktoria, mutta niistä ei maksua kuulunut. Uutta 33-mallia lähetettiin eri maihin kokeiltavaksi, mutta kaupat jäivät vähäisiksi lukuun ottamatta Kiinaa, jonne myytiin 350 konetta.

Brasiliassa oltiin kiinnostuneita ja sinne vietiinkin yli 1200 Suomessa valmistettua traktoria. Brasiliassa haluttiin kuitenkin panostaa paikalliseen tuotantoon. Tähän saumaan Valmetilla päätettiin iskeä. Sipilä lähetettiin Brasiliaan tekemään vaaditut testitraktorit suomalaisista osista paikan päällä nyrkkipajaolosuhteissa. Paikallisten työmiesten avustamana Sipilä sai vaaditut traktorit valmiiksi annetussa ajassa ja Valmet do Brasil, VdB, alkoi kehittyä. Mutta se onkin sitten jo toinen juttu...

Petra Nikula ja Maileena Vaajoensuu:

ON SE KONE! -PERUSNÄYTTELYUUDISTUKSEN KULISSEISSA

Suomen maatalousmuseo Saran uusi maatalouden koneellistumista käsittelevä näyttely On se kone! avattiin yleisölle kesäkuussa 2024. Vuonna 2020 aloitettu näyttelyhanke vaati yli kolmen vuoden aikana valtavan määrän työtunteja museon henkilökunnalta, useiden alojen ammattilaisilta sekä museon ystävien aktiivisilta vapaaehtoisilta. Kortensa kantoivat kekkoon myös yksityiset lahjoittajat sekä anteliaat rahoittajat.

Konehallin vanha, vuonna 2010 avattu näyttely *Koneista voimaa* esitteli kattavasti maatalouskoneita, mutta näyttely painotui yksittäisten koneiden esittelyyn ilman laajempaa kontekstia. Tässä mielessä näyttely muistutti useita muita konemuseoita ja -näyttelyitä, joita on ympäri Suomea. Näissä näyttelyissä esitellään tyypillisiä ja harvinaisia maatalouskoneita sekä niiden tarkat tekniset tiedot. Tällainen esinepainotteinen esitystapa palvelee erityisesti konealan harrastajia, maatalouskoneiden historiaa tuntevia sekä myös maatalouteen ja sen käytännön töihin perehtyneitä. Sen sijaan koneisiin ja maatalouteen perehtymättömälle yksityiskohdat saattavat jäädä irrallisiksi. Vanha *Koneista voimaa* -näyttely oli auttamattomasti vanhentunut sekä museopedagogisesti että teknisesti. Uuden *On se kone!* -näyttelyhankkeen tavoitteena oli tehdä tutkimukseen perustu-

Maatalouden koneellistumisesta kertova näyttely On se kone! avattiin kesäkuussa 2024. Riikka Soininen, Suomen maatalousmuseo Sarka.

va näyttely, joka kiinnostaa laajasti suurta yleisöä koululaisista alkaen. On tärkeää, että maatalouden valtakunnallinen vastuumuseo kertoo suomalaisen maatalouden koneellistumisesta ja sen historiasta sellaisella tavalla, joka saavuttaa laajan yleisön ja tekee ilmiön ymmärrettäväksi myös niille, joilla ei ole ennakkotietoja aiheesta.

On se kone! -näyttely ei lähde liikkeelle esineistä, vaan ilmiöstä eli suomalaisen maatalouden koneellistumisesta ja tekee tämän ilmiön ymmärrettäväksi. Uudessa näyttelyssä kerrotaan, miten suomalainen maatalous koneellistui, miksi ja mitä vaikutuksia tällä oli suomalaiseen maatalouteen ja laajemminkin suomalaiseen yhteiskuntaan. Näyttely luo jatkon esiteollisen ajan maataloudesta kertovalle *Ennen koneita* -näyttelylle ja tekee suomalaisen maatalouden pitkän kehityskaaren ymmärrettäväksi.

HYVIN SUUNNITELTU ON PUOLIKSI TEHTY

Toteutuakseen uusi perusnäyttely vaati huomattavaa taloudellista tukea yksityisiltä rahoittajilta. Yksi ratkaisevista avustuksista oli Leader Jokivarsikumppanien EU:n osarahoitus äänisuunnittelua sekä pelien ja animaatioiden toteuttamista varten. Lisäksi rahoittajina toimi laaja joukko säätiöitä sekä yksityisiä yrityksiä.

Näyttelyhanketta varten palkattiin oma projektityöntekijä pitämään langat käsissään sekä laatimaan näyttelylle käsikirjoitus.

Traktorisimulaattori, jonka ratissa kaikki pääsevät kokeilemaan traktorilla ajamista, on osoittautunut näyttelyn suosikiksi. Kuva: Elsa Hieta-la, Suomen maatalousmuseo Sarka.

Näyttelyn narratiivi sijoittaa näyttelyesineet kontekstiin ja auttaa ymmärtämään suurempia ilmiöitä traktoreiden, puimakoneiden ja lypsyrobottien takana. Hankkeen aloitti projektityöntekijänä Ragni Reichardt vuonna 2020 ja lopetti Petra Nikula kesällä 2024.

Näyttelytekstien hiominen, kuvatoimitus sekä esinevalinnat vaativat erityistä asiantuntemusta ja työllistivät museon henkilökuntaa vuoden 2021 heinäkuusta alkaen.

Museonäyttelyn tekstien tulee olla mahdollisimman tiiviitä ja informatiivisia. Yleisö saattaa kokea asiantuntijoiden tekstit liian pitkiksi ja niiden muokkaaminen ja tiivistäminen vaatii paljon työtä. Valokuvien valinta oli myös haastavaa. Koska kaikkia konetyyppejä ei fyysisesti mahtunut mukaan näyttelytilaan, niitä tuotiin esille myös valokuvin. Maatalouskoneita on kuitenkin ollut valtava määrä ja joidenkin valikoituminen mukaan ja toisten pois jättäminen vaati aina perusteluja.

Kaikkia mukaan valittuja esineitä ei museon kokoelmista löytynyt entuudestaan tai ne eivät olleet esittelykelpoisessa kunnossa. Museon näkökulmasta käytön jäljet ovat tärkeä osa museoesineitä, eikä esimerkiksi luetteloituja maatalouskoneita voi entisöidä. Joskus raskas työ ja sääolosuhteet ovat kuitenkin saattaneet laitteen niin huonoon kuntoon, ettei se ole edukseen parrasvaloissa. Kotimaan klassikot Sampo 10 -puimuri sekä Valmetin 502 -traktori saatiin näyttelyyn yksityisiltä lahjoittajilta. Ne löytyivät lehti-ilmoitusten sekä sosiaaliseen mediaan jaettujen etsintäkuulutusten kautta. Molemmat koneet olivat viettäneet eläkepäiviään jo pitkään suulin perällä, mutta niin hyvin suojattuna, että niitä on ilo esitellä.

Kirjoitusprosessin aikana näyttelyyn syntyi myös tarina Me-

rosten perheestä, joka on fiktiivinen, mutta samalla hyvin tunnistettava. Itäsuomalaisen maanviljelijäperheen luomisessa käytettiin apuna mm. museon vuonna 2007 tekemää muistitietokeruuta maatilojen ensimmäisistä traktoreista. Valtakunnallinen tutkimus toi museolle yli sata muistoa vanhoista Pikku-Valluista, Jontikoista, Massikoista ja niiden kanssa työskentelystä. Merosten tarina tuo näyttelyssä maanviljelyn koneellistumisen tuomat muutokset lähemmäksi yleisöä ja avaa ilmiön vaikutuksia ruohonjuuritasolla. Sympaattisen perheen kuvitukset laati Sarka-museon oma amanuenssi Riikka Soininen. Merosten seikkailut tulevat jatkumaan myös Digisarassa, Sarka-museon digitaalisessa ympäristössä.

ERI ALOJEN AMMATTILAISET YHTEISTYÖSSÄ

Mittava perusnäyttelyuudistus vaatii museohenkilökunnan lisäksi myös museon ulkopuolista työpanosta.

Näyttelyn arkkitehdiksi valikoitui Antti Auvinen ja graafikoksi Katri Astala, jotka työskentelivät pääosin Helsingistä käsin. Ensimmäiset näyttelyarkkitehtuurisuunnitelmat valmistuivat loppuvuodesta 2022 ja tiivis yhteistyö museon henkilökunnan kanssa tapahtui osittain museolla ja osittain etäyhteyksin.

Näyttelyn vaativan äänimaailman sekä audiot toteutti Sarka-museolle entuudestaan tuttu Valinor Oy, jonka käsialaa ovat myös museon muiden perusnäyttelyiden äänet. Traktorisimulaattorin toteuttaja Modify Multimedia Oy oli niin ikään museon hyväksi havaitsema vanha tuttu, joka oli ollut mukana myös vanhemman puimurisimulaattorin toteutuksessa.

Muiden pelien ja animaatioiden tuottajaksi valikoitui turkulainen Magis Multimedia Oy. Heidän visionsa toteutuksista vasta-

si parhaiten museolaisten näkemyksiä. Haastavin toteutus oli viljakuivureiden kehityksestä kertova animaatio. Viljakuivureita on ollut monenlaisia aikojen saatossa ja saatavissa oleva tieto niiden toimintaperiaatteista on hyvin puutteellista. Avuksi animaation tekemisessä oli viljankuivurimyyjä Lasse Kännön lahjoitus työvuosinaan keräämistä 1900-luvun kuivuriesitteistä. Uudempien kuivurityyppien kohdalla saimme apua someolaisen kuivurivalmistaja Arskametalli Oy:n kuivuriasiantuntijoilta, jotka selvittivät animaattoreille erilaisten kuivureiden toiminnan pienintä yksityiskohtaa myöten.

Vanha näyttely purettiin uuden tieltä syksyllä 2023. Osa veteraanikoneista lähti vielä käyntiin siirron yhteydessä, toiset oli työnnettävä siirtolavalle. Kuva: Petra Nikula, Suomen maatalousmuseo Sarka.

Projektityöntekijä Petra Nikula sekä museonjohtaja Lauri Viinikkala kiinnittävät näyttelyn nimikyltin. Kuva: Maileena Vaajoensuu, Suomen maatalousmuseo Sarka.

VANHA POIS JA UUTTA TILALLE

Vanhan Koneista voimaa! -näyttelyn purku aloitettiin elokuussa 2023. Koneiden siirtoon pääsi mukaan koko museon väki, sillä kaikki koneet eivät kulkeneet enää omalla moottorillaan vaan vaativat ohjaajan lisäksi myös työntöapua. Kun halli oli viimein tyhjä, oli hallin sisätilojen maalauksen vuoro. Halli oli vaalean sävyinen lattiasta kattoon, mutta uutta näyttelyä varten arkkitehti oli suunnitellut tilaan tummanpuhuvat pinnat. Akustiikkaa parannettiin kattoon asennetuin paneelein. Valtavat, tunnelmaa luovat maisemakuvat tulostettiin kankaalle ja asennettiin

suuriin valokehyksiin. Kankaiden tasainen pingottaminen vaati jopa 8 henkilön työpanoksen kerrallaan.

Ensimmäisenä osana halliin valmistui traktorisimulaattorin nurkkaus. Lahjoituksena saatu pienikokoinen Valmet 502 valokuvattiin ensin näyttelyjulistetta varten, jonka jälkeen se siirrettiin oikealle paikalle ja rakennettiin seinät sen ympärille. Hytin autenttisuus pyrittiin säilyttämään mahdollisuuksien mukaan, vaikka joitain muutoksia oli tehtävä peliohjaimia asennettaessa. Samoihin aikoihin näyttelyn toiselle puolelle koottiin Arskame-talli Oy:n lainaama kennokuivuri, joka on näyttelyn uusimpia koneita, sillä muiden koneiden ikä painottuu 1900-luvun keski-paikkeille. Muita koneita tuotiin halliin pitkin kevättä, sitä mukaa kun jalustoja saatiin valmiiksi ja seiniä pystyyn.

Kevät tuntui kuluvan siivillä, eikä kaikilta kommelluksilta näyttelyn rakentamisessa vältytty. Oli väärin laskettua materiaali-menekkiä ja unohtuneita johtojen vetoja. Inhimillisiä erehdyk-siä ja pitkiä viikonloppuja töissä. Koko museon henkilökunta osallistui näyttelyn rakentamiseen jollakin tavalla, vähintään maalitelan varressa. Myös museon ystävien aktiivinen talkoo-joukko oli korvaamaton apu. Ilman apukäsiä näyttely ei olisi valmistunut ajallaan.

Vähitellen näyttely alkoi kuitenkin saada hahmonsaa. Planssit, multimediat ja filminpätkät löysivät paikkansa. Viimeiset ko-neet saatiin paikoilleen kirjaimellisesti tunteja ennen avajaisia.

KUTSUTAAN YLEISÖ SISÄÄN!

On se kone! -näyttelyn avajaisia vietettiin 7.6.2024. Tilaisuuden avasi tiede- ja kulttuuriministeri Sari Multala.

Näyttelyn ensimmäiset yleisöopastukset pidettiin heti seuraavana päivänä ja palaute oli innostunutta. Näyttelyn suunnittelijat toivoivat, että näyttely johdattelisi traktoreiden kiehtovaan maailmaan myös ne, joilla ei ole aikaisempaa kokemusta maataloudesta. Ensimmäisten palautteiden mukaan tavoitteessa onnistuttiin.

Aikuisten perehtyessä maatalouskoneisiin, perheen pienemmät leikkivät lelutraktoreilla ja tukkirekoilla. Nuorisoa ei tahdo saada ulos traktorisimulaattorista. Museon kiinnostavin näyttely-yleisöäänestyksen voitti tänä kesänä kiistattomasti On se kone!

Elsa Hietala:

MAATALOUSKONEHARRASTAJIEN AINEETON KULTTUURIPERINTÖ

Vuonna 2024 Sarka-museolla toteutettiin Museoviraston rahoittama hanke, jonka tarkoituksena oli kerätä tietoa maatalouskoneharrastajien välittämästä aineettomasta kulttuuriperinnöstä. Hankkeen tuloksena tietoisuus harrastukseen liittyvästä elävästä kulttuuriperinnöstä lisääntyi, perustettiin uusi alan harrastajien verkosto sekä niin ikään uusi maatalouskoneaiheinen tapahtuma, KoneSarka.

MAATALOUSKONEHARRASTAJAT OSANA AINEETONTA KULTTUURIPERINTÖÄ

Suomessa on satoja yksityisiä maatalouskonekokoelmia, joista vain pientä osaa pidetään auki yleisölle. Konekokoelmia on myös osassa kotiseutumuseoita, nämäkin harrastajavoimin ylläpidettyjä. Julkisesti rahoitettuja maatalouskoneita säilyttäviä museoita ovat ainoastaan Suomen maatalousmuseo Sarka sekä ajoneuvomuseo Mobilia, joissa maatalouskoneita on yhteensä noin sata kappaletta, kun yksityisten museoiden hallussa olevien museokäisten maatalouskoneiden määrä nousee helposti tuhansiin. Maatalouskoneet ovat suuren kokonsa vuoksi haastavia säilyttää ja ennen kaikkea kalliita ylläpidettäviä. Yksityisten kokoelmien merkitys maatalouskoneiden tallentajina on tämän vuoksi äärimmäisen tärkeä.

Yksityisten harrastajien merkitys ei kuitenkaan rajoitu ainoastaan historiallisten esineiden tallentamiseen ja ylläpitämiseen.

Etelä-Pohjanmaan traktorimuseo Nurmassa on Suomen suurimpia yksityisiä traktorikokoelmia.

Keräilijöiden mukana kulkee suunnaton määrä koneisiin ja niiden käyttöön liittyvää tietoa ja taitoa, sellaista asiantuntijuutta, jota ei käyttöohjekirjoja lukemalla voi saavuttaa. Vielä tänä päivänä aktiivisesti toimivista keräilijöistä suuri osa on itse elänyt maatalouden koneellistumisen aikaa 1960- ja 1970-luvuilla. He ymmärtävät koneiden esteettisten arvojen lisäksi niiden käytännön merkityksen maatalouden modernisaatiossa. He kantavat mukanaan elävää perintöä ja siten tärkeää osaa aineettomasta kulttuuriperinnöstämme.

YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unesco on hyväksynyt yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta vuonna 2003. Aineeton kulttuuriperintö on jatkuvasti elävää perintöä. Se on käytäntöjä, kuvauksia, ilmauksia, tietoja

ja taitoja sekä niihin liittyviä välineitä, esineitä ja kulttuurisia tiloja, jotka yhteisöt, ryhmät tai yksityishenkilöt tunnustavat osaksi kulttuuriperintöään. Aineetonta kulttuuriperintöä suojellaan parhaiten toimimalla perinteen säilymiseksi ja siirtämiseksi tuleville sukupolville. Perintöä siihen liittyvine ilmiöineen myös luetteloidaan ja tuodaan siten näkyväksi niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

MUSEOVIRASTON AINEETTOMAN KULTTUURIPERINNÖN HANKE JA SEN TOTEUTUS

Maatalouden koneellistuminen on yksi maataloushistorian merkittävimmistä kehityskuluista. Se tapahtui Suomessa 1900-luvun aikana saavuttaen kulminaatiopisteen -60-luvun lopul-

Lähes satavuotiailla perinnetraktoreilla kyntäminen vaatii kokemusta ja erityistaitoja, joita ihasteltiin Matti Merran järjestämässä perinnekyntötapahtumassa Loimaalla syksyllä 2024. Kuva Elsa Hietala, Suomen maatalousmuseo Sarka.

la, jolloin traktorien määrä ylitti Suomessa hevosten määrän. Muutaman kymmenen vuoden aikana tapahtunutta murrosta todistivat nykyään jo ikääntyvät sukupolvet. Teknologia jatkaa kehitystään, mutta koneellistumisen varhaisvaiheita jäivät vaalimaan historiallisista maatalouskoneista innostuneet harrastajat. Suomessa on lukuisia yksityisiä sekä paikallisyhdistystason masinistiharrastajia, jotka kantavat mukanaan koneellistumisen vaiheiden elävää ja aineetonta kulttuuriperintöä.

Museovirasto myönsi Sarka-museolle vuodelle 2024 avustuksen, joka oli kohdennettu erityisesti aineettoman kulttuuriperinnön sopimuksen mukaisesti yhteistyö- ja kehittämishankkeisiin. Suunnitelman mukaan tavoitteena on ollut kehittää maatalouskoneharrastajien valtakunnallista verkostoa ja käynnistää sen toiminta järjestämällä teemaan liittyvä tapahtuma. Hankkeen avulla luodaan toimintamalli perinteisten maatalouskoneiden harrastajien yhteistyön kehittämiseksi sekä aineettoman kulttuuriperinnön siirtämiseksi tuleville sukupolville. Tässä yhteydessä Saralla on myös valtakunnallisena vastuumuseona ollut erinomaiset mahdollisuuden tiedon tallentamiseen, välittämiseen sekä tiedon saatavuuden parantamiseen.

Maatalouskoneharrastajien verkoston kehittäminen ja yhteisötapahtuman tuottaminen -hankkeen tuloksena ja syntyvän verkoston avulla pyritään luomaan avoimia ja tasa-arvoisia ympäristöjä aineettoman kulttuuriperinnön siirtymiselle. Ylisukupolvista yhteistyötä tavoittelevan projektin tavoitteena on ollut tunnistaa eri ikäryhmien välisiä tiedon saavutettavuuteen liittyviä haasteita. Koneharrastajien verkoston koordinoinnissa tärkeää ovat vuorovaikutteisuus sekä osallisuuden kokemukset. Näin toimien pyritään vähentämään eriarvoisuutta yhteisössä

sekä edistämään kulttuuriperintöaineistojen käytön esteettömyyttä ja saavutettavuutta.

Vuonna 2024 aikana toteutettuun hankkeeseen palkattiin kolmen kuukauden ajaksi hanketyöntekijä, joka kartoitti sekä kontaktoi Suomen maatalouskoneharrastajia ja heidän yhteisöjään. Tämä tapahtui pääasiassa haastattelemalla kaikki Suomen aluemuseovastaavat sekä lähettämällä heidän kauttaan viestiä alueellisille harrastustoimijoille. Lisäksi tietoa hankkeesta vietiin perinnekoneiden harrastajille Hämeenlinnan Rauta- ja Petrooli - sekä Seinäjoen Farmarimessujen perinnepihan tapahtumissa.

Vanhoista koneista kiinnostuneille järjestetään vuosittain useita tapahtumia. Rauta ja Petrooli järjestettiin vuonna 2024 kesäkuun alussa Hämeenlinnassa. Kuva: Elsa Hietala, Suomen maatalousmuseo Sarka.

Tärkeä toimenpide verkoston toiminnan käynnistämiseksi oli KoneSarka -tapahtuman tuottaminen kesällä 2024. Tapahtuma järjestettiin yhteistyössä Loimaan Pvy:n kanssa ja se sai heti suuren suosion, kun paikalle saapui yli 1 000 maatalouskoneista kiinnostunutta kävijää. Tapahtumassa esiteltiin asiantuntijoiden voimin maatalouskoneiden ja koneistetun maatalouden historiaa. Harrastajille järjestettiin oma tila, ”konemiesten kahvit”, jossa oli mahdollista tavata muita harrastajia ja samalla kerättiin kyselylomakkeella tietoa heidän harrastuksestaan ja toiveistaan.

KONEMIEHEN ÄÄNI – MITEN MAATALOUSKONEHARRASTAJAT VASTASIVAT?

KoneSarka -tapahtumassa tehtiin siis pienimuotoista tutkimusta siitä, keitä nämä harrastajat oikein ovat. Kyselyyn vastasi 19 henkilöä, joista suurin osa oli kotoisin Loimaalta ja lähiseuduilta, mutta muutamia vastauksia oli myös muualta Varsinais-Suomesta sekä Satakunnasta ja Hämeestä. Seuraavassa teen pienen yhteenvedon siitä, miltä harrastajajoukko tämän pienen otannan perusteella vaikuttaa.

Maatalouskoneharrastajat olivat keskimäärin 60-vuotiaita miehiä. Kyselyyn ei vastannut yhtään naista, iässä sen sijaan oli enemmän hajontaa – nuorin vastaaja oli 14- ja vanhin 78-vuotias. Suurin osa vastanneista henkilöistä oli harrastanut maatalouskoneita jo pitkään, merkittävä osa vastaajista kertoi olleensa traktoriharrastaja koko elämänsä. Joukkoon mahtui kuitenkin vasta muutamia vuosia traktoreita harrastaneita, joten harrastuksen keskimääräiseksi kestoksi tuli 36,8 vuotta. Vain muutama vastanneista kertoi lomakkeella enemmän harrastuksensa

taustoista ja heidän harrastuksensa innoituksena olivat toimineet oma isä ja isoisä sekä muutama nimeltä mainittu alan harrastaja.

Konekokoelmien laajuudessa on harrastajien kesken suuria eroja – kuin myös siinä, mikä ylipäättään lasketaan kokoelmaksi ja mikä kokoelmaan kuuluvaksi koneeksi. Onko yksi harrastetraktori kokoelma ja ovatko projektikuntoiset traktorit erillisiä ajoneuvoja? Näitä kysymyksiä useampi vastaaja oli selvästi joutunut pohtimaan. Suurimmalla osalla, 60 %:lla, vastaajista kokoelmat keskittyivät nimenomaan traktoreihin ja koneita oli kokoelmassa 1-4. Joukkoon mahtui kuitenkin useita suuria, jopa 60 traktoria ja muita koneita, kuten leikkuupuimureita, sisältäviä kokoelmia. Muutama harrastaja kertoi, etteivät he omista omaa traktoria lainkaan.

Tämä kysely oli laajuudeltaan vaatimaton, mutta ehdottomasti suuntaa antava, ja tietojen keräämisen jatkoa on jo suunnitteilla. Kyselyyn vastanneista noin puolet ilmoitti olevansa valmiita laajempaankin haastatteluun heidän harrastustaan koskien ja tapahtuman jälkeen saatiin museon kokoelmaan lahjoituksena yhden harrastajan tarina hänen itsensä kertomana sekä noin 60 hänen harrastukseensa liittyvää valokuvaa.

SARKA MAATALOUSKONEARKISTON KOTINA JA KOKOONTUMISTEN JÄRJESTÄJÄNÄ

Miten Sarka sitten voisi olla apuna ja tukena harrastajille, joiden kokoelmat ja usein myös tiedot maatalouskoneista ovat todella laajat? Valtakunnallisten vastuumuseoiden työnjako liittyy maataloushistorian ja maatalouskonekokoelmat Sarka-museon neuvonta- ja tallennusvastuuseen. Esinekokoelmien lisäksi Sar-

Ensimmäinen KoneSarka -tapahtuma keräsi museolle yli tuhat kiinnostunutta kävijää. Tapahtuman tärkeintä antia oli kuitenkin harrastajien ja maatalousmuseon välinen yhteistyö. Kuva: Jouko Pukki.

ka tallentaa myös suurta määrää valokuvia sekä maatalousalan kirjallisuutta ja muita julkaisuja. Näistä esimerkiksi Suomessa käytössä olleiden maatalouskoneiden käyttöohjekirjat ovat sellainen kokonaisuus, jota eivät muut museot tai arkistolaitos pääsääntöisesti tallenna. Maatalouskoneiden osalta arkistot karttuivat merkittävästi vuonna 2014 tehdyn MTT Vakolan lahjoituksen myötä. Näillä arkistoilla ja esimerkiksi käyttöohjekokoelmien tuomisella digitoituna koneharrastajien käyttöön, museo voi tarjota apua myös kokeneempien koneharrastajien kunnostus- ja entisöintiprojekteihin.

Aineettoman kulttuuriperinnön osalta maatalouteen liittyvä dokumentointi on vahvasti Sarka-museon vastuulla. Koko Suomi

vastuualueena on laaja ja sen eri alueiden maataloushistorian erityispiirteiden ja aktiivitoimijoiden hahmottaminen vaatii yhteistyötä aluevastuumuseoiden kanssa. Vuonna 2024 käynnissä olevien hankkeiden tiimoilta haastateltiin kaikki Suomen alue-museovastaavat myös maatalouteen liittyvien konekokoelmien ja niiden tilanteen kartoittamiseksi. Haastattelujen kautta selvisi, että konekokoelmien esiintymistiheys vaihtelee eri alueilla suuresti. Laajojen, yleensä yksityisesti ylläpidettyjen ja ainakin osin yleisölle avoimien kokoelmien tiheys on selvästi suurin Varsinais-Suomessa, Uudellamaalla, Satakunnassa ja Pohjanmaalla. Myös erityisesti Hämeen eteläosissa on useita merkittäviä maatalouskonekokoelmia. Sisä- ja Pohjois-Suomeen sekä itään mentäessä suuret kokoelmat käyvät harvinaisemmiksi. Lähes jokaisella 20:stä museovastuualueesta löytyi kuitenkin jonkinlainen koneharrastajatapaaminen tai harrastekerho, joka kertoo yksittäisten harrastajien olemassaolosta maamme kaikissa osissa.

Maatalouteen liittyvä kulttuuriperintö on jossain muodossa läsnä lähes jokaisessa Suomen paikallismuseossa. Koneellistuminen on yhtä lailla maatalouden historiallisen kehityksen osa, joka kiehtoo satoja harrastajia. Saran hankkeessa on tehty selvitystyötä valtakunnallisen koneharrastajaverkoston luomiseksi ja järjestetty ensimmäinen KoneSarka -tapahtuma. Tapahtumasta on tarkoitus tehdä vuotuinen foorumi verkostossa toimivien perinneyhteisöjen avoimelle keskustelulle sekä heidän toimintansa kiinnostavuuden ja vaikuttavuuden tukemiselle. Yhteistyöverkoston avulla on mahdollista tallentaa ja välittää koneharrastajien mukana kulkevaa aineetonta kulttuuriperintöä ja parantaa siihen liittyvän tiedon saatavuutta.

Näyttelytilan keskivaiheilla on alue lapsikävijöitä varten. Sieltä löytyy muun muassa leikkikäyttöön varattu Valmet 20 -traktori sekä traktorin renkaasta tehty pöytä, jonka ääressä maatalouskoneisiin voi tutustua leikkien ja pienoismalleja tutkien. Kuva: Suomen maatalousmuseo Sarka.

Riikka Soininen:

MONTA TAPAA OPPIA UUTTA MAATALOUDEN KONEELLISTUMISESTA

Maatalouden koneellistuminen on ilmiönä laaja ja monisyinen, ja aihe jakaa yleisöjä erilaisiin asemiin iän, asuinpaikan, ammatin ja harrastuneisuuden mukaan. Jollekulle 1950-luvulta lähtien tapahtunut nopea koneellistuminen sekä sen tuomat muutokset niin suomalaiseseen yhteiskuntaan, demografiaan kuin maisemiinkin ovat omakohtaisesti koettua, elettyä elämää.

Toiselle ne taas ovat oman elinpiirin ulkopuolella, mahdollisesti jo ennen omaa syntymää tapahtuneita asioita. Toiselle vanhat koneet ja tekniikka ovat intohimo, toiselle jotakin vierasta ja ehkä tylsääkin. Toisaalta koneellistuminen on tavalla tai toisella läsnä jokaisen suomalaisen arkielämässä, osana nykypäivän maataloutta ja syömämme ruoan kautta. Miten siis kertoa ymmärrettävällä ja kiinnostavalla tavalla koneellistumisesta, sen vaikutuksista ja vaiheista erilaisille yleisöille ja erilaisille oppijoille?

JOKAISELLE JOTAKIN

On se kone! -näyttelyn sisällöissä on pyritty ottamaan huomioon sekä suuri yleisö että niin sanotut aiheen asiantuntijat, eli esimerkiksi maatalouskoneharrastajat. Näyttelytilassa esillä

Näyttelyn haluttiin tarjoavan kiinnostavaa sisältöä paitsi koneharrastajille, myös laajalle yleisölle. Kosketusnäytöiltä löytyy yksityiskohtaista tietoa näyttelyssä esillä olevista koneista erityisesti alan ammattilaisten ja harrastajien iloksi. Kuva: Suomen maatalousmuseo Sarka.

olevat, metalliputkirakenteisiin kiinnitetyt päätekstit kertovat koneellistumisesta suurelle yleisölle. Kosketusnäytöiltä löytyvät, seikkaperäisemmät ja teknisemmät tiedot esillä olevista työkoneista on sen sijaan toteutettu erityisesti koneharrastajia ajatellen. Nuorempi museokävijäpolvi suuntaa luontevasti tutkimaan näyttelyn multimedioita ja pelejä. Lapsia ja miksei lapsenmielisiäkin varten näyttelyyn on hankittu leikkikäyttöön Valmet 20 -traktori.

Näyttelyyn on mahdollisuus tutustua myös opastettujen kierrosten kautta. Tällä hetkellä saatavilla on tunnin mittainen opastettu kierros sekä 45 minuutin mittainen koululaisille ja lapsille suunnattu Konevoimaa! -kierros. Maatalouskoneharrastajaporukalla, iäkkäämmällä maaseudulta kotoisin olevalla seurueella ja suuremmasta kaupungista tulevalle ryhmälle voi olla hyvin erilaiset pohjatiedot ja kokemukset koneellistumisen ilmiöstä, mikä pyritään ottamaan huomioon opastettujen kierrosten sisällöllisissä painotuksissa. Esillä olevat työkoneet tarjoavat onneksi monenlaisia ja toinen toistaan kiinnostavampia näkökulmia koneellistumiseen. Koululaisille ja lapsille suunnatulla kierroksella lähtökohdaksi on otettu konevoiman vaikutusten ja merkityksen ymmärtäminen. Kierroksella tarkastellaan, miten koneet ovat tehostaneet, nopeuttaneet ja helpottaneet maataloustöitä. Aiheeseen tutustutaan paitsi kuuntelemalla, myös tutkimalla ja kokeilemalla.

MEROSTEN TARINA TUO MUKAAN PIENVILJELIJÄN ARJEN

Koneellistumisen historia on muutakin, kuin numeroita ja teknisiä innovaatioita. Näyttelyssä seikkailee kuvitteellinen Merosen maanviljelijäperhe, joka tuo inhimillistä näkökulmaa tekniikan

On se kone! -näyttelyn perusideana on, että kuka tahansa voi innostua maatalouskoneista sukupuoleen, ikään tai asuinpaikkaan katsomatta. Siksi näyttelyyn huolella valikoidut koneet saavat erityistä huomiota opastetuilla kierroksilla. Mikä nerokas juju piilee esimerkiksi tässä harmaassa Fergusonissa? Kuva: Suomen maatalousmuseo Sarka.

ja suurten kehityslinjojen rinnalle ja houkuttelee pohtimaan, miten koneet ovat vaikuttaneet maatalouden parissa työskentelevien ihmisten työhön ja arkeen. Kiihtyvä tekninen kehitys ja muutostahti loivat paineita investoida yhä uusiin koneisiin ja laitteisiin, mutta kalliiden hankintojen tekeminen sisälsi myös riskejä. Henkilöhahmojen kautta on helppo ymmärtää, etteivät monet jälkikäteen itsestään selviltä vaikuttaneet kehityslinjat ja ratkaisut välttämättä näyttäytyneet sellaisina aikalaisille. Museovierailijankin on varmasti helppo pitää 1950-luvun nuoren parin traktori- ja työkonehankintoja järkevinä, mutta entäpä 2020-luvun äänitarinan tilanne, jossa uusi tilanjatkaja Johanna tuskailee, kannattaisiko tilan kannattamattomaksi käynyttä

Traktorisimulaattorissa yhdistyvät aito työkone, pelillisuus ja elämyksellisyys. Kuva: Suomen maatalousmuseo Sarka.

lypsykarjataloutta yrittää uudistaa, vai olisiko parempi vain luopua lehmien pidosta kokonaan?

Merosten tarinaa voi seurata myös museon DigiSarka-alustalle saataville tulevan verkkosisällön kautta. Verkkosisällössä tutustutaan tarkemmin perheen maatilán kehitykseen 1950-luvulta 2020-luvulle. Kuvitteellisen tilán tarina perustuu tilastotietoon eteläsavolaisen keskivertomaatilan koosta ja eláinmáaristä eri vuosikymmeninä. Maatilan tarinan rinnalla on faktatietoa suomalaisen yhteiskunnan ja maatalouden kehityslinjoista.

MULTIMEDIAT, VIDEOT JA PELIT TIEDON LÁHTEINÁ

Rajallisessa näyttelytilassa ei ole mahdollista vyöryttá kaikkea tietoa saataville tekstien, kuvien ja esineiden kautta. Uuden tie-

don omaksuminen kävisi myös raskaaksi, mikäli asiat kerrottaisiin pääasiassa vain tekstinä. Monen ilmiökokonaisuuden kerrontatavaksi on näyttelyssä valittu siksi video, peli tai multimedia.

Multimediaa löytyy tietoa esimerkiksi erilaisista viljakuivureista ja niiden toimintaperiaatteista. Liikkuvasta kuvasta kuivurin toimintaperiaate avautuu katsojalle nopeasti. Tuotanto-eläinten kasvatukseen liittyvästä koneellistumisesta saa niin ikään tietoa kosketusnäytöllä toimivan multimedian kautta. Multimedia kattaa karjasuojien, sikaloiden ja kanaloiden vaiheet 1900-luvun jälkipuoliskolta tähän päivään, ja keskeiset muutokset avautuvat animaatioiden, äänen ja tekstin kautta. Maataloustyökoneet ovat esineinä suurikokoisia, joten kaikkien erilaisten työkonetyyppien esittely fyysisten kone-esimerkkien kautta olisi rajallisessa näyttelytilassa mahdotonta. *Viljelijän vuosikello* -multimediassa konepaljouteen pääsee tutustumaan visailun kautta yhdistämällä oikean peltotyökoneen oikeaan vuodenaikaan ja työvaiheeseen. Maatalouden harjoittaminen vaatii tänä päivänä ammatillisen koulutuksen. Omaa ammatillista tietämystä maataloudesta voi testata ja kartuttaa *Haluatko maajussiksi* -tietovisan kautta, jonka kysymykset on laadittu yhteistyössä Novida-ammattiopiston kanssa.

Näyttelyn vetonaulaksi muodostunut *Traktorisimulaattori* tarjoaa mahdollisuuden kokeilla ajamista aidolla 1970-luvun traktorilla. Simulaattorissa on pyritty hyödyntämään mahdollisimman pitkälle traktorin alkuperäisiä ohjaimia. Peli käynnistyy kääntämällä virta-avainta ja traktori liikkuu, kun painetaan kaasua ja pysähtyy, kun painetaan jarrua. Vaihteita vaihdetaan alkuperäisen vaihdekepin avulla. Pelatessa voi oppia ja oivaltaa

kuin huomaamattaan kaikenlaista traktorin käytöstä; Mikäli traktori ei liiku, täytyy pelaajan ryhtyä tutkimaan, painaako hän jalallaan oikeaa poljinta vai täytyykö ehkä vaihtaa vaihde oikeaan asentoon. Mikäli traktorilla ajelu tuntuu ihan vieraalta, simulaattorissa voi valita myös helpotetun pelitilan, jossa pelaaminen luonnistuu ilman vaihteiden manuaalista vaihtamista.

Pilke silmäkulmassa toteutettu *Konista koneisiin* -multimedia havainnollistaa, millaista vaikutusta koneellistumisella, teknisellä kehityksellä ja viljelymenetelmien muutoksella on ollut maataloustöiden suorittamisen nopeudelle ja tehokkuudelle. Multimediassa seurataan hevosen ja eri vuosikymmenten traktorien nopeuskilpailua kylvötoissa. Konevoiman ja teknisen kehityksen merkitys on varsin helppo havaita, sillä suorakylvökoneella ja modernilla traktorilla kylvötyöt käyvät suoraan hetkessä verrattuna hevosvetoisesti ja perinteiseen, maanmuokkauksen, kylvön ja lannoituksen omiksi työvaiheikseen jakavaan tapaan suorittaa kylvötyöt. Multimedia voi houkuttaa pohtimaan, miten paljon arkitodellisuutemme ja suhteemme työhön ja siihen käytettyyn aikaan on muuttunut koneiden ja teknologian myötä. Alati lisääntynyt tehokkuus ja nopeus on tehnyt jatkuvasti nopeampiin ja tehokkaampiin suorituksiin pyrkimisestä normaalia ja vääjäämätöntä. Ajatukset siirtyvät kohti tulevaisuutta: Miten maatalouteen liittyvä teknologia kehittyy tästä eteenpäin ja miten se tulee muuttamaan maataloutta, ympäristöä ja yhteiskuntaamme?

Maileena Vaajoensuu:

VUODEN VARRELTÄ: MAASEUDUN ITE-TAIDETTA

Syksyllä 2023 Sarka-museon Aulagalleria täyttyi väreistä, ilosta ja arjen luovuudesta. Löytäjät-näyttelyssä seikkailivat mm. ratapölkyistä valmistettu poika ja traktorin renkaista rakennettu kilpikonna. Romurinsessan muotokuvan korvat olivat peräisin teekupilta ja taidekäsitelty lintulauta loisti kirkkaana sateenkaaren eri väreissä. Maaseudun omaleimainen ITE-taide vähät välittää akateemisen taiteen säännöistä ja rajoituksista.

Paula Huhtanen taidekäsittelee arjen esineitä. Hän kutsuu taidesuuntaustaan iloismiksi. Hippilinnunpönttö (2018) Kuva: Maileena Vaajoensuu, Suomen maatalousmuseo Sarka.

Sarka-museolla on tapana palkita Kulttuurikuokalla joka vuosi henkilö, yhteisö tai taho, joka on tuonut positiivisella tavalla esiin maaseutua ja maaseudun kulttuuria. Vuonna 2023 palkinnon sai Maaseudun Sivistysliitto. Tunnustus työstä maaseudun kulttuurin hyväksi poiki myös näyttely-yhteistyötä. Aulagallerian Löytäjät-näyttely (6.11.2023–14.1.2024) esitteli Maaseudun Sivistysliiton nimeämät vuoden ITE-taiteilijat vuosilta 2020–2023.

Etuliite ITE on lyhenne sanoista ”itse tehty elämä”. ITE-taiteilijat ovat itseoppineita, yleensä maaseudulla asuvia taiteilijoita, jotka eivät tunnusta perinteisen akateemisen taiteen sääntöjä ja rajoituksia. He löytävät taiteeseensa inspiraation arkisista asioista; traktorin sisäkumista, särkyneitä astioista tai vaikka takapihan lintulaudasta. Puu sekä kierrätysmateriaalit toistuvat usein teoksissa. Aiheet löytyvät tavallisesti taiteilijan omasta elinpiiristä tai kansan kollektiivisesta kuvastosta. Esimerkiksi julkisuuden henkilöt, eläimet ja taruolennot ovat tyypillisiä aiheita.

Taiteen harrastajista ITE-taiteilijat erottaa tuotannon määrä. Kun muutama moottorisahalla veistetty karhu saa ympärilleen satapäisen lauman, on harrastus muuttunut elämäntavaksi. Elämäntapa puolestaan tarvitsee ympärilleen tilaa ja tilaahan maaseudulla riittää. ITE-taiteen rakennetut taideympäristöt lumoavat ja yllättävät. Monista taidepihoista on tullut matkailukohteita, jotka antavat paikkakunnalle oman persoonallisen leimansa.

Maaseudun Sivistysliitto on kartoittanut Suomen ITE-taiteilijoita yli 20 -vuoden ajan lähinnä yleisövihjeiden perusteella. Tähän mennessä heitä on löytynyt kyliltä ja peltojen laidoilta

jo noin 2000. Löydettyjä taiteilijoita ja heidän teoksiaan dokumentoidaan, minkä lisäksi MSL kartuttaa aktiivisesti mittavaa ITE-taiteen kokoelmaansa, jota hallinnoi K. H. Renlundin museo Kokkolassa. ITE-taiteen helmiä nostetaan suuren yleisön tietoisuuteen julkaisuin sekä sosiaalisen median välityksellä.

Aulagalleriassa esitellyt MSL:n nimeämät vuoden ITE-taiteilijat ovat kronologisessa järjestyksessä Paula Huhtanen (2020), Jori Tapio Kalliola (2021), Romurinsessa (2022) sekä Alpo Koivu-

Alpo Koivumäen perustama Alpon Savanni on eteläpohjalainen nähtävyys, jota hoitaa Alpon Savannin ystävät ry. Näyttelyssä esiteltiin taideympäristöä valokuvin. Kuva: Maileena Vaajoensuu, Suomen maatalousmuseo Sarka.

mäki (2023). He edustavat ITE-taidetta laajasti niin aiheiden ja tekniikoiden suhteen kuin maantieteellisestikin. Pirkanmaalainen Huhtanen haluaa ilahduttaa ”taidekäsittelmällä” arkisia esineitä, Uudellamaalla sekä Satakunnassa asuva Kalliola esittää pistävää yhteiskuntakritiikkiä, Romurinsessa hallitsee runollista pihavaltakuntaansa Pohjois-Savossa ja keväällä 2023 menehtynyt Alpo Koivumäki loi kierrätysmateriaaleista vaikuttavan trooppisen eläintarhan eteläpohjalaiselle maatilalleen. Kierrätysmateriaalit ja arjen luovuus yhdistävät muuten varsin erilaisia taiteilijoita.

Maaseudun kesytön taide kiehtoo ja puhuttelee myös suurta yleisöä. Sarka-museo ei ole ollut ainoa taho, joka on tarttunut aiheeseen viimeaikoina. Esimerkiksi Rauman Taidemuseossa oli vuonna 2023 esillä mittava ITE-taiteen ryhmänäyttely, Suomen Kansallismuseo järjesti kansainvälisen outsider-taiteen näyttelyn ja Hyvinkäällä avautui uusi ITE-taiteilijoita laajasti esittelevä taideympäristö Middle of Nowhere. Ennen jopa hiukan väheksytty taidesuuntaus on vakiintunut osaksi nykytaiteen kenttää.

Yli-Kirran pihapiiri toimii vuosittain lukuisien kesäisten juhlien tapahtumapaikkana. Kuva: Talonpoikaismuseo Yli-Kirra.

Senna Levonen:

SARAN KESÄKOHDE 2024: TALONPOIKAISMUSEO YLI-KIRRA

Suomen maatalousmuseo Sarka valitsee vuosittain kesäkohteen, joka on jokin suomalaisen maatalouden historiaa esittelevä museo, kokoelma tai muu historiallinen ympäristö. Vuotuisella kesäkohteen valinnalla halutaan tuoda esiin näiden pääosin harrastevoimin toimivien nähtävyyksien helmiä, sekä nostaa maataloushistorian harrastuksen arvostusta Suomessa.

Tänä vuonna kesäkohteeksi valittiin Punkalaitumella sijaitseva Talonpoikaismuseo Yli-Kirra. Museo toimi Saran etäkohteena

110 Laari 2024

◀◀ Takaisin sisällysluetteloon

kesäkauden ajan ja Saran ravintosalissa oli kesäkuusta syyskuuhun esillä Yli-Kirrasta ja sen toiminnasta kertova näyttely.

Yli-Kirra edustaa tyypillistä umpipihatyyliin rakennettua 1800-luvun satakuntalaista talonpoikaistaloa, jonka talouskeskuksen rakennukset sijoittuvat miespihan ja karjapihan ympärille. Museoalueella on lisäksi muita maalaistalon rakennuksia riihineen, pajoineen ja aittoineen. Yhtenä erikoisuutena museosta löytyy myös mäkitupalaisalue, jossa on nähtävissä 1800-luvun maattoman väestön elinolosuhteet; savupirtti, keittokota ja paistokuntoinen ulkouuni.

Maatalouden koneellistumista 1900-luvulla esitellään museon koneosastolla, ja näyttelyhallissa on esillä viljankorjuun kehitys sirpistä puimuriin. Näyttelyhallin kokonaisuutta täydentävät koulumuseo ja käsityöläisten esineistöt. Museoalue onkin usean hehtaarin laajuinen ja rakennuksia on kolmisenkymmentä, joka muodostaa Yli-Kirran kokoelmista ja näyttelyistä laajan läpileikkauksen suomalaisen maaseudun historiaan.

Talonpoikaismuseo Yli-Kirraa voidaan pitää todellisena kotiseutuyhdistyksen ja yhteisen tekemisen voimannäyttönä. Vuonna 1947 perustettu Punkalaitumen Museo- ja Kotiseutuyhdistys ry hallinnoi ja ylläpitää edelleen museon toimintaa. Yhdistys myös oli se taho, joka hankki osan Yli-Kirran tilasta 1950-luvulla ja ryhtyi palauttamaan siitä alkuperäisen asunsa muotoon. Museo vihittiin juhlallisoin menoin käyttöön 1.8.1954 ja sen 70-vuotisjuhlia vietettiin kesällä 2024 museon perinteen mukaisesti Punkalaitumenpäivänä heinäkuussa. Suomen maatalousmuseo Saran edustajat olivat paikalla juhlallisuuksissa ja luovuttivat kesäkohteelle kunniadiplomin muistoksi kesäkohteena vietetystä kesästä. Museonjohtaja Lauri Viinikkala pohti

juhlapuheessaan: ”Yli-Kirra on erinomainen esimerkki museosta, jossa menneisyys avautuu, ei vain sanojen ja esineiden, vaan myös itse tekemisen kautta – kaikkia aisteja hyödyntäen.”

Sarka haluaa antaa tunnustusta Talonpoikaismuseo Yli-Kirran toiminnalle, jossa sen aktiivinen yhdistys on esimerkillisesti ylläpitänyt paikallishistoriaa ja säilyttänyt sitä jälkipolville. Yhtenä osoituksena tästä voidaan pitää sitä, että Yli-Kirra tunnetaan myös ”Koiramäen talona”, sillä museo toimi esikuvana Mauri Kunnaksen tunnetulle lastenkirjasarjan talolle. Edelleen museolla käy koululaisia, joille alue on entuudestaan tuttu kirjojen parista. Museotoiminnan ylläpitämisen lisäksi yhdistys on edistänyt kokoelmiensa saavutettavuutta digitoimalla suuren

Kaikkien aikojen maatalousnäyttely kutsuu vuosittain runsain mitoin yleisöä tutustumaan menneen ajan elämänmenoon. Kuva: Punkalaitumen sanomat.

osan punkalaitumelaisen valokuvaaja Sulo Uuton noin 17 000 negatiivin kuvakokoelmasta. Uuton kuvat olivat tärkeitä lähteitä myös museoalueen kunnostuksessa.

Yhdistys näyttäytyy yhä aktiivisena toimijana paikallisyhteisössään. Jo vuodesta 1992 lähtien vapaaehtoisvoimin järjestetty *Kaikkien aikojen maatalousnäyttely* on Yli-Kirran oma perinnetapahtuma, joka tuo paikalle tuhansia kävijöitä yhden viikonlopun aikana. Tapahtumassa vieraat pääsevät tutustumaan perinteisen maatalouden ajan töihin. Tällöin paikkakuntalaiset vanhojen työtapojen taitajat herättävät talon eloon maatalousmuseoksi, jossa on nähtävää ja koettavaa koko perheelle. Pitkäaikainen toiminnan jatkuvuus, paikallisyhteisön yhteen tuominen museotoiminnan nimissä ja erilaisten elämysten tarjoaminen olivat seikkoja, jotka voittivat kesäkohteen valitsijat tänä vuonna puolelleen.

SUOMEN MAATALOUSHISTORIAALISEN SÄÄTIÖN TOIMINTAKERTOMUS 2023

Sarka osallistui Turun museokeskuksen johtamaan Varsinais-Suomen ilmasto-lupaus -hankkeeseen. Hankkeen osallistujat vierailivat Sarassa keväällä 2023. Kuva: Oskari Pekonen, Suomen maatalousmuseo Sarka.

Suomen maatalousmuseosäätiön tarkoituksena on ylläpitää Suomen maatalousmuseo Sarkaa sekä edistää maataloushistorian tutkimusta ja harrastusta (säätiön säännöt 2 §). Säätiö toimii ylläpitämässä museon kautta. Museo sijaitsee Loimaalla. Sarka on museolain mukainen (314/2019, 3.luku 8 - 9 §) maatalouden valtakunnallinen vastuumuseo.

Museo tallentaa nykypäivän maataloutta, kerää muistitietoa sekä kartuttaa ja ylläpitää esineistöään ja muita kokoelmiaan. Suomen maatalousmuseolla on omalla toimialallaan merkittävä kokoelma ja mittava kokoelma valokuvia ja muuta asiakirjallista ja av-muodossa olevaa aineistoa.

Suomen maatalousmuseo Sarka toimii valtakunnallisesti merkittävällä alalla, sillä maatalous on ollut historiallisesti ajatellen ehdottomasti maan tärkein elinkeino. Suomen valtion, kansan ja kulttuurin kehitys ovat olleet ratkaisevasti riippuvaisia maataloudesta. Maatalouden edistyminen teki mahdolliseksi maan väkiluvun ja varallisuuden kasvun. Teollistumisesta huolimatta maatalous oli vielä II MS jälkeenkin väestön enemmistön elinkeino.

Museo kerää, tallentaa, tuottaa ja välittää tietoa 1) maatalouden historiasta ja kulttuuriperinnöstä 2) maataloudesta osana yhteiskunnan kehitystä 3) nykyajan maataloudesta sekä 4) maatalouden tulevaisuuden vaihtoehtoista

Museolla on kolme pysyvää perusnäyttelyä, joiden lisäksi museolla on vuosittain vaihtuva näyttely museon päärakennuksessa sekä pienempiä vaihtuvia näyttelyitä. Museo tuottaa myös kiertonäyttelyitä ja hankkii näyttelylainoja omiin tiloihinsa. Museon tapahtuma- ja yleisötoiminta on monipuolista ja vilkasta.

Valtakunnalliseen vastuumuseotehtäväänsä nähden museo on toiminut niukoilla henkilöstöresursseilla. Museon vakituisen henkilökuntaan kuuluvat: museonjohtaja/toimitusjohtaja (tammikuusta maaliskuuhun vt. museonjohtaja/toimitusjohtaja 50% työajalla), näyttelyamanuenssi, kokoelmapäällikkö, kaksi amanuenssia, museolehtori/markkinointivastaava, kon-

servaattori, museomestari ja asiakaspalveluvastaava (9 htv). Lisäksi työskenteli osittain ulkopuolisen rahoituksen turvin yksi määräaikainen henkilö On se kone! -näyttelyn sisältöjen parissa sekä toukokuusta alkaen yksi henkilö palkkatuella museovalvojana. Kesäkaudella museolla työskenteli kolme kesätyöntekijää. Kuluneen vuoden aikana henkilöstössä on tapahtunut paljon vaihtuvuutta. Osa työntekijöistä on työskennellyt 50-80% työajalla. Museolla ovat vuonna 2023 työskennelleet:

Aittamäki, Aarno	museomestari
Helenius, Vilma	kesätyöntekijä, 1.6. – 31.8.
Hietala, Elsa	amanuenssi (opintovapaalla 31.8.asti)
Hirvilammi, Juha	kokoelmapäällikkö
Ilmonen, Taina	konservaattori (työvapaalla 16.10. lähtien)
Jokinen, Iida	korkeakouluharjoittelija 5.6. – 4.9.
Kallio, Tiia	siistijä (tuntit.) 1.12. lähtien
Kaunela, Maija	asiakaspalvelutyöntekijä 4. – 5.2.
Kemppainen, Jenna	asiakaspalveluvastaava
Kiertonen, Sanna	ma. museolehtori 30.10. asti, museolehtori 1.11. lähtien
Laine, Kirsi	(tutkimusvapaalla 17.5. asti), tutkimus- yhteyshenkilö (tuntit.) 18.5.lähtien
Lindgren, Tenho	museovalvoja, 15.5. lähtien
Majamaa, Maria	kesätyöntekijä 2.5.-31.7.
Nikula, Petra	projektityöntekijä 13.04. lähtien
Parkkila, Elina	ma. amanuenssi 31.5. asti
Pekonen, Oskari	ma. amanuenssi 2.11.asti
Salminen, Suvi	kesätyöntekijä, 1.6. – 31.8.

Soininen, Riikka amanuessi (vanhempainvapaalla)

Vaajoensuu, Maileena ma. amanuessi

Wahlström, Iina näyttelyamanuessi (työvapaalla)
ma vt. toimitusjohtaja 15.4.asti

Viinikkala, Lauri toimitusjohtaja 20.3. lähtien

Siistijän palvelut on hankittu ostopalveluina 31.11. asti. Tämän jälkeen arkipäivien osalta siistijän tehtäviin on palkattu tunti-työntekijä. Kirjanpito- ja tilintarkastuspalvelut hankitaan YPL Palvelu Oy:ltä sekä KPMG Oy Ab:ltä. Pienemmät kiinteistöhuollot tekee museomestari, suuremmat hankitaan ostopalveluina.

VUODEN 2023 TOIMINNAN PÄÄPIIRTEET

Vuosi 2023 oli Suomen maatalousmuseo Saran kahdeksastoista kokonainen toimintavuosi. Museo toimii opetusministeriön hallinnon alalla korotettua valtionosuutta saavana valtakunnallisena oman alansa vastuumuseona. Toiminta perustui museolain mukaisesti laaditulle Saran valtakunnallisen työn suunnitelmalle 2020-2023 sekä tähän liittyvälle opetus- ja kulttuuriministeriön syksyllä 2020 tekemälle päätökselle museon valtionosuuksista 2020-2023.

Museo seuraa toiminnassaan edellisenä toimintavuonna laadittua strategiaa 2022-2025.

Museon toiminnan lähtökohtia ja tavoitteita vuonna 2023 olivat:

- Museolla on työstään innostunut henkilökunta ja hyvä organisaatio.
- Museo toimii valtakunnallisesti.
- Museo pyrkii aktiivisesti kasvattamaan kävijämääräänsä ja yleisöään myös museon seinien ulkopuolella.

Museon kesäeläimet ovat vuodesta toiseen tärkeä osa Saran ulkoalueiden tarjontaa. Kuva: Oskari Pekonen, Suomen maatalousmuseo Sarka.

- Esineiden ja muistitiedon keruuta jatketaan valtakunnallisesti museon kokoelmapolitiikan mukaisesti. Museo seuraa nykyhetkeä ja dokumentoi maatalouden koko ajan käynnissä olevaa muutosta.
- Museon viestintä on suunnitelmallista ja aktiivista ja museo saa positiivista julkisuutta toimintasisällöillään.
- Museo luo ja kehittää kansainvälisiä yhteyksiä.
- Museon talousarvio perustuu vakiintuneeseen toimintakokemukseen ja on rakenteellisesti tasapainossa. Museosäätiö pyrkii kasvattamaan pääomaansa ja siten vakauttamaan toimintaedellytyksiään.

Museon toimintasuunnitelmassa määriteltiin vuoden 2023 painopisteiksi:

- Valtakunnallinen toiminta ja verkostoituminen. Vuonna 2023 verkostoidutaan etenkin alueellisten vastuumuseoiden kanssa.
- Konenäyttelyn uudistaminen On se kone –näyttelykäsikirjoituksen mukaisesti.
- Museon verkkopalvelukonsepti Digisaran kehittäminen. Tähän sisältyy museon kotisivujen uudistaminen ja verkkopalvelujen kehittäminen

Vuosi 2023 oli koronapandemiasta toipumisen aikaa. Kävijämäärät kohosivat kesää kohti ja heinäkuussa tehtiin kaikkien aikojen kuukausikohtainen kävijäennätys. Myös museon kokous- ja neuvottelutilojen vuokraus vilkastui selvästi pandemi-

Maaseudun Sivistysliiton kanssa yhteistyössä toteutetussa Löytäjät -näyttelyssä oli esillä muun muassa Jori Tapio Kalliolan työ Inehmo ja seitsemän kuolemansyntiä (2021). Kuva on näyttelyn avajaisista.

avuosiin nähden. Myös uuden yrittäjän voimin tammikuussa aloittanut museon ravintola löysi nopeasti asiakaskuntansa.

Museon kävijämäärät 2023–2019 on esitetty alla olevassa taulukossa. Koronaepidemia alkoi kevättalvella 2020, minkä vuok-

Ajankohta	2023	2022	2021	2020	2019
joulukuu	2109	1379	1017	1234	2717
marraskuu	2332	1212	2268	2292	2992
lokakuu	2934	1442	2447	1910	3160
syyskuu	3876	2148	2607	2371	3697
elokuu	3860	2918	2978	3359	3124
heinäkuu	5103	3153	4139	3323	3826
kesäkuu	3459	2066	2548	1763	3781
toukokuu	3855	3082	1483	0	4422
huhtikuu	2645	1430	0	0	3262
maaliskuu	2001	941	387	685	3707
helmikuu	1409	978	1460	2053	2377
tammikuu	815	568	925	1973	2161
Yhteensä	34398	21317	22259	20963	39226

Kävijät	2022	2021	2023	2020	2019
Maksaneet, näyttely	5203	4763	5882	4353	7312
ilmaiset näyttely	3163	3107	5065	3385	5461
Etätapahtumakävijät	175	152	-	-	-
Tapahtumakävijät	3442	731	3800	734	4588
Kokous- ja juhkakävijät	5489	3527	6776	4394	9107
Etäkävijä	97	62	30	30	-
Etäkävijä, koululainen	833	3173	118	1449	-
Opastukset	88	127	93	60	170
Virtuaaliopastukset	42	42	7	-	-
Tilavuokrat	281	242	297	182	231
Koululaistyöpajat	17	19	25	46	374

si taulukossa on mukana myös epidemiaa edeltänyt vuosi 2019. Vuonna 2023 kävijämäärät saavuttivat pandemiaa edeltävän tason, vaikka ennätysvuoden 2019 lukuihin ei vielä päästy.

Museon näyttelytoiminta eteni suunnitelmien mukaisesti: konenäyttelyn uudistamiseen tähtäävä käsikirjoitus valmistui, vanha konenäyttely suljettiin ja uuden On se kone! –näyttelyn rakentaminen alkoi. Myös lisärahoitusta uudistamiseen onnistuttiin hankkimaan huomattavasti sekä apurahoina että yhteistyösopimusten kautta. Nykydokumentointia kehitettiin nykydokumentointisuunnitelman mukaisesti.

Taitoliitto myönsi museolle elokuussa Vuoden yhteistyökumppani -palkinnon. Perusteena palkinnolle olivat mm. asiantuntevuus ja yhteistyön sujuvuus Neliometri pellavaa -hankkeessa.

Taitoliiton myöntämä Vuoden yhteistyökumppani -palkinto jaettiin Käsityögaalassa syksyllä. Palkintoa oli vastaanottamassa amanuenssi Elsa Hietala. Kuva: Johanna Aydemir.

Edellisenä vuonna päättyneen Kohti parempia digisisältöjä -hankkeen aikana tehtyjen suunnitelmien mukaisesti Suomen maatalousmuseo Sarka jatkoi oman DigiSarka -suunnitelmaansa täytäntöönpanoa. Kotisivu-uudistus vietiin päätökseen, ja uudet sivut avautuivat 23.1.2023. Samalla avautui myös DigiSarka -sivusto, jonne on siirretty kaikki museon digitaalinen, yleisölle suunnattu aineisto. DigiSarkaa kehitetään eteenpäin osana museon toimintaa ja sen tulevaisuudessa varsin monipuolisella tarjonnalla voidaan palvella erilaisia asiakasryhmiä fyysisestä sijainnista riippumatta.

KOKOELMAT

Kartuttaminen, luettelointi ja poistot

Museossa noudatettiin vuonna 2019 hyväksyttyä kokoelmapoliittista ohjelmaa. Kokoelmapolitiikka on laadittu Museoviraston ohjeiden mukaisesti.

Museon hallinnassa oli vuoden 2023 lopussa noin 28 000 esinettä, valokuvaa ja asiakirjaa. Suomen maatalousmuseolla on sekä museokokoelma että käyttökokoelma. Kokoelmat on luetteloitu Renki-luettelointijärjestelmään, johon on viety 6225 esinettä, 3767 julkaisua, 8858 valokuvaa, 577 dokumenttia ja 214 av-aineistoyksikköä. Julkaisuja, dokumentteja ja muuta arkistoitavaa paperimateriaalia on luetteloitu kuitenkin edellä esitettyjä lukuja runsaammin ja näiden tietojen syöttö Renkiin jatkuu.

Museoviraston ylläpitämä Finna -asiakasliittymä otettiin käyttöön 2015. Finna -hakupalveluun on siirretty perustiedot 12 114 luetteloidusta objektista.

Saran kokoelmien koneita jouduttiin siirtämään säilytykseen väliaikais-tiloihin, kun konenäyttelyhalli tyhjennettiin uuden näyttelyn rakentamista varten. Kuva: Petra Nikula, Suomen maatalousmuseo Sarka.

Museo teki vuonna 2023 suunnitelmallisesti nykydokumentointia. Nykydokumentoinnissa tehtiin myös yhteistyötä Jyväskylän yliopiston kanssa; haastatteluja, havainnointia sekä valo- ja videokuvausta.

Museon esinekokoelma karttui lahjoituksin. Kirjastoa kartutettiin lahjoituksin sekä omin hankinnoin. Arkisto karttui lahjoitusten ja oman dokumentoinnin ja keruutoiminnan kautta. Lahjoituksia vastaanotettiin vuonna 2023 yhteensä 17 yhteisöltä ja yksityiseltä henkilöltä.

Vastaanotettujen esineiden ja muun materiaalin kunto tarkastettiin ja samalla tehtiin välttämättömät toimet niiden säilymiseksi. Kokoelmiin liitettävää aineistoa dokumentoivat ja luet-

teloivat vuonna 2023 kokoelmapäällikkö, kokoelmatyöntekijä (ma.), amanuenssi ja konservaattori. Konservoinnista vastasi museon konservaattori.

Suomen maatalousmuseo Sarka on osallistunut Museoiden TAKO (tallennus- ja kokoelma-yhteistyö) -verkoston yhteistyöhön Pooli 1:n jäsenenä jo vuosien ajan. Vuodesta 2017 lähtien Sarka on ollut jäsenenä myös Pooli 4:ssä. Saran kokoelmapäällikkö Juha Hirvilammi toimii Pooli 1:n puheenjohtajana. Poolit 1 ja 7 tuottivat Ketterän Nykydokumentoinnin ohjeistuksen museoille. Tässä työssä vetäjinä toimivat vuonna 2023 Juha Hirvilammi Sarasta ja Sanni Penttinen Vapriikista Tampereelta. Poolit 1, 2 ja 7 ovat rakentaneet vuonna 2023 Kokoelmien liikkuvuus –työryhmässä ohjeistusta museokokoelmien lainaamiseen, repatriaatioon ja siirtoihin. Tässä työssä vetäjinä ovat toimineet Hangon museon johtaja Laura-Lotta Andersson ja Saran kokoelmapäällikkö Juha Hirvilammi.

Sarka on toteuttanut vuosiksi 2020-2023 tehtyä nykydokumentointisuunnitelmaansa. Tämän puitteissa on tehty opiskelijayhteistyötä mm. Jyväskylän yliopiston opiskelijoiden kanssa.

Museoon saapuneet esineet puhdistettiin, ja niille tehtiin kuntokartoitus. Uuden konenäyttelyn esineistön konservointi aloitettiin kuluneena vuonna. Muun hallinnassaan olevan esineistön konservoinnista ja säilytyksestä museo huolehti kunkin esineen kohdalla esineen omistajan kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti.

NÄYTTELYT

Museo näyttelytoiminnan lähtökohtana on museon toimiala ja luonne maatalouden vastuumuseona. Museon näyttelytoimin-

Taiteilija Heli Laaksosen Saran Lumoavat laitumet -näyttelyä varten valmistama teos huutokaupattiin näyttelyn päätyttyä keväällä 2023. Kuva: Oskari Pekonen, Suomen maatalousmuseo Sarka.

ta on näkökulmiltaan ja temaattisesti monipuolista ja huomioi suomalaisen maatalouden aseman osana globaalia ruokajärjestelmää kuin myös kulttuurisista kuin luonnonolosuhteista juontuvat alueelliset erityispiirteet.

Pysyvät näyttelyt

Museolla on kolme pysyvää näyttelyä: päärakennuksessa oleva Maatalouden aika, vuonna 2019 avattu Ennen koneita ja maatalouskoneisiin keskittyvä Koneista voimaa, joka suljettiin näyttelyuudistuksen vuoksi yleisöltä elokuussa.

On se Kone! -näyttelyn uudistustyö eteni vuonna 2023. Jatkettiin rahankeruuta sekä näyttelyn ulkoasun suunnittelua. Näyttelytekstit kirjoitettiin valmiiksi sekä esinevalinnat, kuvatoimitus ja multimediodien suunnittelu etenivät. Konehalli tyhjennettiin ja maalattiin uudestaan. Vuonna 2023 rahoitusta saatiin Valio

Oy:ltä (20 000 €), Varsinais-Suomen Maataloustuottajain Säätiöltä (10 000 €), Someron säästöpankilta (7000 €), Salaojituksen tukisäätiöltä (7000 €), Atria Oyj:ltä (7000 €), Marjatta ja Eino Kollin säätiöltä (30 000 €), Liedon Säästöpankkisäätiöltä (30 000 €) sekä Leader Jokivarsikumppaneilta puolto rahoitukselle multimediahankkeisiin (119 000 €). Näyttelyn rahoituksesta puuttuu vielä parikymmentä tuhatta euroa.

Maatalouden aika ja Ennen koneita –näyttelyihin ei vuonna 2023 kohdistunut muutostarpeita. Näyttelyiden toimivuutta, käytettävyyttä jne. tarkkailtiin säännöllisesti ja tämän seurauksena tehtiin joitakin pieniä päivityksiä ja korjauksia.

Vaihtuvat näyttelyt

Museon päärakennuksessa sijaitsee tila vuosittain vaihtuville näyttelyille. Vuonna 2023 tässä tilassa avattiin ruokakeskuste-

Saran aulagalleriassa oli esillä kesäkaudella 2023 yhteistyössä Taitoliiton kanssa toteutettu Pitkiä pellavia -näyttely. Kuva: Oskari Pekonen, Suomen maatalousmuseo Sarka.

luista ja niiden taustoista kertova näyttely. Näyttelyaikaa pidennettiin tulevan On se kone! –näyttelyn valmistelujen vuoksi.

17.2.2023–8.9.2024 Sinun ruokasi ei ole sinun
– Ruokakeskustelua ennen ja nyt

Museon aulatiloissa on ns. Aulagalleria, joka käsittää museon sisääntuloaulan sekä seinätilaa Ajan virta-pienoismallin molemmin puolin. Vuonna 2023 Aulagalleriassa oli kolme näyttelyä:

29.11.2022–17.3.2023 Äimärautio

1.4.–21.9.2023 Pitkiä pellavia
(yhteistyössä Taitoliiton kanssa)

5.10.2023–14.1.2024 Löytäjät–Maaseudun sivistysliiton
vuoden ITE-taiteilijat 2020–2023
(yhteistyössä Maaseudun sivistysliiton kanssa)

Myös ravintolan seinät toimivat edelleen pienempien kokonaisuuksien näyttelytilana. Ravintolassa näyttelyitä oli vuonna 2023 esillä viisi:

13.12.2022–2.4.2023 Lähikuvassa lehmä

2.5.–30.5.2023 Akvarellikurssin satoa:
Kesää odotellessa

1.6.–4.9.2023 Kesäkohde: Weteraanimoottorikerho
Wanha Woima

12.9.–20.10.2022 Paavo Jahkola:
Lähiluontoa ja laiduntajia

1.11.–14.1.2024 Mia Nikkilä: Onnen pipanoita

Ruokakulman Kaiken varalta -näyttelyssä oli esillä Susana Nevadon ja Sari Torvisen ruoan suhdetta kriisiaikoihin käsittelevä näyttely. Kuva: Oskari Pekonen, Suomen maatalousmuseo Sarka.

Ruokamuseon näyttelytilassa, Ruokakulmassa, nähtiin vuonna 2023 Susana Nevadon ja Sari Torvisen taidenäyttely, jossa pohdittiin ruoan suhdetta kriisiaikoihin. Kesäsesongin tila palveli lasten puuhanurkkana, jonka teemana oli ruoka ja ruoantuotanto.

30.8.2023– 14.1.2024 Kaiken varalta

Kiertonäyttelyt

Museon Ruisleipä-kiertonäyttely jatkoi kiertämistään ympäri Suomen myös vuonna 2023. Näyttely on ollut erittäin pidetty. Näyttely oli esillä vuoden aikana yhdeksässä eri kohteessa:

helmikuu	Mäntyharjun kirjasto
maaliskuu	Pyhäjärven kirjasto
huhtikuu	Huruksela-Seura ry
toukokuu	Lohtajan kirjasto
kesä-heinäkuu	Vetelin taidekartano
elokuu	Toholammin kunnankirjasto
syyskuu	Liperin kunta
lokakuu	Fazerin vierailukeskus
marras-joulukuu	Mäntsälän kunnankirjasto

Vuoden 2020 museon vaihtuvan näyttelyn tilassa esillä olleen Hyvän sään aikana -näyttely muokattiin kiertäväksi näyttelyksi vuonna 2022 ja sen markkinointi aloitettiin alkuvuodesta 2023. Ensimmäisen vuoden aikana se oli esillä viidessä kohteessa.

touko-kesäkuu	Yläneen kirjasto
heinäkuu	Weteraanimoottorikerho Wanha Woima ry
elokuu	Lepaan puutarhamuseo
syyskuu	Forssan kaupunginkirjasto
loka-marraskuu	Varsinais-Suomen kylät ry

Digimuseo ja verkkonäyttelyt

Sarka on mukana Museoliiton ylläpitämässä Digimuseo.fi –palvelussa. Virtuaalisesti on mahdollista tutustua sekä Ennen kooneita -näyttelyyn että Maatalouden aika näyttelyyn. Näyttelyt on kuvattu 360 –tekniikalla ja tallenne sisältää myös ääntä, ku-

via ja videoita. Videomateriaali on sellaista, jota fyysisessä näyttelyssä ei ole tarjolla: Loimaan Teatterin harrastajanäyttelijät ja Jussi Vatanen kuljettavat niissä katsojaa aikakaudesta toiseen.

Ruokamuseo

Ruokamuseo on Saran tärkeä avaus vuodelta 2019, jolla Saraka ottaa osaa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin keskusteluihin ruuantuotannosta ja sen tulevaisuudesta. Ruokamuseon määräaikainen projektisuunnittelija jäi keväällä 2021 hoitovapaalle eikä hänen tilalleen voitu palkata uutta työntekijää. Tästä huolimatta museo on vuonna 2023 järjestänyt Ruokakeskiviikkojen luentosarjaa (ks. tapahtumat) ja näyttelyitä Ruokakulma –näyttelytilaan (ks. Vaihtuvat näyttelyt). Lisäksi on tehty yhteistyötä paikallisten koulujen kanssa Perinneruoka-kurssin merkeissä. Myös museon vuoden 2023 vaihtuva näyttely *Sinun ruokasi ei ole sinun* on vahvasti ruokateemainen.

Vuonna 2023 Ruokamuseo on tehnyt yhteistyötä erityisesti Hotelli- ja ravintolamuseon kanssa mm. näyttely- ja luennoitsijavaihdon merkeissä. Saran edustajat osallistuivat näkyvästi HRM:n järjestämille Ruokahistoriapäiville 26.-27.10. Museoiden on tarkoitus tiivistää suhteitaan entisestään, ja loppuvuodesta 2023 kummankin museon edustajat kokoontuivat yhteispaaveriin suunnittelemaan seuraavan vuoden toimintaa. Saran Ruokamuseo on tehty yhteistyötä myös SLS:n (Svenska litteratursällskapet i Finland), Loimaan Kurkijoen Marttojen sekä Maa- ja kotitalousnaisten kanssa.

TUTKIMUS- JA JULKAISUTOIMINTA

Tutkimustoiminta

Henkilökunta teki tutkimusta museolla pidettäviä esitelmiä, näyttelyitä sekä muita seminaareissa ja yleisötilaisuuksissa pidettäviä esityksiä varten. Tutkimustyöllä pohjustetaan myös henkilökunnan kirjoittamia artikkeleita sekä muita kirjoituksia.

Julkaisut

Museon vuosikirja Laari julkaistiin viime vuoden tapaan ainoastaan sähköisenä julkaisuna. Vuosikirjan teemana oli laidunnus ja perinnemaisemat, museon vaihtuvan näyttelyn mukaisesti. Kirjan artikkeleista neljä oli museon henkilökunnan ja neljä ulkopuolisten asiantuntijoiden kirjoittamia. Julkaisu on luettavissa DigiSarkassa, johon museon muut julkaisut ovat myös siirtyneet (<https://www.digisarka.fi/app/uploads/2023/12/Laari-2023.pdf>).

Museon henkilökunta laati museon verkkosivuille perustettuun Tarinatiinuun kahden viikon välein kirjoituksia museon toiminnasta, kokoelmista ja näyttelyihin liittyvistä aihepiireistä. Lisäksi nettisivuilla julkaistiin kerran kuussa kuukauden esinekirjoitus. Laarin tavoin nämä julkaisut sekä Kuukauden esinepalsta on keskitetty osaksi DigiSarkan sisältöä.

Toukokuussa ilmestyi tabloid-tyyppinen ilmaisjakelulehti Sarka-Sanomat. Lehti piti sisällään museon mainosmateriaalia sekä pieniä museoon liittyviä juttuja muun muassa Sinun ruo-

Identiteetti lautasella

29 LÖKÄKUUN, 2023

Ruoka on paljon muutakin, kuin pöytävälineitä. Ruoka laittaa määrittelemään ihmisryhmiä sekä itseämme suhteissa muihin. Ruoka voi merkitä kuulamista johonkin ihmisryhmään, se voi merkitä terveyttä ja kauneutta tai se voi merkitä tavallisuutta tai olennaisempaa elämää. Olemme nimenneköi tittuneet jokaisen elämäiset keittöt suhteellisen tarkasti valittujen raaka-aineiden, leikottamien, miten syödään terveellisesti, äänellisesti teoreettisesti ja monet kokivat lautasella laitetun ruoan tuoreellista ylläpidosta turvallisuudesta ja erittäin hienoksi valitsemiseksi. Viimeisten vuosikymmenten aikana on tullut yllätyksiä valittamiseksi sen suhteen, mitä syöme. Me emme syö vain syöväksemme hengittää. Näyttämöillä ruokaviljoillamme rakennamme myös kuvaa itsestämme sekä itsellemme että muille.

Saran näyttelyamanuenssi Maileena Vaajoensuu kirjoitti syksyllä 2023 Hotelli- ja ravintolamuseon Suomi syö ja juo -blogiin tekstin, joka päättyi seuraavan syksyn ylioppilaskirjoituksiin äidinkielen preliminäärikokeen aineistoksi.

kasi ei ole sinun -näyttelystä, museon kesätapahtumista, kone-näyttelyn uudistumisesta ja museon uusista kotisivuista.

Museon henkilökuntaa on vuoden 2023 aikana haastateltu asiantuntijoina lehtiin, radioon ja tv-ohjelmiin ja museon henkilökunta on myös kirjoittanut muiden blogeihin. Tätä kautta museossa tehty tutkimustyö on tavoittanut suurta yleisöä.

Museon henkilökunta on osallistunut kansainväliseen toimintaan laatimalla tekstejä AIMA:n ylläpitämään blogiin englannin kielellä.

OPASTUKSET JA YLEISÖTYÖ

Opastukset

Vuonna 2023 yleisöopastuksia ja tilattuja opastuksia museon fyysisiin tiloihin varattiin jo huomattavasti enemmän kuin kolmena aikaisempana vuonna, joskaan aivan koronapandemiaa edeltäviin lukuihin ei vielä päästy.

Perinteisiä 30 minuutin, tunnin tai 1,5 tunnin mittaisia museo-opastuksia oli varattavissa *Maatalouden aika* -näyttelyyn, *Ennen koneita* -näyttelyyn, *Ajan virta* -pienoismalliin, vaihtuvien näyttelyiden tilaan sekä Konenäyttelyyn. Varattavissa olivat myös teemakierrokset *Muuttuva maaseudun maisema* ja *Ruokamatka historiaan* sekä vanhoihin kummitusjuttuihin perustuva ”kauhukierros” *Etkös elävä pelkää?*

Erityisesti lasten ja koululaisten opastuksista ja teemapäivistä vastuun kantoi museolehtori Sanna Kiertonen. Kuva: Oskari Pekonen, Suomen maatalousmuseo Sarka.

Heinäkuun ajan vieraille oli tarjolla päivittäin ilmainen yleisö-opastus Maatalouden aika tai Ennen koneita –näyttelyyn sekä lapsille suunnatut kierrokset tiistaisin ja torstaisin.

Virtuaaliopastuksia oli varattavissa suoraan museon kautta ja Digimuseo.fi -palvelun kautta *Ennen koneita* -virtuaalinäyttelyyn ja *Maatalouden aika* -virtuaalinäyttelyyn.

Kaiken kaikkiaan vuoden aikana järjestettiin 125 opastusta, joista 7 virtuaalisia. Opastuksille osallistui yhteensä 2282 henkilöä, joista virtuaaliopastuksille 152 henkilöä.

Opastuksia ovat vuonna 2023 museolla pitäneet pääosin henkilökunnan edustajat ja kesällä kesätyöntekijät. Museon innokas free lancer -oppaiden joukko (Eija Martti, Mirja Toivonen, Riitta Mäki-Punto, Taina Jaakkola, Aino Suominen, Ilze Liepina-Naula, Karoliina Kirvelä ja Britta Wiander) on ollut myös käytettävissä ja vahvana tukena varsinkin aukioloaikojen ulkopuolella ja viikonloppuisin.

KOULUYHTEISTYÖ JA LASTEN SARKA

Museon lasten piha oli jälleen kesällä 2023 käytössä ja piha-alueella oli mahdollista käydä tervehtimässä kesäeläimiä: lampaita, kanoja ja kaneja.

Loma-aikoina museolla oli lapsille omatoimisia tehtäviä. Talvilomaviikoilla 8 - 10 oli tarjolla kuvasuunnistusta museoesineiden avulla sekä Maatalouden aika - että Ennen koneita -näyttelyssä. Kesäkaudella eläinten lisäksi lapsia ilahdutti viikinkiaarten metsästys Maatalouden aika -näyttelyssä. Heinäkuussa järjestettiin perinteinen lasten puuhapäivä 19.7. ja samana päivänä toteutettiin myös Paalit maaliin -tapahtuma yhdessä Loimaan

kaupungin ja MTK Loimaan kanssa. Syyslomaviikoilla 42 ja 43 järjestettiin omatoiminen kadonneiden lampaiden metsästys museon näyttelyissä, ja museolehtori veti kuvataidetyöpajan. Joulun välipäivinä ja aina loppiaiseen asti näyttelyistä saattoi etsiä jouluperinteisiin liittyviä esineitä ja asioita, joista osa oli toiminnallisia.

Vuonna 2023 koululaisille suunnattuja virtuaalipalveluita kehiteltiin edelleen. Alakoulun kuudesluokkalaisille suunnattua *Hirvikoski 1600 -1700-luvuilla* -tutkimustyöpajasta vuonna 2021 luotu virtuaaliversio laajeni kohderyhmältään myös yläkouluun, ja aihepiiriin luontevasti liittyvään *Ennen koneita* -virtuaalinäyttelyyn laadittiin tehtäväpaketti nimenomaan yläkoululaisille. Yläkoululaisille suunnattua virtuaalipalvelutarjontaa oli myös *Ruokamatka omavaraisuuden aikaan* -opastus, joka sopii esimerkiksi kotitalouden tai historian opetuksen yhteyteen. Alkuvuodesta nämä ja muut virtuaaliset koululaispalvelut keskitettiin DigiSarka -sivuston tarjontaan. Virtuaalipalvelujen kysyntä oli vuonna 2023 selvästi laskusuuntainen. Koronapandemian hellitettyä sekä oppilaitokset että muut asiakkaat hakeutuivat fyysisesti paikalle, pois luokkahuoneista ja päätteiden ääreltä.

Sarka oli mukana DigiMuseon *Digitaalinen luokkaretki* -kokeilussa toukokuussa, jossa kouluille markkinoitiin museoita virtuaalisena luokkaretkikohteena. Kokeilu ei poikanut museolle yhtään uutta opastusta, ja sama ilmiö oli havaittavissa myös kolmessa muussa kokeilussa mukana olleessa museossa. Pandemian vihdoinkin väistyttyä koulut hakeutuivat jälleen fyysisesti paikan päälle. Kokeilu tiivistä kuitenkin yhteistyötä Digimuseon kanssa, ja jatkossa painopiste tulee olemaan enemmän koulujen

Taiteilija Sari Torvisen taidetyöpajassa muun muassa ommeltiin taidetta tilkuista. Kuva: Suomen maatalousmuseo Sarka.

opetussuunnitelmaa täydentävässä tarjonnassa, niin Digimuseon hankkeissa kuin museon omassa ajatusmallissa.

Syyskuussa 2023 toteutettiin jälleen vuonna 2021 lanseerattu Hotelli- ja ravintolamuseon sekä Hirvikosken yhtenäiskoulun kanssa yhteistyössä toteutettu yläasteen kotitalouden opetuksen yhteyteen suunnattu toiminnallinen *Perinneruoka* -työpaja kahdelle eri ryhmälle. Marraskuussa pidettiin Ruokakulman Kaiken varalta -näyttelyn yhteydessä kaksi taidetyöpajaa, joissa vetäjänä oli toinen näyttelyn taiteilijoista, Sari Torvinen.

Koululaisille ja päiväkotiryhmille suunnattuja fyysisiä teema-kerroksia vuonna 2023 olivat *Vanhan riihen tarina*, *Koti-*

eläinten matkassa, Munne-kissan kierros ja Maatalouden aikakone. Lisäksi koululaisryhmille tarjottiin erilaisia työpajoja: *Puumerkki, Aika kone, Sorminukketyöpaja, Viljatyöpaja sekä Maitotyöpaja.* Vilja- ja maitotyöpajat muodostava yhdistettynä 2. luokan ympäristöoppiin liittyvän *Mistä ruoka tulee* -tutkimustyöpajan. Ohjelmistoon kuului 6. luokan historiaan liittyvä tutkimustyöpaja *Hirvikoski 1600–1700-luvuilla.* Vilkkain kuukausi koululaisopastusten ja -työpajojen suhteen oli odotetusti toukokuu.

MARKKINOINTI JA TIEDOTUS

Museon yleisötyössä on tärkeää tunnistaa aiheet ja tekijät, jotka saavat suuren yleisön kiinnostumaan museosta. Tätä työtä on tehty jatkuvasti. Mediasuhteisiin on panostettu, museon profiilia lasten ja koululaisten käyntikohteena on vahvistettu. Vuorovaikutuksessa suureen yleisöön ollaan oltu mm. Facebookin, Instagramin, Twitterin (X) ja oman YouTube -kanavan sekä Tarinatiinu-blogin ja Kuukauden esine -verkkojulkaisujen kautta. Museon sähköinen uutiskirje oli tauolla verkkouudistukseen liittyvien teknisten ongelmien vuoksi, mutta jatkoi ilmestymistään marraskuusta 2023.

Museon suhteet esim. paikallislehtiin ovat hyvät ja nämä uutisoivat runsaasti museosta ja sen tapahtumista. Vuoden 2023 aikana myös näkyvyys suurten kaupunkien lehdissä ja valtakunnallisessa mediassa on hieman lisääntynyt. Vuoden 2023 tavoitteena oli saada museolle näkyvyyttä näissä medioissa. Yhteensä museo sai sähköisesti julkaistuissa medioissa, kuten lehtien verkkoversiot, mainintoja vuoden 2023 aikana 103 kappaletta, mikä oli 24 % enemmän kuin vuonna 2022. Tärkein val-

Paikallismedia uutisoi ahkerasti Sarka-museon tapahtumista. Juttua tehtiin myös maaliskuun perinnehihtotapahtumasta. Kuva: Loimaan lehti.

takunnallinen media museolle oli Yleisradio ja toisena oli Maa-seudun Tulevaisuus. Tavoittavuutta lisäsi merkittävästi YLE:n radio-ohjelmat, joissa haastateltiin museon henkilökuntaa. Museon näkyvyys uutismedioissa nousi vuodesta 2022. Kun sosiaalisen median osumat otetaan huomioon, Suomen maatalousmuseo Sarka mainittiin vuonna 2023 eri medioissa 322 kertaa, joka kasvattaa kokonaisnäkyvyyttä 178% edelliseen vuoteen nähden.

Museo on tiedottanut aktiivisesti näyttelyistään ja järjestämistään tapahtumista. Media on tavoitettu pääsääntöisesti lehdistötiedottein ja uutisvinkein. Museo markkinoi itseään omilla verkkosivuillaan, sosiaalisen median kanavissa sekä oman esitteen ja mainoslehden avulla. Esitteitä jaettiin erilaisiin käynti-

kohteisiin kuten matkailutoimistoihin, kirjastoihin sekä muihin museoihin. Tapahtumia ja näyttelyitä markkinoitiin julistein, esittein, sosiaalista mediaa hyödyntäen sekä lehti-ilmoituksin.

Säätiö ja museo pitävät aktiivisesti yhteyttä yhteiskunnan eri tahoihin informoiden museon toiminnasta ja pyrkimyksistä. Säätiön ja museon edustajat käyvät puhumassa eri järjestöjen tilaisuuksissa valtakunnallisesti.

Matkailumarkkinoinnissa ollaan oltu olemassa olevien resurssien puitteissa yhteistyössä Loimaan kaupungin matkailumarkkinoinnin kanssa. Museo toimii myös seutukunnan matkailuneuvontapisteenä.

Museo on omassa markkinoinnissaan tarjonnut mm. Loimaan taidetalon ja Alpo Jaakolan patsaspuiston tarjontaa kokonaisuutena, joka tarjoaa matkailijaryhmille mahdollisuuden koko päivän mittaiseen kokonaiskokemukseen.

Museon on markkinoinut itseään vuonna 2023 helmikuussa Tampereen K50 –messuilla sekä Oripään Okra-messuilla heinäkuussa.

Kunniamaininnat

Museo myönsi aikaisempien vuosien tapaan ystävänpäivänä 2023 Kulttuurikuokka-palkinnon henkilölle tai taholle, joka tuo positiivisesti esille maaseudun elämää tai maataloutta. Vuonna 2023 Kulttuurikuokka annettiin Maaseudun Sivistysliitolle. Maaseudun Sivistysliitto on valtakunnallinen aikuiskoulutus- ja kulttuurijärjestö, joka toiminnallaan tukee maa- ja kylähenkistä elämäntapaa, luovuutta, yhdenvertaisuutta sekä ihmisen ja luonnon välistä vuorovaikutusta ja kumppanuutta. Osana toi-

mintaansa Maaseudun Sivistysliitto on yli kahden vuosikymmenen ajan kartoittanut maaseudun itseoppineita taiteilijoita ja nostanut esiin heidän luovaa työskentelyään.

TAPAHTUMAT, TILAISUUDET, SEMINAARIT

Suuret yleisötapahtumat

Jo perinteeksi muodostuneita, suosittuja yleisötapahtumia olivat kuluneena vuonna Takakonttikirppis helatorstaina 18.5., sadonkorjuun juhla Köyrimarkkinat 2.9. ja joulumyyjäiset 3.12. Loimaan kulttuurikierros toteutettiin neljättä kertaa Varsinais-Suomen museopäivän yhteydessä 27.8.2023. Tapahtu-

Yhteistyössä MTK Loimaan ja Loimaan kaupungin kanssa järjestetty Paalit maaliin -tapahtuma kokosi museon pihamaalle paljon innokkaita taiteilijanalkuja. Kuva: Oskari Pekonen, Suomen maatalousmuseo Sarka.

mapäivänä museoon oli vapaapääsy ja kulttuurikierrokselle osallistuneilla oli mahdollisuus osallistua arvontaan. Arvonnan palkintona oli kulttuurikierrokseen osallistuneiden museoiden lahjoittamia tuotteita. Museolla oli päivän aikana tarjolla kehäesitys ja -työpaja sekä ensimmäistä kertaa järjestetty Lasten Kirppis -tapahtuma Seminaaritila Aitassa.

Marraskuussa 16.11. taiteilija Joel Hallikainen kävi pitämässä Onnen pisaroita -nimisen iltapäiväkonsertin, joka veti Seminaaritila Riihen lähes täyteen. Hallikainen esiintyi vielä toistamiseen museon ravintolan järjestämässä joulukonsertissa 13.12. Museolla järjestettiin lapsiperheille suunnattua omatoimiohjelmia talvi- ja syyslomien aikaan sekä joulun välipäivinä (ks. tarkemmin 6.2. Kouluyhteistyö ja lasten Sarka).

Vuonna 2023 Sarka-sunnuntaiksi nimettyjä, kuun viimeisen sunnuntain tapahtumapäiviä järjestettiin kahdeksan kertaa.

- 29.1. Tähdet sen kertovat. Sanna Kiertosen luento tähtitaitaan historiasta, muinaissuomalaisista uskomuksista ja vuodentulon ennustamisesta.
- 26.2. Perinnehiihto -tapahtuma yhdessä Loimaan Perinnesuksen kanssa.
- 26.3. Muuttolintumme. Luontokuvaaja Erkki Kallion luento Loimaan Karhulassa vuonna 1916 pidetyn esitelmän pohjalta.
- 23.4. Minun maaseutuni. Maria Vanha-Similän ja Maileena Vaajoensuun vetämä keskustelu- ja muistelutilaisuus lapsuudesta ja nuoruudesta maaseudulla. Osa Minun maaseutuni -hanketta.
- 27.8. Pellavaa kuidusta langaksi. Elsa Hietalan työnäytös ja

opastus kehräämiseen rukilla ja värttinällä. Osa Loimaan kulttuurikierroksen ohjelmaa.

24.9. Maatalouden koneellistumisen uusi alku – vaikeuksia ja onnistumisia 1945-1952. Juha Hirvilammin luento. Osa valtakunnallista museoiden ystävähdistysten tapaamista.

29.10. Etkös elävä pelkää? Sanna Kiertosen teemaopastus kauhutarinoista ja uskomuksista Ennen koneita -näytelyssä

26.11. Neulottu Kalevala. Kirjailija Jenna Kostetin vierailuluento muinaissuomalaisesta perinteestä ja neuleista.

Erkki Kallio piti luennon myös Suomen luonnon päivänä 26.8. Seminaaritila Riihessä aiheenaan Säskylänharjun ainutlaatuinen luonto.

Vuonna 2023 järjestettiin seitsemän Ruokakeskiviikkoa. Kevätkaudella päätettiin kokeilla toteutukseen työpajalähtöistä otetta, ja maaliskuun Karjalanpiirakkailan saaman kiittävän palautteen ansiosta syyskauden Ruokakeskiviikot olivat kaikki työpajamuotoisia. Syyskauden Ruokakeskiviikkojen teemana oli historian aikakaudet.

18.1. Painonhallinnan vippaskonstit ja sudenkuopat. Fitnessvalmentaja Ville Jaakkolan luento ruokavalion vaikutuksesta painonhallintaan (katsottavissa museon YouTube -kanavalla).

15.2. Sinun ruokasi ei ole sinun -näyttelyn avajaiset, juhlapuhujana ruokahistorioitsija Ritva Kylli.

22.3. Karjalanpiirakkailta Kurkijoen Marttojen johdolla.

Ruokakeskiviikkojen historiapajoissa perehdyttiin käytännön tekemisen kautta menneen maailman makuihin. Kuvassa valmistetaan täytettyjä porkkanoita 1700-luvun reseptillä. Kuva: Oskari Pekonen, Suomen maatalousmuseo Sarka.

- 19.4. Voileipäpöydästä hampurilaisateriaan – ravintola-ruokailun 1900-luku. Hotelli- ja ravintolamuseon amanuenssi Laika Nevalaisen luento (etä/hybridi).
- 13.9. Rautakauden ruokavalio, etnologi Marja Hartolan johdolla.
- 18.10. Keskiajan kattaus, etnologi Marja Hartola johdolla.
- 15.11. 1700-luvun joulupöytä, alustajana (etä) SLS:n tutkija Yrsa Lindqvist Helsingistä.

Museo osallistui näkyvästi Elosarka - Kylämäen pehtoorin maatalousnäyttely -tapahtumaan 19.-20.8. Kuralan kylämässä, Turussa. Sarka myös jakoi tietämystään ja kokemuksiaan ko. tapahtuman suunnitteluvaiheessa.

Seminaarit

Suomen maatalousmuseo Sarka järjesti 12.5. Maataloushistorian seminaarin, joka kokosi yhteen maataloushistorian parissa työskenteleviä eri tieteenalojen tutkijoita ympäri Suomea. Onnistunut seminaari poiki maataloushistorioitsijoiden verkoston sekä suunnitelman jatkoseminaarista parin vuoden päästä. Seminaaria edeltävänä iltana pidettiin Seminaaritila Aitassa ”seminarietkot”, jossa SLS:n tutkijat Maren Jonasson ja Yrsa Lindqvist alustivat ja opastivat kokeilemaan 1700-luvun historiallisia reseptejä.

Lisäksi museo järjesti kaksi seminaaria Museoraitti-verkoston puitteissa (ks. Museoraitti). Museo tarjosi tilat myös valtakunnalliseen Museoiden ystävien tapaamiseen ja siihen liittyvään seminaariin 23.9.

YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAMINEN JA VERKOSTOT

Museolla tunnustetaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen tärkeys sekä tärkeys osallistua oman alan keskeisiin tapahtumiin, seminaareihin ja koulutuksiin. Tätä edellyttää jo museon asema valtakunnallisena museona. Verkostoihin kuulumisen ja vaikuttaminen ovat osa valtakunnallisen vastuumuseon tehtäviä. Tapahtumiin osallistuminen on näkyvyyden lisäksi tärkeää myös henkilökunnan ammattitaidon ja yhteistyöverkostojen luomisen vuoksi. Museo on osallistunut aktiivisesti ja valikoidusti alan tärkeimpiin tapahtumiin ja seminaareihin kuten Museopäiville ja Museoalan teemapäiville.

Vuonna 2023 museon edustaja, amanuenssi Iina Wahlström, jatkoi Museoliiton hallituksessa. Hän on toiminut myös euroop-

palaisen museojärjestö EMYA:n Suomen kirjeenvaihtajana.

Kokoelmapäällikkö Juha Hirvilammi on toiminut Museoviraston Tieliikenneperinteen avustusten asiantuntijalautakunnan jäsenenä edelleen vuonna 2023.

Museo on toiminut yhteistyökumppanina mm. Taitoliiton Neeliometri pellavaa hankkeessa, Jyväskylän yliopiston Minun maaseutuni -tutkimushankkeessa ja Varsinais-Suomen museoiden ilmastolupaus -hankkeessa.

Museo on mukana myös Kysy museolta -palvelussa (kysymuseolta.fi). Lisäksi museon edustajia on pyydetty puhumaan useisiin museoalan tilaisuuksiin sekä mm. erilaisiin perinne- ja historiatapahtumiin.

MUSEORAITTI

Suomen maatalousmuseon tärkeä valtakunnallisen toiminnan muoto on maatalousteemaisten museoiden yhteistoimintaelin Museoraitti. Tämän verkoston toiminnasta ja yhteistyön tukemisesta vastaa Suomen maatalousmuseo Sarka. Suomen maatalousmuseo tukee myös muita suomalaisia museoita maatalouteen liittyvän perinteen ja esineistön hoidossa ja keräämisessä.

Museoraitti-verkoston puitteissa pidettiin vuoden 2023 aikana kaksi seminaaria. 27.4. pidettiin etäseminaari, jossa museon henkilökunta alusti mm. Finna-järjestelmästä, museoiden someviestinnästä ja Museoraitti-sivujen uudistamisesta. Lisäksi museolehtori esitteli etäopastuksen erityispiirteitä *Ennen koneita* -virtuaalinäyttelyn avulla.

Museoraitin syysseminaari pidettiin Sarassa 17.11. otsakkeella *Kokoelmien kohtalot – yksityisten kokoelmien ja paikallis-*

Vuonna 2023 Museoraittiin liittynyt Havumäen maatalous- ja traktormuseo sijaitsee Kanta-Hämeen Lopella.

museoiden toiminnan jatkuvuus sukupolvien vaihtuessa. Puhujina oli asiantuntijavieraita mm. Turun museokeskuksesta ja Mustialan perinneyhdistyksestä. Lopuksi vieraat tutustuivat Aulagallerian Löytäjät -näyttelyyn näyttelyamanuenssi Maileena Vaajoensuun johdolla.

Museoraitti -museoiden yhteiset kotisivut ovat osoitteessa www.museoraitti.fi.

Museoraitti -verkostossa oli vuoden 2023 lopussa 46 jäsenmu-seota tai -kohdetta, jotka ovat:

Annalan kotiseutumuseo

Emil Cedercreutzin museo- ja kulttuurikeskus
Etelä-Pohjanmaan Traktorimuseo
Eurajoen maatalousmuseo
Finbygrändin maatalousmuseo
Glins talomuseo
Gårdskullan maatalousmuseo
Havumäen maatalous- ja traktorimuseo
Hinnerjoen kotiseutumuseo
Jalasjärven museo
Kallenaution kestikievari
Kauppilan umpipiha
Kinnarin kotimuseo
Kirvun pitäjämuseo
Kokemäen maatalous- ja ulkomuseo
Korteniemi, Metsähallituksen perinnetila
Kotajärven Auto- ja Traktorimuseo
Kovelan Traktorimuseo
Kovero, Metsähallituksen perinnetila
Kullaan Kotiseutu- ja Museoyhdistys
Kuokkalan Museoraitti
Lepaan Puutarhamuseo
Liehtalanniemen museotila
Liperin maaseutumuseo Tähkä
Loimaan kotiseutumuseo
Museotila Hevossilta
Mustialan maataloushistoriallinen museo
Mäkilän traktorimuseo
Pattoin perintötila
Pöytyän kotiseutumuseo
Riuttalan Talonpoikaismuseo

Sagalunds museum
Sakkola-Museo
Silliperinnemuseo Dikseli
Suomen Asutusmuseo
Suomen maatalousmuseo Sarka
Taivassalon kotiseutumuseo
Talonpoikaismuseo Yli-Kirra
Telkkämäki, Metsähallituksen perinnetila
Tervolan Kotiseutumuseo
Toivosen Eläinpuisto ja Talonpojanmuseo
Trollbergan traktori- ja maatalousmuseo
Uotilan tilamuseo
Vanda Lantbruksmuseum
Virtain perinnekyllän museot
Weteraanimoottorikerho Wanhan Woiman
perinnekeskus

KESÄKOHDE

Suomen maatalousmuseo Sarka valitsee vuosittain hakemusten perusteella kesäkohteen. Vuonna 2023 museon kesäkohteeksi valittiin Weteraanimoottorikerho Wanhan Woiman perinnekeskus Oulaisista. Perinnekeskus esittelee vanhojen voimakoneiden, niihin liittyvien työkoneiden sekä vanhojen moottoriajoneuvojen ja muiden kulkuvälineiden historiaa ja perinteitä. Yhteistyötä tehtiin erityisesti näyttelytoiminnan ja markkinoinnin saralla. Museonjohtaja Lauri Viinikkala kävi heinäkuussa Oulaisissa luovuttamassa kesäkohteena toimimisesta kertovan messinkilaatan.

KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

Museo toimii aktiivisena jäsenenä kansainvälisten maataloustemaisten museoiden järjestö AIMA:ssa (International Association of Agricultural Museums). Museon amaanuenssit ovat mm. kirjoittaneet AIMA:n verkkojulkaisuihin.

Amanuenssi Elsa Hietala luennoi maaliskuussa Neliömetri pellavaa -hankkeen pohjoismaisessa webinaarissa ja oli panelistina hankkeen päätöswebinaarissa lokakuussa. Nordic Craft Weekin Suomen päivä järjestettiin myös Facebook -live -lähetystenä Sarka-museolta. Taito-liitto palkitsi Sarka-museon vuoden yhteistyökumppanina juhlagaalassaan elokuussa.

Yhteistyössä Taito-liiton kanssa toteutettu Neliömetri pellavaa -hanke esittäytyi Nordic Craft Weekin ohjelmassa live-lähetyksessä syyskuussa. Kuva: Sanna Kiertonen, Suomen maatalousmuseo Sarka.

MAATALOUSHUSEON PÄISTE OY

Maatalousmuseon Päiste Oy on Suomen maatalousmuseon toimintaa tukeva oheistoimintoyhtiö, joka on ylläpitänyt museomyymälä Muurikkia sekä Lounas- ja pitoravintola Sarkaa. Yhtiön hallituksen puheenjohtajana toimii Olavi Ala-Nissilä ja muita varsinaisia jäseniä Paavo Myllymäki ja Lauri Viinikkala (3.7. asti Iina Wahlström). Maatalousmuseon Päiste Oy:n toimitusjohtajana on toiminut Lauri Viinikkala (19.3. asti Iina Wahlström.)

Myymälän valikoimaan kuuluu käsi- ja taideteollisia tuotteita, vaatteita, elintarvikkeita, postikortteja ja erilaisia lahjatavaroita. Suuri osa tuotteista on varsinaissuomalaisista käsityötä, ja valikoimaan kuuluu myös lähiruokaa Loimaan ja Auranmaan seutukunnalta.

Myymälätuotteena lanseerattiin ensimmäistä kertaa museon omien kokoelmien valokuvista koottu seinäkalenteri.

Ravintola oli suljettuna vuoden 2022 syksystä, jolloin alettiin valmistella ravintolatoiminnan vuokraamista ulkopuoliselle yrittäjälle. Tmi Lounas-Tepa aloitti toimintansa ravintolatilassa vuoden 2023 alussa.

Ravintola on tarjonnut lounasta arkisin klo 11–14 sekä kahvilatuotteita. Ryhmille on tehty tilauksesta myös monipuolinen noutopöytä tai menu asiakkaan toiveiden mukaan.

Museon tiloissa toimivat museomyymälä ja museon lounas- ja pitoravintolaovat maksaneet normaalioloissa säätiölle korvauksia niiden käyttämistä resursseista.

Ravintolan asiakasmäärät 2023:

Ajankohta	2023		2022		2021		2020		2019	
	lounas	kahvi	lounas	kahvi	lounas	kahvi	lounas	kahvi	lounas	kahvi
joulukuu	1571	176	0	86	859	62	1120	143	2115	586
marraskuu	1845	277	0	143	1588	298	1381	329	2241	685
lokakuu	2045	405	0	142	1704	220	1421	520	2510	426
syyskuu	2233	366	619	224	1812	197	1626	419	2807	764
elokuu	2618	415	1734	285	1615	267	2007	597	2573	552
heinäkuu	3006	551	2205	373	2023	319	2514	447	3240	637
kesäkuu	2025	296	1526	183	881	161	1133	262	3252	759
toukokuu	1943	576	2078	394	692	141	0	0	3250	672
huhtikuu	965	213	1364	153	0	0	0	0	2229	1095
maaliskuu	1268	197	1151	191	172	22	1013	417	2271	759
helmikuu	1075	141	1188	130	862	225	1558	649	2065	341
tammikuu	780	116	710	104	776	166	1654	720	2177	511
Yhteensä	21374	3729	12575	2408	12984	2078	15427	4503	30730	7787

SÄÄTIÖRAKENNE SEKÄ SÄÄTIÖ- JA KIRJANPITOLAIN EDELLYTTÄMÄT TOIMINTAKERTOMUSTIEDOT

Säätiön talous on kunnossa, ja sen toiminta on taloudellisesti vastannut talousarviota. Toimitilojaan säätiö on aiemmin vuokrannut vakituisemmin ainoastaan kokonaan omistamalleen tytäryhtiölle Maatalousmuseon Päiste Oy:lle sen museota tukevaa liiketoimintaa varten. Kuluneena vuonna Maatalousmuseon Päiste Oy on edelleenvuokrannut ravintola- ja keittiötilat T:mi Lounas-Tepa:lle. Muuten säätiö on kantanut tiloistaan tapahtumakohtaisia vuokria tapahtumajärjestäjiltä. Säätiön rahoituslanne ja maksuvalmius pysyivät kertomusvuonna hyvinä.

Suomen maatalousmuseosäätiön säätiöorganisaatio on yksinkertainen. Säätiö pitää yllä erilaisten avustusten turvin Suomen maatalousmuseo Sarkaa, ja säätiöllä on sen kokonaan omistama tytäryhtiö Maatalousmuseon Päiste Oy. Yhtiön päätoimialana on museon toimintaa tukevien palvelujen tuottaminen. Näitä ovat museomyymälän ylläpitäminen ja matkailu- ja ravintolapalvelujen järjestäminen, jossa tehtävässä sen alivuokralaisena toimi T:mi Lounas-Tepa. Maatalousmuseon Päiste Oy:n tulos käytetään kokonaisuudessaan museon toiminnan tukemiseen. Kokonaisuudesta laaditaan myös konsernitilinpäätös.

HALLINTO JA TOIMIELIMET

Säätiön hallintoelimiä ovat hallintoneuvosto ja hallitus.

Hallintoneuvosta valvoo ja tukee säätiön toimintaa. Säätiön asioita hoitaa ja sitä edustaa hallitus. Hallintoneuvoston jäsenet valitaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan siten, että vuosittain erovuorossa on kolmasosa. Hallintoneuvoston puheenjohtajan ja kahden varapuheenjohtajan toimikausi päättyy aina seuraavan

vuosikokouksen lopussa. Hallintoneuvosto valitsee hallituksen jäsenet (6 kpl) kolmeksi vuodeksi kerrallaan siten, että vuosittain kaksi on erovuorossa.

Hallintoneuvosto vuonna 2023:

Bingham Ella	(27.4.asti)	
Helena Korpelainen	(27.4.asti)	
Anne Laitinen	(27.4.asti)	
Laura Strömberg	(27.4.asti)	
Wallin Jyrki	puheenjohtaja	erovuorossa 2024
Suomala Esko	varapuheenjohtaja	”
Alakoski Tomi		”
Eskola Heikki		”
Isotalo Jukka		”
Kallio Panu		”
Tunkkari Matti		”
Åberg Johan		”
Heikkilä Lauri		erovuorossa 2025
Hemmilä Tero		”
Huhtamäki Antti		”
Lehtelä Martti		”
Appelsin Ulla		”
Laxåback Jonas		”
Alakukku Laura		erovuorossa 2026
Hakanen Pertti		”
Junnila Vilhelm	(27.4. alkaen)	”
Korhonen Jukka		”

Mäki-Punto-
Ristanen Tarja varapuheenjohtaja ”
Niemi Risto Matti ”
Salo Kari ”
Yliselä Paula ”

Hallintoneuvosto kokoontui yhden (1) kerran.

Hallitus vuonna 2023:

Ala-Nissilä, Olavi puheenjohtaja erovuorossa 2026
Bingham, Ella (27.4.alkaen) ”
Perho, Tiina erovuorossa 2025
Kaila, Minna-Mari ”
Myllymäki, Paavo varapuheenjohtaja erovuorossa 2024
Mäkelä, Ilkka ”
Kola, Jukka ”
Vilkuna, Janne (27.4.asti)

Hallitus kokoontui vuonna 2023 kuusi (6) kertaa.

Tilintarkastuksen on suorittanut KPMG Oy.

KIRJOITTAJAT

Olavi Ala-Nissilä on Suomen maatalousmuseosäätiön hallituksen puheenjohtaja.

Elsa Hietala on amanuenssi Suomen maatalousmuseo Sarassa.

Juha Hirvilammi on Suomen maatalousmuseo Saran kokoelmapäällikkö.

Pertti Jalonen on Koneviesti -lehden entinen päätoimittaja.

Senna Levonen toimii amanuenssina Suomen maatalousmuseo Sarassa.

Petra Nikula oli On se kone! -näyttelyprojektin vetäjä.

Olli J. Ojanen on lukuisia tietokirjoja julkaissut maatalouskoneisiin erikoistunut kirjailija.

Jussi-Pekka Taavitsainen on Turun yliopiston arkeologian oppiaineen emeritusprofessori.

Maileena Vaajoensuu on näyttelyamanuenssi Suomen maatalousmuseo Sarassa.

Lauri Viinikkala on Suomen maatalousmuseo Saran museonjohtaja.

Kustaa H. J. Vilkuna on Suomen historian professori Jyväskylän yliopistossa.

SUOMEN
MAATALOUSHMUSEO
Sarka